

Barbara Godlewska-Bujok, Cezary Miżejewski

Ustawa o spółdzielniach socjalnych

KOMENTARZ
WYDANIE II UZUPEŁNIONE

MINISTERSTWO RODZINY, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ
Departament Ekonomii Społecznej i Pożytku Publicznego

Barbara Godlewska-Bujok, Cezary Mizejewski

Ustawa o spółdzielniach socjalnych.

KOMENTARZ

WYDANIE II UZUPEŁNIONE

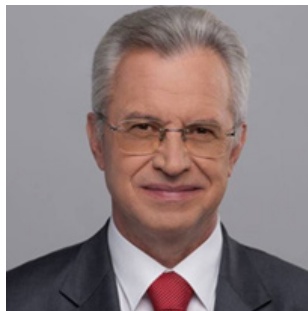
Warszawa, wrzesień 2016 r.

Łamanie i druk: ZWP MPiPS, zam. 405/2016

ISBN : 978-83-64309-42-7

Słowo wstępne

W lipcu br. minęło dziesięć lat od wejścia w życie Ustawy o spółdzielniach socjalnych. W trakcie debaty sejmowej, która odbyła się 22 marca 2006 roku, występując wówczas jako Minister Pracy i Polityki Społecznej pozwoliłem sobie podkreślić, że ustawa ta stanowi fragment większej całości wpisującej się „w cały system działań zmierzających do budowy ekonomii społecznej, a także do integrowania polityki rynku pracy z polityką społeczną”. Pewne rozwiązania prawne musieliśmy wówczas tworzyć w polskiej rzeczywistości zupełnie na nowo, często wbrew sceptykom, uważającym spółdzielczość nie za część naszej tradycji społecznej i gospodarczej, a jedynie za relikwiny poprzedniego systemu. Doświadczenia ostatniego dziesięciolecia wskazują na duże zainteresowanie ideą spółdzielczą. Świadczy o tym także rosnące zainteresowanie spółdzielniami socjalnymi, dającymi szansę na reintegrację zawodową i społeczną. Ich znacząca zarejestrowana liczba (ponad 1300) pozwala z nadzieją patrzeć w przyszłość.

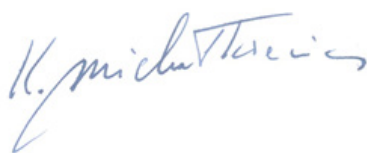

Krzysztof Michałkiewicz
Sekretarz Stanu
w Ministerstwie Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

Komentarz, który przekazujemy w Państwa ręce, ma na celu omówienie i wyjaśnienie przepisów Ustawy o spółdzielniach socjalnych, ze szczególnym uwzględnieniem najczęściej pojawiających się pytań i wątpliwości. Jest to drugie, uzupełnione wydanie, uwzględniające zarówno zmiany w samej Ustawie, jak i ustawach towarzyszących oraz orzecznictwie sądowym. Niniejsze opracowanie przygotowano na zlecenie Departamentu Ekonomii Społecznej i Pożytku Publicznego w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przez dr Barbarę Godlewską-Bujok – prawniczkę specjalizującą się w zagadnieniach zatrudnienia w Polsce, adiunkt w Zakładzie Społeczno-Prawnych Problemów Zatrudnienia na Wydziale Zarządzania

Uniwersytetu Warszawskiego, oraz Cezarego Miżejewskiego – eksperta i praktyka w zakresie ekonomii społecznej, w szczególności spółdzielczości socjalnej. Komentarz zawiera interpretacje zgodne z poglądami autorów, a jednocześnie – co istotne – spójne z wykładnią stosowaną dotychczas przez Ministerstwo.

Zamierzeniem wydawców niniejszego opracowania było zebranie i upowszechnienie możliwie kompletnego zbioru wiedzy na temat założeń i sposobów realizacji Ustawy o spółdzielniach socjalnych. Dekada, jaka upłynęła od jej wejścia w życie, jest z pewnością dobrą okazją, aby przyjrzeć się faktycznemu stanowi jej realizacji, a ewentualne wnioski wykorzystać w celu wprowadzenia niezbędnych zmian. Zdając sobie bowiem sprawę z dynamiki, jakiej podlega rzeczywistość społeczna, nie możemy uznać procesu formowania kształtu prawnego spółdzielczości socjalnej za zakończony. Celem Ustawy powinno być tworzenie możliwości rozwoju spółdzielczości socjalnej, a przepisy, które zawiera, muszą nadążać za zmieniającą się w szybkim tempie sytuacją społeczno-gospodarczą. Deklarujemy otwartość na rozpoczęcie dyskusji nad jej potencjalną korektą – tak, aby możliwe było dokonanie takich zmian, które ułatwią życie spółdzielcom oraz usprawnią współpracę zarówno na polu biznesowym, jak również w szeroko rozumianej sferze społecznej.

Krzysztof Michałkiewicz

Sekretarz Stanu
w Ministerstwie Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

Spis treści

Słowo wstępne	3
Wykaz skrótów	6
Wprowadzenie	7
Akty prawne	137
Orzecznictwo	141
Bibliografia	142

Wykaz skrótów

Dz. U.	Dziennik Ustaw
Dz. Urz.	Dziennik Urzędowy
kc	Kodeks cywilny
kk	Kodeks karny
kkw	Kodeks karny wykonawczy
kp	Kodeks pracy
kpa	Kodeks postępowania administracyjnego
kpc	Kodeks postępowania cywilnego
M. P.	Monitor Polski
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
ONSA	Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Cywilna
OSNP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
TWE	Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską
UE	Unia Europejska
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny
Zb. Orz.	Zbiór Orzeczeń Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości

Wprowadzenie

Prace koncepcyjne nad wykorzystaniem spółdzielczej formuły gospodarowania w ramach polityki zatrudnienia nie są w Polsce niczym nowym. Już w 1923 roku prekursor wielu działań spółdzielczych Jan Wolski, rozpoczął prace nad przeniesieniem do Polski europejskich doświadczeń spółdzielczości wytwórców i spółdzielczości pracy¹. Szukano inspiracji w ideach spółdzielczości włoskiej, poszukiwano wsparcia ministerstwa pracy, usiłowano szukać wsparcia w ówczesnym Funduszu Pracy. Dopiero jednak po 1945 roku, przy wykorzystaniu przedwojennych doświadczeń, wyrosła spółdzielczość pracy ze wszystkim swoimi zaletami i uwarunkowaniami ustroju minionej epoki, gdzie spółdzielcza samorządność była wprost proporcjonalna do demokratycznych reguł wówczas panujących. Pojawiały się również rozwiązania zbliżone do wielu krajów europejskich, takie jak spółdzielnie inwalidów i niewidomych, jako koncepcja reintegracji zawodowej osób niepełnosprawnych, zatrudniające jeszcze w 1988 roku ponad 253 tys. osób niepełnosprawnych i 17 tys. osób niewidomych. Centralny Związek Spółdzielni Inwalidów składał się z 420 spółdzielni, a Centralny Związek Niewidomych z 32 spółdzielni².

Jednak zmiany, jakie zaszły w Polsce po 1990 roku, nie sprzyjały spółdzielczości. Zamiast przywracać spółdzielcom samorządność i niezależność, traktowano ich jako relikty minionej epoki, przeznaczony do likwidacji. W 2005 roku działało już tylko ok. 270 spółdzielni inwalidów i niewidomych, zatrudniających ok. 30 tys. osób³.

¹ C. Miżejewski, Historia magistra vitae – jak budować sprawny ruch spółdzielczy?, <http://www.ekonomiaspoleczna.pl>, a przede wszystkim Jan Wolski, Wyzwolenie. Wybór pism spółdzielczych z lat 1923-1956, Wybór i opracowanie R. Okraska i A. B. Duszyk, Łódź 2015, Biblioteka Obywatela.

² Rehabilitacja zawodowa osób niepełnosprawnych w spółdzielczych zakładach pracy chronionej w perspektywie historycznej oraz ostatnich lat (synteza na podstawie dostępnych informacji), opracowano w Wydziale Analiz i Programów Celowych PFRON, Warszawa listopad 1999, s. 7–8.

³ S. Nałęcz, J. Konieczna, Sektor spółdzielczy – główny pracodawca gospodarki społecznej w Polsce, w: S. Nałęcz (red.), Gospodarka społeczna w Polsce. Wyniki badań 2005–2007, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2008, s. 45–49. W 2010 roku Krajowy Związek Rewizyjny Spółdzielni Inwalidów i Spółdzielni Niewidomych (KZR-SIiSN) zrzeszał 130 spółdzielni, z czego 25 wzięło udział w badaniu ewaluacyjnym związku. Por. L. Mizera (red.), Wyniki ewaluacji stanu spółdzielczości inwalidów. Ocena sporządzona w 2010 r., KZR-SIiSN, Warszawa 2010. Według informacji na stronie z grudnia 2015 r. związek zrzesza 94 organizacje w tym 11 spółek powstałych z przekształconych spółdzielni.

Jednak w ramach nowego podejścia do polityki społecznej i aktywnej integracji, również w kontekście spójności społecznej i w związku z pracami nad Wspólnym Memorandum Integracji Społecznej, pojawiły się nowe pomysły działań spółdzielczych. Początkowo w 2002 i 2003 roku przepisy dotyczące reintegracji zawodowej i społecznej osób bezrobotnych oraz zagrożonych wykluczeniem pojawiły się w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym⁴. Założenie spółdzielni jako spółdzielni pracy miało być jedną z możliwych alternatyw aktywizacji zawodowej bezrobotnych, po zakończeniu uczestnictwa w Centrum Integracji Społecznej. Przewidziano wówczas nawet możliwość wsparcia spółdzielni poprzez refundację składek na ubezpieczenie społeczne ze środków Funduszu Pracy. Następnie kontynuowano dyskusję sięgając, jak osiemdziesiąt lat wcześniej, do włoskich idei spółdzielczych. Efektem były zmiany wprowadzone do ustawy Prawo spółdzielcze w 2004 roku, wprowadzające do polskiego ustawodawstwa pojęcie spółdzielni socjalnej jako odmiany spółdzielni pracy⁵. Po pierwszych doświadczeniach i dyskusjach publicznych pojawiła się w 2005 roku koncepcja nowego typu podmiotu prawnego, łączącego w sobie zarówno cechy przedsiębiorstwa spółdzielczego, jak i organizacji pozarządowej. W lutym 2005 roku wpłynął do Sejmu projekt ustawy⁶, który w lipcu tegoż roku miał swoje drugie czytanie. Jednak nie doszło do uchwalenia ustawy z uwagi na nierozpatrzenie poprawek zgłoszonych w drugim czytaniu przez Komisję Gospodarki, a następnie zakończenie kadencji Sejmu. Projekt budził wówczas spore emocje, niektórzy politycy wskazywali m. in. na domniemane możliwości nadużyć⁷, co spowodowało zatrzymanie prac legislacyjnych.

W październiku 2005 roku do nowego Sejmu⁸ ponownie przesłano projekt ustawy, który został zaakceptowany przez nową Radę Ministrów. Był to jeden z niewielu przypadków o takim charakterze, który udowodnił, że niezależnie od reprezentowanych opcji politycznych, koncepcja ustawy jest akceptowana jako rozwiązanie nowatorskie i przydatne. Ostatecznie, ustawa została uchwalona 27 kwietnia 2006 roku⁹, 333 głosami za, przy 71 przeciw i 9 wstrzymujących.

⁴ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym, tekst jednolity Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 225, z późn. zm., dalej jako „ustawa o zatrudnieniu socjalnym”.

⁵ Zmiany wprowadzone ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, tekst jednolity Dz. U. z 2015 r., poz. 149, z późn. zm., dalej jako „ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy”.

⁶ Projekt ustawy o spółdzielniach socjalnych, druk sejmowy Nr 3781, IV kadencja Sejmu.

⁷ Por. m.in. I. Rakowska-Boroń, By nie zapłacić podatku zostaną bezrobotnym, *Gazeta Prawna*, Nr 140, 20 lipca 2005 r., P. Blajer, Przywileje mogą skusić każdego, *Rzeczpospolita*, Nr 160, 11 lipca 2005 r.

⁸ Projekt ustawy o spółdzielniach socjalnych, druk sejmowy Nr 49, V kadencja Sejmu. Ponadto grupa posłów w listopadzie 2005 roku zgłosiła identyczny projekt ustawy (druk sejmowy 337), który został wycofany w kwietniu 2006 roku.

⁹ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 o spółdzielniach socjalnych, Dz. U. Nr 94, poz. 651, z późn. zm., dalej jako „ustawa o spółdzielniach socjalnych”.

Po uchwaleniu ustawy pojawiły się też pierwsze możliwości wsparcia spółdzielczości socjalnej w ramach Programu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL oraz Regionalnych Funduszy Ekonomii Społecznej¹⁰ tworzonych dzięki inicjatywie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Kolejne zmiany prawne zostały zainicjowane w ramach projektu „Tu jest praca”, IW Equal. W dniach 12-17 marca 2007 roku grupa posłów (m. in. Eugeniusz Wycisło, Tadeusz Tomaszewski, Stanisław Kalemba), urzędników, w tym Paweł Wypych podsekretarz stanu w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, Bogdan Socha podsekretarz stanu w MPiPS, z udziałem Ewy Leś z Instytutu Polityki Społecznej INP UW, wzięła udział w wyjeździe studyjnym do Włoch. Efektem wyjazdu było zawiązanie tzw. „grupy trydenckiej”, która rozpoczęła prace nad zmianami do ustawy. Przygotowano projekt nowelizacji¹¹, który po pracach w podkomisji został w czerwcu 2008 roku przyjęty jako projekt Komisji Polityki Społecznej¹². Projekt przygotowano starannie, z zastosowaniem instytucji wysłuchania publicznego. Ustawa¹³ została uchwalona 7 maja 2009 roku przy 423 głosach za, żadnym głosem przeciwnym i żadnym wstrzymującym.

Ustawa o spółdzielniach socjalnych nowelizowana była w styczniu 2010 roku¹⁴, w zakresie relacji z ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, oraz w sierpniu 2011 w zakresie działalności nieodpłatnej pożytku publicznego¹⁵.

Ostatnia nowelizacja z sierpnia 2015 roku¹⁶ przyniosła zmiany wydawać by się mogło nieznaczne, ale jakże potrzebne, m. in. w zakresie osób uprawnionych do założenia spółdzielni oraz udzielania zamówień spółdzielniom socjalnym.

Problematyka statusu prawnego spółdzielni socjalnych od początku, tj. już w trakcie debaty w 2005 roku, budziła liczne emocje i dyskusje.

¹⁰ Ocena stanu spółdzielczości socjalnej, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Pomocy i Integracji Społecznej, Warszawa październik 2007, s. 3-5.

¹¹ C. Miżejewski, Uzasadnienie do projektu nowelizacji ustawy o spółdzielniach socjalnych, w: E. Leś i M. Oldak (red. naukowa), Zeszyty Gospodarki Społecznej, Tom 3 Nowa gospodarka społeczna w rozwoju regionalnym i lokalnym, Warszawa 2008.

¹² Projekt ustawy o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, druk sejmowy I 136, Sejm VI kadencji.

¹³ Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 91, poz. 742.

¹⁴ Ustawa z dnia 22 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 28, poz. 146 z późn. zm.

¹⁵ Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 205, poz. 1211.

¹⁶ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 poz. 1567)

Pierwotne zarzuty wskazywały na zagrożenie nadużyciami i nadmierne uprzywilejowanie spółdzielni. Jak stwierdzano wówczas w dyskusji: „Nie można dać się zwieść nazewnictwu. Spółdzielnie socjalne byłyby niczym innym jak przedsiębiorstwami, tylko zwolnionymi z płacenia podatku. Gdyby ustawa weszła w życie w proponowanym kształcie, za rok lub półtora przez Polskę przeszłaby fala przekształceń działających dziś na rynku firm w uprzywilejowane spółdzielnie. Wystarczyłoby, aby przedsiębiorca zwolnił zatrudnionych u siebie pracowników, ci zarejestrowaliby się w urzędzie pracy jako bezrobotni i razem założyli spółdzielnię socjalną. Bez znaczenia byłoby przy tym, czy byliby zarejestrowani w urzędzie pracy jeden dzień czy 10 lat”¹⁷. Już pierwsze lata obowiązywania ustawy pokazały, że zarzuty te były zupełnie nietrafione. Pojawiały się natomiast fundamentalne rozbieżności, dotyczące koncepcji funkcjonowania spółdzielni socjalnych na rynku. Dylematem, który stał się przedmiotem wielu dyskusji była trwałość działania spółdzielni socjalnych.

Hubert Izdebski w swoich ekspertyzach sugerował, iż: „spółdzielnie socjalne powinny być raczej instrumentami protekcjonizmu wychowawczego niż stabilnymi podmiotami systemu gospodarczego”¹⁸. Ten pogląd pojawiał się w wielu wypowiedziach akademickich. Z kolei Małgorzata Gersdorf¹⁹ zwracała uwagę na to, że reintegracja nie może zostać osiągnięta w przypadku de facto ograniczenia zdolności prawnej spółdzielni socjalnej, skoro ta nie może przekształcić się choćby w zwykłą spółdzielnię pracy (nie wspominając o spółce prawa handlowego) mocą własnej decyzji. Tym samym sugerowano przejściowość formy spółdzielni socjalnej i wtórność wobec podmiotów rynkowych. Jednak pojawiają się również głosy odmienne, m.in. Ryszarda Szarfenberga²⁰, czy Jacka Tittenbruna²¹, o trwałości funkcjonowania spółdzielni socjalnych.

Dylemat ten zostanie oczywiście rozstrzygnięty empirycznie, jednak i ustawodawca może kształtować zachowania spółdzielców, czego dowodem są

¹⁷ Spółdzielnie socjalne – ustawa nie w tej kadencji, w: <http://wiadomosci.ngo.pl/wiadomosci/120245.html>

¹⁸ H. Izdebski, *Polski model spółdzielni socjalnej na podstawie analizy rozwiązań prawno-instytucjonalnych*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2008. Tekst przygotowany w ramach projektu „W stronę polskiego modelu gospodarki społecznej – budujemy nowy Lisków” w ramach Programu Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL, <http://www.isp.org.pl/kompas/?v=news&id=88&ln=pl>

¹⁹ M. Gersdorf, *Spółdzielnie socjalne*, w: Z. Góral (red.), *Z zagadnień współczesnego prawa pracy*. Księga pamiątkowa poświęcona Henrykowi Lewandowskiemu, Warszawa 2009, s. 449 i nast.

²⁰ R. Szarfenberg, *Polemika z tezami prof. H. Izdebskiego wyrażonymi w tekście „Polski model spółdzielni socjalnej na podstawie analizy rozwiązań prawno-instytucjonalnych”* (Instytut Spraw Publicznych), w: <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/pdf/polemikaSS.pdf>. J. Tittenbrun, *Własność siły roboczej a spółdzielnie socjalne jako mechanizm walki z wykluczeniem społecznym*, w: J. Tittenbrun (red.), *Spółdzielnie Socjalne. Skuteczny mechanizm walki z wykluczeniem społecznym czy ślepa uliczka?*, Stowarzyszenie na rzecz spółdzielni socjalnych, Poznań 2010, s. 7 i nast.

²¹ J. Tittenbrun, *Własność siły roboczej a spółdzielnie socjalne jako mechanizm walki z wykluczeniem społecznym*, w: J. Tittenbrun (red.), *Spółdzielnie Socjalne. Skuteczny mechanizm walki z wykluczeniem społecznym czy ślepa uliczka?*, Stowarzyszenie na rzecz spółdzielni socjalnych, Poznań 2010, s. 7 i nast.

m. in. zmiany w prawie spółdzielczym przyjęte w ustawie o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców z marca 2011²², umożliwiające przekształcenie spółdzielni pracy w spółki prawa handlowego. W ustawodawstwie dotyczącym spółdzielni socjalnych nie zastosowano takich rozwiązań, wskazując na trwałość formy prawnej i dopuszczając zarówno podział, jak i połączenie spółdzielni socjalnej jedynie w inną spółdzielnię socjalną.

Prezentowany Państwu komentarz przygotowany został przez Cezarego Miżejewskiego, jednego z autorów ustawodawstwa spółdzielczości socjalnej, niegdyś podsekretarza i sekretarza stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej, zajmującego się obecnie w ramach Ogólnopolskiego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Socjalnych na co dzień teorią i praktyką spółdzielczości socjalnej, oraz dr Barbarę Godlewską-Bujok, prawniczkę, której zainteresowania naukowe dotyczą systemu zatrudnienia w Polsce, adiunkt w Zakładzie Społeczno-Prawnych Problemów Zatrudnienia Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego. Materiał jest drugim, uzupełnionym i poprawionym wydaniem komentarza po dziesięciu latach funkcjonowania ustawy. Należy pamiętać, iż literatura prawnicza w tym zakresie jest dość ograniczona, podobnie jak orzecznictwo, choć z pewnością można znaleźć więcej materiałów niż jeszcze choćby 5 lat temu. Toczy się ponadto szereg dyskusji i istnieje wiele kontrowersji dotyczących omawianych przepisów, które stanowią przedmiot artykułów²³, interpretacji i wyjaśnień prawnych Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. W opracowaniu drugiego wydania korzystano z opinii lustratorów. Autorzy dziękują za uwagi zgłoszone m.in. przez Anetę Englot, Przemysława Piechockiego, Rafała Płoskiego, Zbigniewa Prałata i Waldemara Żbika.

Należy też przyjąć, że prezentowany komentarz, oparty na stanie wiedzy na 31 lipca 2016 roku, zawiera interpretacje zgodne z poglądami Autorów. Komentarz powinien stać się przedmiotem dyskusji, tak aby jego kolejne wydania stanowiły coraz bardziej kompletne kompendium wiedzy merytorycznej i prawniczej o spółdzielniach socjalnych.

²² Art. 2 ustawy z 25 marca 2011 o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców, Dz. U. z 2011 r. Nr 106, poz. 622

²³ Por. m.in. M. Oldak, M. Syty, G. Wojtanowski, Funkcjonowanie ustawy o spółdzielniach socjalnych. Wnioski i rekomendacje, w: J. Tittenbrun (red.), Spółdzielnie Socjalne. Skuteczny mechanizm walki z wykluczeniem społecznym czy ślepa uliczka?, Stowarzyszenie na rzecz spółdzielni socjalnych, Poznań 2010, str. 295 i nast. J. Brzozowska, A. Bulka, Spółdzielnie socjalne, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2006, F. Pazderski, Kooperatywa po polsku – czyli o systemie spółdzielczości socjalnej w III RP, Instytut Spraw Publicznych, marzec 2011.

USTAWA
z dnia 27 kwietnia 2006 r.
o spółdzielniach socjalnych

(Dz. U. z 2006 r. r. Nr 94, poz. 651, z 2009 r. Nr 91, poz. 742, z 2010 r. Nr 28, poz. 146, z 2011, Nr 205, poz. 1211, z 2015, poz. 1567)

Stan prawny na dzień 31 lipca 2016 roku

Art. 1. 1. Ustawa określa zasady zakładania, prowadzenia działalności, łączenia oraz likwidacji spółdzielni socjalnej.

2. W sprawach nieuregulowanych w niniejszej ustawie do spółdzielni socjalnej stosuje się przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848, z 2004 r. Nr 99, poz. 1001 oraz z 2005 r. Nr 122, poz. 1024).

1. Uchwalenie ustawy o spółdzielniach socjalnych z dnia 27 kwietnia 2006 r. nie było jedyną próbą regulacji funkcjonowania takiego rodzaju podmiotu gospodarczego w polskim obrocie prawnym. Po raz pierwszy instytucja spółdzielni socjalnej w prawodawstwie polskim pojawiła się w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy²⁴. Art. 127 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy wprowadził do ustawy Prawo spółdzielcze z 1982 r.²⁵ nowy typ spółdzielni pracy – spółdzielnie socjalne, oraz określił niektóre uprawnienia spółdzielni odnośnie dotacji na założenie spółdzielni ze środków Funduszu Pracy. Nowelizacja ta nie dokonała jednak znaczącej zmiany. Przede wszystkim wprowadziła dodatkową odmianę dotychczasowej formuły spółdzielni pracy. Nie wskazywano ponadto, z jakich możliwości ekonomicznych może skorzystać nowo powstały typ osoby prawnej²⁶. Uchwalona w 2006 roku ustawa o spółdzielniach socjalnych zmieniła ten stan prawny i faktyczny, rozbudowała instytucję spółdzielni socjalnej w polskim systemie prawnym, wprowadzając nowe regulacje i przyznając nowe uprawnienia spółdzielniom socjalnym, tworząc nowy typ podmiotu posiadającego zarówno cechy przedsiębiorstwa, jak również organizacji pozarządowej. Ponadto ustawa określiła relacje spółdzielni

Geneza ustawy
o spółdzielniach
socjalnych

²⁴ Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy weszła w życie 1 czerwca 2004 roku i była później wielokrotnie nowelizowana. Przepisy dotyczące spółdzielni socjalnych w ustawie Prawo spółdzielcze derogowano z chwilą wejścia w życie przepisów ustawy o spółdzielniach socjalnych 6 lipca 2006 r.

²⁵ Nowy Dział V w Części II w ustawie z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze, tekst jednolity Dz. U. z 2013, poz. 1443 z późn. zm., dalej jako „ustawa Prawo spółdzielcze”.

²⁶ M. Gersdorf, Spółdzielnie socjalne, w: Z. Góral (red.), Z zagadnień współczesnego prawa pracy. Księga pamiątkowa poświęcona Henrykowi Lewandowskiemu, Warszawa 2009, s. 449 i nast.

z administracją publiczną, wyposażając tą ostatnią w uprawnienia do zbudowania pozycji spółdzielni socjalnej jako instrumentu polityki społecznej.

2. Poprzez prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa, spółdzielnia miała stanowić część systemu aktywnej integracji oraz zatrudnienia socjalnego, stwarzając nowe możliwości znalezienia pracy i powrotu na rynek pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz zaliczanych do grupy osób o tzw. niskiej zatrudnialności. Uchwalenie ustawy oznaczało również dążenie ustawodawcy do realizacji aktywnej polityki zatrudnienia i integracji społecznej²⁷, za sprawą nowego mechanizmu aktywizacji zawodowej oraz reintegracji zawodowej i społecznej dla osób zagrożonych wykluczeniem z rynku pracy.

3. Ideowym wzorem dla polskiego ustawodawcy przy tworzeniu uregulowań legislacyjnych dla instytucji spółdzielni socjalnych było ustawodawstwo włoskie i fińskie²⁸. We Włoszech spółdzielnie socjalne są formą przedsiębiorstwa społecznego. Jedną z ich najważniejszych cech jest zakres oddziaływania na grupy zagrożone na rynku pracy. Warto jednak pamiętać, że włoskie spółdzielnie socjalne to nie tylko podmioty działające na rzecz aktywizacji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (tzw. spółdzielnie socjalne typu B), ale również podmioty świadczące usługi społeczne (tzw. spółdzielnie typu A), co powinno dać asumpt do przyszłych zmian legislacyjnych w obszarze spółdzielczości socjalnej.

4. Uchwalenie ustawy o spółdzielniach socjalnych jest jednym z elementów prowadzenia polityki społecznej przez rząd mających na celu ograniczenie marginalizacji i wykluczenia społecznego, a jednocześnie osiągnięcie jak największego poziomu spójności i integracji społecznej. Jest to zgodne z celami przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, ujętymi w Narodowej Strategii Integracji Społecznej. Jednym z celów określonych w Krajowym

²⁷ W art. 1 ust. 1 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy ustawodawca określił cele zadań podejmowanych przez instytucje rynku pracy w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej. Realizację tych celów nakłada na Państwo Konstytucja RP. Warto zauważyć, że treść art. 1 ust. 2 pkt. 1 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy określa, że takim celem jest pełne i produktywne zatrudnienie, a więc można wnioskować, że to instytucje rynku pracy mają wspierać realizację polityki rynku pracy zmierzającą do pełnego produktywnego zatrudnienia, określoną również w art. 10 § 3 Kodeksu pracy, jak również określone w art. 1 ust. 2 pkt. 4 wzmacnianie integracji oraz solidarności społecznej. Z kolei art. 6 ust. 1 pkt. 1-6 ustawy o promocji zatrudnienia jako instytucje rynku pracy wskazuje podmioty publiczne i niepubliczne. Tak więc realizacja zasady wyrażonej w art. 10 § 3 kp ma następować w wyniku działalności podmiotów publicznych i niepublicznych. Takie sformułowanie treści przepisu może wskazywać na delegowanie niektórych zadań do instytucji niepublicznych i pozostaje w duchu zmian okresu globalizacji. Wskazuje także na wzrost znaczenia instytucji niepublicznych jako partnera w realizacji zadań z zakresu polityki społecznej, m. in. rozwiązywania kwestii zatrudnienia, a takim partnerem z pewnością jest spółdzielnia socjalna.

²⁸ Projekt ustawy o spółdzielniach socjalnych wraz z projektami aktów wykonawczych. Druk sejmowy 49. Uzasadnienie, s. 3-6. Tekst ustawy z dnia 8 listopada 1991 roku nr 381, o spółdzielniach socjalnych (Republika Włoska), w: E. Leś i M. Oldak (red.), Przedsiębiorstwo społeczne w rozwoju lokalnym, Tom 2 Zeszytów Gospodarki Społecznej, Collegium Civitas, Instytut Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2007, s. 247 i nast. Publikacja dostępna jest pod adresem: <http://www.gospodarkaspoeczna.pl>.

Planie Działania na rzecz Integracji Społecznej, przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. był rozwój spółdzielczości społecznej. Priorytet 3 Krajowego Planu Działania na rzecz Integracji Społecznej, w działaniu 3.2 dotyczącym Ekonomii Społecznej, dotyczył właśnie zatrudnienia socjalnego i spółdzielni socjalnych. Podobnie w Krajowym Programie „Zabezpieczenie społeczne i integracja społeczna na lata 2008-2010” przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 16 grudnia 2008 roku, w priorytecie 2. „Integracja przez aktywizację”, wskazano jako jedno z działań wsparcie rozwoju spółdzielczości socjalnej.

5. Uchwalenie ustawy o spółdzielniach socjalnych było także wyrazem realizacji założeń Strategii Lizbońskiej oraz Wspólnotowego Programu Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu, a także celów Wspólnoty w zakresie walki z bezrobociem i wykluczeniem społecznym: ułatwienia uczestnictwa w zatrudnieniu i dostępie do wszelkich zasobów, praw, dóbr i usług, zapobiegania ryzyku wykluczenia społecznego, oraz pomocy dla najuboższych, najbardziej narażonych na to ryzyko. Uchwalenie ustawy o spółdzielniach socjalnych było również oparte na założeniach Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską²⁹. Zgodnie z art. 136 oraz 137 celem Wspólnoty jest bowiem wspieranie zatrudnienia, poprawa warunków życia i pracy, zapewnienie właściwej ochrony socjalnej, rozwój zasobów ludzkich na rzecz trwałego wysokiego zatrudnienia oraz zwalczanie izolacji społecznej.

6. Ustawa o spółdzielniach socjalnych wraz z innymi ustawami, m. in. ustawą o zatrudnieniu socjalnym i ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy tworzy system aktywizacji zawodowej i zatrudnienia osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, a więc takich, którym najtrudniej znaleźć pracę. Spółdzielnie socjalne są ważnym instrumentem ułatwiającym stworzenie wspólnego przedsiębiorstwa osobom chcącym wspólnie je prowadzić, a które dotąd – z różnych powodów – nie były w stanie tego robić.

7. Należy podkreślić, że spółdzielczość socjalna jest również elementem ruchu spółdzielczego jako forma prawna łącząca klasyczne funkcje spółdzielni z realizacją celów reintegracji społecznej. Tradycja ruchu spółdzielczego liczy już około 150 lat i zawsze odnosiła się do włączania w system gospodarczy drobnych wytwórców, realizując przy tym zasadę współuczestniczenia członków w zarządzaniu wspólnym przedsięwzięciem (jeden członek – jeden głos) oraz zasadę solidarności społecznej. Osłabienie ruchu spółdzielczego w Polsce jest konsekwencją paradoksu, wynikającego

Spółdzielczość
socjalna jako
element ruchu
spółdzielczego

²⁹ Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską. Tekst skonsolidowany (uwzględniający zmiany wprowadzone Traktatem z Nicei. Traktat o Unii Europejskiej), Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2003.

z tego, że w okresie realnego socjalizmu spółdzielczość oceniana była jako relikwyt kapitalizmu, a w trzeciej Rzeczypospolitej – z uwagi na wady w funkcjonowaniu wynikające z systemu nakazowo-rozdzielczego i kierowniczej roli partii – jako relikwyt socjalizmu³⁰.

8. Spółdzielnie socjalne, jako podmioty powołane do aktywizacji osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, doskonale wpisują się w charakter ruchu spółdzielczego. W ustawie Prawo spółdzielcze pojęcie spółdzielni definiuje się jako dobrowolne zrzeszenie nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które w interesie swoich członków prowadzi działalność gospodarczą (art. 1 ustawy Prawo spółdzielcze). Głównymi cechami spółdzielni wyróżnianymi w literaturze przedmiotu³¹ są: zrzeszeniowy charakter spółdzielni, dobrowolność, zmienny skład osobowy, zmienny fundusz udziałowy, prowadzenie działalności gospodarczej w interesie członków oraz dodatkowo prowadzenie działalności społecznej i oświatowo-kulturalnej. Ta ostatnia cecha, w przypadku spółdzielni utworzonej na podstawie ustawy Prawo spółdzielcze, nie jest jej głównym celem, zaś w przypadku spółdzielni socjalnej staje się celem zasadniczym, który definiuje jej znaczenie jako instrumentu wspieranego zatrudnienia. Porównując ustrój spółdzielni socjalnej do spółdzielni utworzonej na mocy ustawy Prawo spółdzielcze warto zauważyć, że dzielą one te same cechy, które właśnie wyróżniają spółdzielnie od innych podmiotów w obrocie prawnym. To w szczególności zrzeszeniowy charakter spółdzielni – spółdzielnia to grupa osób współdziałających dla osiągnięcia wspólnego celu, który przekracza możliwości jednostki. W przypadku spółdzielni socjalnej wspólnym celem jest również – a może przede wszystkim – reintegracja społeczna i aktywizacja osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Kolejną cechą wspólną jest dobrowolność członkostwa w spółdzielni, co wyłącza jakąkolwiek formę przymusu zarówno co do założenia spółdzielni, jak i kształtowania drogi członkowskiej. Dobrowolność leży zatem u podstawy powstania więzi członkowskiej i jej trwałości. Przystąpienie do spółdzielni jest wyrazem dokonania pewnego wyboru, przekonania o słuszności podjętej decyzji oraz o korzyściach (nie tylko ekonomicznych) z dokonania właśnie takiego wyboru. Następną, niezwykle istotną cechą spółdzielni wspólną dla obu porównywanych jej typów jest samorządność, którą rozumieć należy jako możliwość decydowania o swoich sprawach – oczywiście w granicach prawa – i zarządzania tymi sprawami w sposób demokratyczny, co oznacza udział w procesie decydowania, ale również

³⁰ M. Gersdorf, Spółdzielnie socjalne, w: Z. Góral (red.), Z zagadnień współczesnego prawa pracy. Księga pamiątkowa poświęcona Henrykowi Lewandowskiemu, Warszawa 2009, s. 449 i nast.

³¹ Por. np. M. Gersdorf, J. Ignatowicz, Prawo spółdzielcze. Komentarz, Warszawa 1985, str. 16 i nast.

ponoszenie odpowiedzialności za podjęte decyzje. W węższym znaczeniu to również faktyczna możliwość bezpośredniego udziału w zarządzaniu spółdzielnią. W obecnym stanie prawnym spółdzielnia socjalna – podobnie jak inne spółdzielnie utworzone na podstawie ustawy prawo spółdzielcze – prowadzi działalność gospodarczą, z zastrzeżeniem, że cała nadwyżka bilansowa jest przeznaczana na: fundusz zasobowy (nie mniej niż 40%), na cele związane z reintegracją społeczno-zawodową jej członków, na cele związane z działalnością oświatowo-kulturalną spółdzielni (nie mniej niż 40%) oraz na inne cele związane z działalnością spółdzielni (art. 10 ustawy o spółdzielniach socjalnych). W przypadku spółdzielni utworzonych na podstawie ustawy Prawo spółdzielcze, nadwyżkę bilansową można dzielić pomiędzy członków (art. 76-77 ustawy Prawo spółdzielcze). Obowiązek przekazywania nadwyżki bilansowej na fundusze określone w art. 10 ustawy o spółdzielniach socjalnych wynika po pierwsze stąd, że spółdzielnia socjalna, w odróżnieniu od spółdzielni utworzonej na podstawie ustawy Prawo spółdzielcze, nie jest organizacją prowadzoną wyłącznie dla osiągnięcia dodatniego wyniku finansowego, ale również na rzecz realizacji celów społecznych. Określone prawem zasady podziału nadwyżki bilansowej są zatem uzasadnione wzmocnieniem potencjału spółdzielni socjalnej³². Cechą różnicującą oba typy spółdzielni jest ograniczenie co do limitu członków w spółdzielni socjalnej oraz dualny charakter spółdzielni socjalnej jako nie tylko organizacji gospodarczej, ale również organizacji powołanej do realizacji celów społecznych.

9. Ustawa określa zasady tworzenia oraz prowadzenia działalności przez spółdzielnię socjalną. Spółdzielnie prowadzą działalność na podstawie ustawy, statutu, przepisów ustawy Prawo spółdzielcze oraz innych ustaw, regulujących poszczególne sfery jej działalności.

Zakres
przedmiotowy
ustawy

10. Art. 1 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych w sposób generalny określa zakres przedmiotowy ustawy. Warto zwrócić uwagę, że analiza tekstu ustawy wskazuje na daleko szerszy zakres przedmiotowy, aniżeli ten wymieniony we wskazanym przepisie. Ustawa określa również np. tryb świadczenia pracy przez skazanych i wolontariuszy, warunki niezbędne do uzyskania dofinansowania działalności i inne. W ustawie nie została ujęta całość problematyki spółdzielczości socjalnej. Oprócz ustawy Prawo spółdzielcze, jako ważniejsze akty odnoszące się do tejże tematyki można wskazać: kodeks cywilny³³, ustawę o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, ustawę o zatrudnieniu socjalnym, ustawę o podatku dochodowym

³² Por. M. Gersdorf, J. Ignatowicz, *Prawo spółdzielcze. Komentarz*, Warszawa 1985, str. 16 i nast.

³³ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, tekst jednolity Dz. U. z 2014 r., poz. 121, z późn. zm.

od osób prawnych³⁴, ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie³⁵ oraz ustawę o rehabilitacji osób niepełnosprawnych³⁶.

Powiązanie
z ustawą
Prawo
spółdzielcze

11. Zgodnie z art. 1 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych, w sprawach nieuregulowanych w niniejszej ustawie, wobec spółdzielni socjalnych stosuje się przepisy ustawy Prawo spółdzielcze. Chodzi tu w szczególności o strukturę organizacyjną spółdzielni, rolę i treść statutu, przystąpienie do spółdzielni, prawa członków, podstawy ich zatrudnienia, zakres stosowania postępowania wewnątrzspółdzielczego, sprawy związane z wykluczeniem i wykreśleniem ze spółdzielni oraz inne kwestie. Wyodrębnienie ustawy o spółdzielniach socjalnych nie spowodowało zerwania ich więzi z prawem spółdzielczym; nie wyeliminowało również potrzeby subsydiarnego stosowania przepisów ustawy Prawo spółdzielcze do spółdzielni socjalnych, a raczej służy podkreśleniu powiązania obu ustaw. Można zaryzykować twierdzenie, że ustawa o spółdzielniach socjalnych określa wyłączenie pewnej odrębności od ustawy Prawo spółdzielcze, niezbędne dla realizacji założonego przez ustawodawcę celu społecznego spółdzielni socjalnych. Wniosek taki można także wysnuć z teorii racjonalnego ustawodawcy, która opiera się na przekonaniu, że akty prawne danego systemu prawnego – a więc także tekst ustawy – są wynikiem działalności jednego, w pełni racjonalnego podmiotu, konsekwentnie kierującego się określoną spójną wiedzą i określonymi ocenami.

12. Analiza przepisów prawa spółdzielczego, w tym również przepisów ustawy o spółdzielniach socjalnych w zakresie odwołującym się do ustawy Prawo spółdzielcze, wskazuje, że są to akty prawne z pogranicza prawa cywilnego. Przykładem tego mogą być normy dotyczące organów spółdzielni jako osoby prawnej czy podejmowanie przez spółdzielnię socjalną czynności prawnych, regulacji prawno-pracowniczych i prawno-administracyjnych.

Art. 2. 1. Przedmiotem działalności spółdzielni socjalnej jest prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa w oparciu o osobistą pracę członków.

2. Spółdzielnia socjalna działa na rzecz:

1) społecznej reintegracji jej członków, przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie umiejętności

³⁴ Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, tekst jednolity Dz. U. z 2014 r., poz. 821, z późn. zm.

³⁵ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, tekst jednolity Dz. U. z 2014 r., poz. 1118, z późn. zm., dalej jako „ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”.

³⁶ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, tekst jednolity Dz. U. Nr 127, poz. 721, z późn. zm., dalej jako „ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych”.

uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu,

2) zawodowej reintegracji jej członków, przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy

- a działania te nie są wykonywane w ramach prowadzonej przez spółdzielnię socjalną działalności gospodarczej.

3. Spółdzielnia socjalna może prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.).

1. Przepis art. 2 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych jest analogiczny do przepisu art. 181 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze, który dotyczy określenia przedmiotu działalności spółdzielni pracy, i właściwie zachował się w niezmienionej formie od momentu uchwalenia tej ostatniej ustawy w 1982 roku.

2. Termin „przedsiębiorstwo” w art. 181 ustawy Prawo spółdzielcze został użyty w znaczeniu funkcjonalnym, co oznacza, że w istocie rzeczy przepis ten statuuje obowiązek prowadzenia zorganizowanej działalności gospodarczej, w której członkowie spółdzielni biorą osobisty udział. To właśnie ów osobisty udział jest wyróżnikiem działalności spółdzielni pracy, ale też obowiązek taki jest przewidziany tylko w tym jednym przypadku, stąd zastrzeżenie zawarte w ustawie o spółdzielniach socjalnych jest konieczne.

Pojęcie przedsiębiorstwa

3. Termin „przedsiębiorstwo” może oznaczać w tym przypadku działalność zawodową i gospodarczą w dziedzinie produkcji dóbr, handlu i usług, podejmowanych w celach zarobkowych. Może również być rozumiany jako zespół składników materialnych i niematerialnych przeznaczonych do wykonywania określonych zadań gospodarczych. Jednak należy pamiętać, że spółdzielnia jest podmiotem, którego celem jest zaspokajanie interesów indywidualnych, grupowych i społecznych poprzez prowadzenie działalności gospodarczej i społecznej. Zarówno cel, jak i środki do jego realizacji składają się na pojęcie spółdzielni, co wyklucza traktowanie przedsiębiorstwa prowadzonego przez spółdzielnię jako odrębnego podmiotu³⁷.

³⁷ Por. M. Gersdorf, J. Ignatowicz, Prawo spółdzielcze. Komentarz, Warszawa 1985, str. 258.

4. Prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa nie oznacza też współwłasności w znaczeniu prawnym, ponieważ to właśnie przedsiębiorstwo jest własnością spółdzielni. Służy jedynie podkreśleniu charakteru przedsiębiorstwa. Warto zwrócić jednak uwagę, że art. 3 Prawa spółdzielczego stanowi, że majątek spółdzielni jest prywatną własnością jej członków, ale nie oznacza to współwłasności np. środków trwałych należących do spółdzielni w sensie prawnym (przykładowo w pięćcioosobowej spółdzielni nie jest tak, że każdy członek spółdzielni posiada 1/5 samochodu; samochód należy do spółdzielni jako osoby prawnej). Sąd Najwyższy w wyroku z 9 lipca 2003 r. (sygn. Akt III KK 334/2002) stwierdził, że majątek spółdzielni jest cudzym mieniem, także dla członka spółdzielni. Musimy bowiem pamiętać, że spółdzielnia socjalna ma osobowość prawną, więc jej majątek należy do spółdzielni jako osoby prawnej, a nie do jej członków³⁸.

Osobista praca członków

5. Sformułowanie „w oparciu o osobistą pracę członków” może oznaczać z jednej strony, że spółdzielnia socjalna nie powinna zatrudniać pracowników innych, niż członkowie, ale również podkreśla osobisty charakter pracy. Oznaczać to może mniej więcej tyle, że nie jest możliwe świadczenie pracy przez członków inaczej niż osobiście³⁹. Niemniej jednak w art. 12 ust. 1a ustawy o spółdzielniach socjalnych dopuszcza się wykonywanie pracy na rzecz spółdzielni przez osoby nie będące jej członkami, choć wprowadza jednocześnie pewne ograniczenia w proporcji osób zatrudnianych w takim charakterze. Jednocześnie sformułowanie „w oparciu o osobistą pracę członków” może dotyczyć osobistego świadczenia pracy przez członka spółdzielni socjalnej na jej rzecz, co może być asumptem do zrewidowania przepisów dotyczących dopuszczalnych form zatrudnienia w spółdzielni socjalnej. Ponadto takie sformułowanie przepisu wskazuje, iż w pierwszej kolejności do pracy powinni być zatrudniani członkowie, jeśli mają do tego odpowiednie kwalifikacje, a pracownicy mogą być zatrudniani wtedy kiedy pracy nie mogą/nie potrafią wykonywać członkowie. Priorytetem każdej spółdzielni socjalnej jest zatrudnianie swoich członków w pierwszej kolejności, a dopiero później pracowników. Jeżeli członek nie wykonuje pracy dla spółdzielni socjalnej, to nie jest spełniony jej podstawowy obowiązek.

6. Przepis art. 2 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych ma zasadniczo charakter imperatywny. Działanie na rzecz społecznej i zawodowej reintegracji członków spółdzielni jest zadaniem o charakterze obligatoryjnym, odnoszącym się wyłącznie do członków spółdzielni. Stanowi to jeden z istotnych

³⁸ W. Żbik, „Spółdzielczość socjalna. Poradnik skrajnie praktyczny”, Wydanie III, Stowarzyszenie Współpracy Regionalnej, 2015 r., str. 147.

³⁹ Co do zasady, przepisy dotyczące świadczenia pracy na warunkach zlecenia dopuszczają zastąpienie zleceniobiorcy inną osobą, jednak w tym przypadku, takie sformułowanie to wyklucza.

elementów konstytuujących spółdzielnię socjalną. Zgodnie z Deklaracją Spółdzielczej Tożsamości Międzynarodowego Związku Spółdzielczego: „Spółdzielnie opierają swoją działalność na wartościach samopomocy, samoodpowiedzialności, demokracji, sprawiedliwości i solidarności”⁴⁰. Tym samym reintegracja społeczna i zawodowa stanowi wypełnienie ideowego przesłania funkcjonowania spółdzielni.

7. Pojęcie reintegracji społecznej pojawiło się po raz pierwszy w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, odnosząc się do uczestnictwa w zajęciach Klubu Integracji Społecznej oraz Centrum Integracji Społecznej. Zgodnie z treścią ustawy, reintegracja społeczna obejmuje działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu. Ustawodawca nie wskazał enumeratywnie zakresu możliwych działań, a tym samym pełnego zakresu możliwych wydatków na ten cel. Z dotychczasowej praktyki działań spółdzielczych można natomiast wskazać przykładowe kierunki działań⁴¹ w tym obszarze:

- o charakterze obywatelskim – organizowanie i uczestnictwo członków spółdzielni w spotkaniach z politykami, urzędnikami na szczeblu rządowym, samorządowym, organizacja i podpisywanie petycji, edukacja proekologiczna członków, w tym poprzez wspieranie różnego typu akcji ekologicznych (np. zakup kubłów pozwalających segregować w sposób ekologiczny śmieci), działalność lobbingsowa i rzecznicza na rzecz ruchu spółdzielczego;
- o charakterze pomocowym czy prospołecznym – polegających na udzielaniu pomocy i wsparcia członkom spółdzielni, niezależnego od ich pracy, jak i wsparcie lub uczestnictwo w pomocy wzajemnej, np. pomoc w zakupie opału, udział w sprzątnięciu ulicy, pomoc dla członków spółdzielni w bieżących sprawach, np. zakupy, sprawy na pocztce, opieka nad dzieckiem, udział w urządzaniu, sfinansowanie lub zorganizowanie miejsca zabaw dla dzieci czy organizowanie zbiórki odzieży;
- o charakterze kooperacyjnym – mających na celu rozwój umiejętności współpracy z innymi; przy czym kooperacji służy wszelkiego typu działalność o charakterze integracyjnym, np. wspólne szkolenia i wyjazdy szkoleniowe na rzecz budowania zespołu, organizacja i uczestnictwo w rozgrywkach sportowych, gry zespołowe.

⁴⁰ Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości została przyjęta przez Jubileuszowy Kongres Międzynarodowego Związku Spółdzielczego w Manchesterze w dniach 20–22 września 1995 r. Tekst dostępny na stronie Krajowej Rady Spółdzielczej: <http://krs.org.pl>.

⁴¹ Niektóre propozycje w: Społeczne aspekty działalności, spółdzielni socjalnych opr. Anna Sobol, Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych, Krajowa Rada Spółdzielcza, Warszawa 2009.

8. Pojęcie reintegracji zawodowej pojawiło się po raz pierwszy w ustawie o zatrudnieniu socjalnym odnosząc się do uczestnictwa w zajęciach Klubu Integracji Społecznej oraz Centrum Integracji Społecznej. Zgodnie z ustawą reintegracja zawodowa obejmuje działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy. W tym przypadku działania spółdzielni oraz możliwe wydatki dotyczą zwiększenia motywacji członków spółdzielni socjalnej do podwyższenia kwalifikacji zawodowych, odnalezienia własnej ścieżki rozwoju i kariery zawodowej poprzez pracę z doradcami zawodowymi (np. psychologiem pracy), a w konsekwencji zdobycia wykształcenia, zawodu lub umiejętności umożliwiających samorealizację zawodową.

9. Prowadzenie działalności w zakresie reintegracji zawodowej i społecznej nie stanowi działalności gospodarczej i jest częścią statutowej działalności odpłatnej lub nieodpłatnej w rozumieniu ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie⁴². Wydatki na tę działalność podlegają zwolnieniom podatkowym⁴³. Należy pamiętać, że reintegracja zawodowa i społeczna nie jest tożsama z faktem zatrudnienia. Oznacza bowiem dodatkowe czynności na rzecz osób zatrudnianych wzmacniając ich sytuację zawodową i społeczną jako spółdzielcy.

10. Spółdzielnia socjalna, oprócz prowadzenia przedsiębiorstwa i reintegracji zawodowej i społecznej, może prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Tym samym ustawodawca umożliwił prowadzenie tego rodzaju działalności, pozostawiając do uznania spółdzielców możliwość ich prowadzenia. Powinna zatem znaleźć ona swój wyraz w postanowieniach statutu. W przypadku braku odpowiedniego postanowienia w statucie, nie jest możliwa do realizacji. Postanowienia określające szczegółowo obszary działalności statutowej, o których mowa w art. 4 ust. 1 w/w ustawy powinny zostać określone w statucie spółdzielni. Szczegółowe określenie zakresu prowadzonej działalności nieodpłatnej lub odpłatnej pożytku publicznego - zgodnie z art. 10 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego - możliwe jest również, poprzez uchwałę organów statutowych spółdzielni, o ile statut zawiera postanowienia o prowadzeniu działalności pożytku publicznego, zgodnie z przepisami ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

⁴² Patrz komentarz do art. 8 ustawy zamieszczony w niniejszej publikacji.

⁴³ Patrz komentarz do art. 22 ustawy zamieszczony w niniejszej publikacji.

11. Prowadzenie działalności oświatowo-kulturalnej możliwe jest zarówno wobec członków i pracowników spółdzielni, jak i rodzin spółdzielców oraz środowiska lokalnego. Działalność taką można przykładowo realizować poprzez organizowanie:

- zajęć w stałych lub czasowych sekcji zainteresowań członków spółdzielni i ich rodzin;
- imprez plenerowych, poprzez imprezy dla środowiska spółdzielczego lub wspólne wraz ze społecznością lokalną;
- działalności kulturalnej, poprzez zakup biletów na imprezy artystyczne, kulturalne, rozrywkowe i sportowe oraz zakup sprzętu sportowego do wspólnego użytku;
- zajęć edukacyjnych i szkoleniowych;
- działalności sportowej i turystycznej, poprzez organizowanie zajęć sportowych, wycieczek turystycznych;
- inicjowanie działań społecznych, m.in. poprzez współpracę z młodzieżą, tworzenie spółdzielni uczniowskich.

12. Należy pamiętać, że obecnie wszelka działalność oświatowo-kulturalna i społeczna może mieć charakter zarówno odpłatny, jak i nieodpłatny. Spółdzielnia może również prowadzić omawianą działalność na rzecz członków lub ich środowiska lokalnego także bez pobierania od swoich członków wynagrodzenia. Sposób prowadzenia działalności społecznej i kulturalno-oświatowej powinien wynikać wprost ze statutu, oraz uchwał władz spółdzielni.

13. Działalność oświatowo-kulturalna, nie jest działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej⁴⁴, i może być prowadzona jako statutowa działalność odpłatna lub nieodpłatnie. Tym samym prowadzenie takiej działalności na warunkach opisanych w ustawie powinno zostać określone w statucie spółdzielni. Należy jednak pamiętać, że postanowienie takie nie ma charakteru obligatoryjnego, a spółdzielnia może prowadzić tę działalność o ile w tym zakresie zostanie podjęta decyzja spółdzielców. Należy pamiętać, że ewentualny przychód z działalności oświatowo-kulturalnej i społecznej jako przychód z działalności odpłatnej pożytku publicznego służy wyłącznie prowadzeniu działalności pożytku publicznego. Tym samym może on zostać tylko spożytkowany na prowadzenie dalszej działalności o charakterze oświatowo-kulturalnym lub

⁴⁴ Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz. U. Nr 173, poz. 1807, z późn. zm.

społecznym. Środki powinny być odrębnie księgowane. Szczegóły (tytuły wydatkowania) prowadzonej działalności oświatowo-kulturalnej lub społecznej powinny zostać określone w uchwale rady nadzorczej lub walnego zgromadzenia (w przypadku braku rady nadzorczej). Działalność oświatowo-kulturalna i społeczna może być prowadzona przez pracowników i współpracowników spółdzielni. Oznacza to, że może to być osoba zatrudniona na podstawie spółdzielczej umowy o pracę lub pracownik zatrudniony na podstawie umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej, lub w ramach wolontariatu jako szansa na podjęcie zatrudnienia w spółdzielni.

Działalność społecznie użyteczna w sferze zadań publicznych

14. Spółdzielnia socjalna może prowadzić działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych, określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Ustawa ta, zgodnie z treścią art. 3 ust. 3a, określiła możliwość działania spółdzielni socjalnej w sferze pożytku, z wyłączeniem:

- inicjowania i uczestnictwa w inicjatywie lokalnej (art. 19b – 19h ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie);
- możliwości starania się o status organizacji pożytku publicznego (art. 20 – 34 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie).

Tym samym spółdzielnia socjalna może podejmować następujące zadania związane z działalnością pożytku publicznego:

- prowadzenie działalności statutowej odpłatnej i nieodpłatnej;
- realizacja zleczanych zadań publicznych;
- konsultowanie projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej spółdzielni;
- udziału we wspólnych zespołach o charakterze doradczym i inicjatywnym, tworzonych przez jednostki samorządu terytorialnego w przypadku ich powołania.

Działalność odpłatna i nieodpłatna pożytku publicznego

15. Działalność odpłatna i nieodpłatna może być prowadzona w ramach działalności pożytku publicznego określonej w art. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Przepis ten określa trzydzieści osiem sfer działania:

- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób;
- wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększania świadomości

prawnej społeczności;

- działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- działalności charytatywnej;
- podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
- działalności na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego;
- działalności na rzecz integracji cudzoziemców;
- ochrony i promocji zdrowia, w tym działalności leczniczej w rozumieniu ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2015 r. poz. 618, 788 i 905);
- działalności na rzecz osób niepełnosprawnych;
- promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy;
- działalności na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn;
- działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym;
- działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości;
- działalności wspomagającej rozwój techniki, wynalazczości i innowacyjności oraz rozpowszechnianie i wdrażanie nowych rozwiązań technicznych w praktyce gospodarczej;
- działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych;
- nauki, szkolnictwa wyższego, edukacji, oświaty i wychowania;
- wypoczynku dzieci i młodzieży, w tym wypoczynku dzieci i młodzieży;
- kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego;
- wspierania i upowszechniania kultury fizycznej;
- ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego;
- turystyki i krajoznawstwa;
- porządku i bezpieczeństwa publicznego;

- obronności państwa i działalności Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- upowszechniania i ochrony wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działań wspomagających rozwój demokracji;
- udzielania nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego;
- ratownictwa i ochrony ludności;
- pomocy ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą;
- upowszechniania i ochrony praw konsumentów;
- działalności na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami;
- promocji i organizacji wolontariatu;
- pomocy Polonii i Polakom za granicą;
- działalności na rzecz kombatantów i osób represjonowanych;
- promocji Rzeczypospolitej Polskiej za granicą;
- działalności na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka;
- przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym;
- rewitalizacji;
- działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz innych spółdzielni socjalnych realizujących swe działania w sferach przedstawionych powyżej.

Tym samym mamy cały katalog działań możliwych do realizacji w ramach działalności w sferze pożytku zarówno w działalności odpłatnej, jak i nieodpłatnej. Szerzej o formach działalności odpłatnej i nieodpłatnej w komentarzu do art. 8.

Zlecenie zadań przez organy samorządu terytorialnego

16. Podstawą prawną zlecenia zadań przez organy samorządu terytorialnego może być również m.in. art. 7 ust. 1 pkt. 19 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym⁴⁵, wskazujący jako zadanie własne gminy kwestie „współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”, czyli również spółdzielnie socjalne.

⁴⁵ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, tekst jednolity Dz. U. z 2001, Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.

Podobne zobowiązanie zapisano jako zadanie publiczne o charakterze ponadgminnym w kompetencjach powiatu. Określa to art. 4 ust. 1 pkt. 22 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym⁴⁶.

17. Jedną z istotnych formuł prowadzenia działań w sferze pożytku publicznego jest realizacja zadań publicznych na zlecenie administracji publicznej⁴⁷. Realizacja tych zadań możliwa jest w dwóch formach:

Realizacja zadań publicznych na zlecenie administracji publicznej

- wsparcia w sferze pożytku publicznego realizacji zadań publicznych spółdzielni socjalnej prowadzącej działalność statutową w danej dziedzinie;
- powierzenia w sferze zadań publicznych realizacji zadań publicznych spółdzielniom socjalnym, prowadzącym działalność statutową w danej dziedzinie.

Oznacza to, że spółdzielnia powinna w statucie zapisać prowadzenie działalności pożytku publicznego w zakresie zgodnym z ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Postanowienia określające obszary działalności pożytku publicznego mogą zostać określone w statucie, lub zgodnie z art. 10 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, mogą zostać określone poprzez uchwałę organów statutowych spółdzielni, o ile statut przewiduje prowadzenie takiej działalności. Jest to niezbędne w przypadku wątpliwości, czy spółdzielnia prowadzi działania statutowe w zakresie objętym realizacją zadania publicznego.

18. Realizacja zadań publicznych powinna być objęta obszarem pożytku publicznego wymienionym powyżej. Często obszary te są określone przepisami prawa materialnego, wynikającymi z konkretnych ustaw:

- z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej⁴⁸ (art. 25);
- z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (art. 36)⁴⁹;

⁴⁶ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, tekst jednolity Dz. U. z 2001, Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.

⁴⁷ Kwestie te zostały dodatkowo określone w dokumencie „Rekomendacje Ministra Pracy i Polityki Społecznej – standardy współpracy jednostek samorządu terytorialnego ze spółdzielniami socjalnymi w zakresie realizacji usług społecznych użyteczności publicznej (w interesie ogólnym)”, dostępne pod adresem: <http://ozrss.pl/standardy-wspolpracy-jst-ze-spoldzielniami-socjalnymi/> Rekomendacje te zostały zalecone przez Ministerstwo Rozwoju do stosowania w ramach działań związanych projektami w zakresie usług społecznych w interesie ogólnym w Regionalnych Programach Operacyjnych.

⁴⁸ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, tekst jednolity Dz. U. z 2015 r., poz. 163, z późn. zm.

⁴⁹ Przepis ten określa dodatkowo delegację dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia do określenia w drodze rozporządzenia, rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, które mogą być zlecane fundacjom oraz organizacjom pozarządowym, mając na względzie zapewnienie realizacji potrzeb osób niepełnosprawnych. Obecnie kwestię te reguluje rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym, Dz. U. z 2008 r., Nr 29 poz. 172.

- z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3⁵⁰ (art. 61);
- z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi⁵¹ (art. 4¹);
- z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (art. 24);
- z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii⁵² (art. 5, ust. 3);
- z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie⁵³ (art. 9);
- z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej⁵⁴ (art. 5);
- z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie⁵⁵ (art. 27-28).

– ustawa
o finansach
publicznych

19. Istotną regulacją dotyczącą możliwości zlecenia zadań publicznych są przepisy o finansach publicznych. Art. 221 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych⁵⁶ przewiduje możliwość zlecenia innych zadań, niż określone w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, jeżeli są przeznaczone na cele publiczne, związane z realizacją zadań danej jednostki samorządu terytorialnego. Tryb postępowania o udzielenie dotacji na inne zadania, niż określone w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, sposób jej rozliczania oraz sposób kontroli wykonywania zleconego zadania określa, w drodze uchwały, organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego, mając na uwadze zapewnienie jawności postępowania o udzielenie dotacji i jej rozliczenia. Oznacza to, że jednostka samorządu terytorialnego może przyjąć w drodze uchwały możliwość zlecenia zadań np. w zakresie utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych. Zadanie to stanowi zadanie własne gminy, choć nie wynika wprost jako zadanie publiczne z przepisów ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

⁵⁰ Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 1457, z późn. zm.

⁵¹ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, tekst jednolity Dz. U. z 2015 r., poz. 1286, z późn. zm.

⁵² Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, tekst jednolity Dz. U. z 2012 r., poz. 124, z późn. zm.

⁵³ Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, tekst jednolity Dz. U. z 2015 r., poz. 1390, z późn. zm.

⁵⁴ Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, tekst jednolity Dz. U. z 2012 r., poz. 406, z późn. zm.

⁵⁵ Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, tekst jednolity Dz. U. z 2014 r., poz. 705, z późn. zm.

⁵⁶ Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 885, z późn. zm.

20. Zlecenie zadań publicznych odbywa się zgodnie z przepisami ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na podstawie otwartego konkursu ofert. Konkurs ogłasza właściwy organ administracji publicznej, wskazując termin nie krótszy niż 21 dni od dnia ukazania się ostatniego ogłoszenia. Ogłoszenie zgodnie z art. 13 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie ukazuje się w internetowym Biuletynie Informacji Publicznej, na stronie internetowej organu administracji publicznej oraz w siedzibie organu administracji publicznej w miejscu przeznaczonym do zamieszczania ogłoszeń. Ogłoszenie może też, lecz nie musi, ukazać się w dzienniku lub tygodniku.

21. Inicjatorem realizacji zadania publicznego może być nie tylko organ administracji publicznej. Zgodnie z art. 12 ust. 1 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie spółdzielnia socjalna może z własnej inicjatywy złożyć wniosek o realizację zadania publicznego, także takiego, które jest realizowane dotychczas w inny sposób, w tym przez organy administracji publicznej. Wniosek powinien zawierać w szczególności opis zadania publicznego przeznaczonego do realizacji oraz szacunkową kalkulację kosztów realizacji zadania publicznego.

W takim przypadku właściwy organ administracji publicznej w terminie nieprzekraczającym 1 miesiąca od dnia wpłynięcia wniosku jest obowiązany na podstawie przesłanek merytorycznych określonych w art. 12. ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie rozpatrzyć celowość realizacji zadania publicznego, powinien przedstawić decyzję o podjętym rozstrzygnięciu. W przypadku decyzji pozytywnej powinien podać termin ogłoszenia otwartego konkursu ofert na realizację zgłoszonego zadania publicznego.

22. Możliwy jest również tryb bezkonkursowy przy zleceniu realizacji zadania publicznego. Zgodnie z art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego, na wniosek spółdzielni socjalnej organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego może zlecić tej spółdzielni, z pominięciem otwartego konkursu ofert, realizację zadania publicznego o charakterze lokalnym lub regionalnym, spełniającego łącznie następujące warunki:

- wysokość dofinansowania lub finansowania zadania publicznego nie przekracza kwoty 10 000 zł;
- zadanie publiczne ma być realizowane w okresie nie dłuższym niż 90 dni.

Po złożeniu wniosku przez spółdzielnię socjalną organ wykonawczy jednostki

samorządu terytorialnego uznając zasadność zgłoszonej oferty, w terminie nie dłuższym niż 7 dni roboczych od dnia wpłynięcia oferty, zamieszcza ofertę na okres 7 dni w internetowym Biuletynie Informacji Publicznej, na stronie internetowej organu jednostki samorządu terytorialnego oraz w siedzibie organu jednostki samorządu terytorialnego w miejscu przeznaczonym na zamieszczanie ogłoszeń; zamieszcza ofertę. Po tym terminie może podpisać umowę dotyczącą realizacji zadania publicznego.

Partnerstwo
z instytucjami
publicznymi

23. Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie przewiduje również możliwość realizacji zadań publicznych na podstawie umowy partnerstwa. Przepisy odwołują się w tym przypadku do art. 33 ust. 1 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (Dz. U. z 2014, poz. 1146).

Przepis ten określa iż jednostka sektora finansów publicznych dokonuje wyboru partnerów spoza sektora finansów publicznych z zachowaniem zasady przejrzystości i równego traktowania podmiotów. Jednostka, dokonując wyboru, jest obowiązany w szczególności do:

- ogłoszenia otwartego naboru partnerów na swojej stronie internetowej wraz ze wskazaniem co najmniej 21-dniowego terminu na zgłoszenie się partnerów;
- uwzględnienia przy wyborze partnerów: zgodności działania potencjalnego partnera z celami partnerstwa, deklarowanego wkładu potencjalnego partnera w realizację celu partnerstwa, doświadczenia w realizacji projektów o podobnym charakterze;
- podania do publicznej wiadomości na swojej stronie internetowej informacji o podmiotach wybranych do pełnienia funkcji partnera.

Wybór partnerów spoza sektora finansów publicznych jest dokonywany przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu partnerskiego.

Gdy liderem partnerstwa jest spółdzielnia socjalna i zaprasza jednostkę finansów publicznych, powyższy tryb nie jest stosowany, co pozwala na większą elastyczność.

Udział
w konsultacjach
rocznego lub
wieloletniego
programu
współpracy
z organizacjami
pozarządowymi
oraz podmiotami
wymienionymi
w art. 3 ust. 3
Ustawy
o działalności
pożytku
publicznego
i o wolontariacie

24. Istotnym elementem działania w sferze pożytku publicznego jest możliwość udziału w konsultacjach rocznego lub wieloletniego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Roczny program współpracy jest uchwalany do dnia 30 listopada roku poprzedzającego okres obowiązywania programu. Program ten zawiera m.in.

zasady współpracy, zakres przedmiotowy, formy współpracy, priorytetowe zadania publiczne, wysokość środków przeznaczanych na realizację programu. Tym samym udział w tworzeniu lub konsultowaniu tego programu ma istotne znaczenie dla współpracy spółdzielni socjalnych z administracją publiczną w sferze pożytku publicznego na kolejny rok budżetowy. Szczegółowy sposób konsultowania powinien zostać określony w drodze uchwały przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego.

25. Konsultacje programu oraz wszelkie inne elementy dialogu z organizacjami pozarządowymi oraz spółdzielniami socjalnymi mogą zostać sędowane na gminną lub powiatową radę działalności pożytku publicznego, jeżeli taka zostanie powołana.

Art. 3. Nazwa spółdzielni zawiera oznaczenie „Spółdzielnia Socjalna”.

1. Każda osoba prawna, a taką jest spółdzielnia socjalna, musi mieć określoną podstawę prawną działania. W przypadku spółdzielni socjalnych – to przede wszystkim ustawa o spółdzielniach socjalnych i ustawa Prawo spółdzielcze. Biorąc jednak pod uwagę konkretną działalność, którą spółdzielnia socjalna będzie prowadzić, przepisy wymienionych ustaw mają charakter ramowy, elastyczny i odsyłający. Tak więc działalność spółdzielni wymaga nadania statutu. Dotyczy to zwłaszcza celów i zadań konkretnej spółdzielni socjalnej. Wymagania wobec członków określa art. 4 ustawy o spółdzielniach socjalnych, natomiast prawa i obowiązki członków wskazuje statut.

Podstawa
prawna
działania
spółdzielni
socjalnej

2. Statut stanowi podstawę prawną prowadzenia działalności przez spółdzielnię socjalną. Jego postanowienia stanowią normy obowiązujące spółdzielnię i jej członków. Naruszenie tych norm powoduje nieskuteczność podejmowanych czynności prawnych⁵⁷. Statut musi być zgodny z przepisami obowiązującego prawa i jednocześnie szczegółowo określać stosunki prawne pomiędzy członkami oraz pomiędzy członkami a spółdzielnią. Ponadto postanowienia statutu odnoszą skutek nie tylko w stosunkach panujących wewnątrz spółdzielni socjalnej (pro foro interno), ale również w stosunkach zewnętrznych tejże (pro foro externo). Tak więc poszczególne postanowienia statutu spółdzielni socjalnej stanowią podstawę oceny prawidłowości kształtowania stosunków prawnych spółdzielni socjalnej.

Statut
spółdzielni
socjalnej

3. Uchwalenie statutu spółdzielni socjalnej jest jedną z najważniejszych czynności składających się na proces zakładania spółdzielni socjalnej.

Uchwalenie
statutu

⁵⁷ Por. np. wyrok z dnia 2 sierpnia 2007 r. Sądu Najwyższego, V CSK 163/2007.

Statut spółdzielni socjalnej uchwalany jest przez założycieli, o których mowa w art. 4 ustawy o spółdzielniach socjalnych, jednomyślnie, poprzez złożenie na nim swoich podpisów (art. 6 ustawy Prawo spółdzielcze)⁵⁸.

4. Aby uchwalić statut założyciele spółdzielni socjalnej powinni przede wszystkim zwołać zebranie, na którym muszą złożyć wspólne oświadczenie woli co do przyjęcia statutu, poprzez powyżej wskazane złożenie na nim podpisów. Będzie to wówczas oznaczać, że założyciele zgadzają się co do treści statutu i zobowiązują się poddać normom w nim przyjętym z chwilą uzyskania przez spółdzielnię socjalną osobowości prawnej, a więc w momencie uzyskania wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego.

Rejestracja
w KRS

5. Zarejestrowanie statutu spółdzielni socjalnej w Krajowym Rejestrze Sądowym (art. 7 ustawy Prawo spółdzielcze)⁵⁹ wywołuje skutek prawny w postaci założenia spółdzielni oraz nabycia przez nią osobowości prawnej (art. 11 ustawy Prawo spółdzielcze). Zgodnie z ustawą o Krajowym Rejestrze Sądowym, rejestry prowadzone są przez właściwe sądy rejonowe – sądy gospodarcze (zwane również sądami rejestrowymi). Dane dotyczące spółdzielni socjalnej są wpisywane do odpowiednich działów rejestru, a spółdzielnia uzyskuje wpis do Krajowego Rejestru Sądowego. Wpis do rejestru podlega obowiązkowi ogłoszenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym. Ponadto, spółdzielnia socjalna ma obowiązek przechowywania w lokalu swojej siedziby tych woluminów Monitora, w których zostały zawarte ogłoszenia jej dotyczące, co obejmuje również zmiany w Krajowym Rejestrze Sądowym⁶⁰. Trzeba zatem dokonać zakupu wspomnianych Monitorów, przy czym koszt zakupu leży po stronie spółdzielni.

6. Przepisy nie regulują, kto może złożyć wniosek o rejestrację spółdzielni, ale przyjmuje się, że mogą być to osoby tworzące zarząd przyszłej spółdzielni. Należy przyjąć, że za czynności wobec osób trzecich dokonane w interesie spółdzielni socjalnej przed jej rejestracją odpowiadają solidarnie osoby działające w jej imieniu (art. 11 ust. 2 ustawy Prawo spółdzielcze).

Nazwa
spółdzielni
socjalnej

7. Przedmiot działalności spółdzielni nie musi być określony w nazwie spółdzielni socjalnej, choć – w tradycji spółdzielczej – bywa podawany. Historycznie firma spółdzielni musiała być tworzona w zależności od przedmiotu

⁵⁸ Więcej o tym, jak sprawdzić zgodność statutu z przepisami prawa znajdziesz w publikacji: „Jak przygotować spółdzielnię socjalną do lustracji”, praca zbiorowa pod redakcją W. Zbika, Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych, 2015 r., str. 21. Publikacja do pobrania tutaj: <http://ozrss.pl/media-i-publikacje/publikacje-fachowe/>

⁵⁹ Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, Dz. U. z 2007 r. Nr 168, poz. 1186, z późn. zm.

⁶⁰ Art. 4. ustawy z dnia 22 grudnia 1995 r. o wydawaniu Monitora Sądowego i Gospodarczego, Dz. U. z 2006 r. Nr 6, poz. 42 z późn. zm.

działalności spółdzielni. Nazwa spółdzielni socjalnej indywidualizuje spółdzielnię socjalną w obrocie prawnym. Nazwa określona jest w statucie spółdzielni. Można również pokusić się o porównanie, że nazwa spółdzielni socjalnej pełni funkcję imienia i nazwiska osoby fizycznej.

8. Oprócz nazwy spółdzielni, znaczenie prawne ma ustalenie siedziby spółdzielni. Określenie siedziby pełni funkcję podobną, jak adres zamieszkania osoby fizycznej. Siedziba spółdzielni socjalnej oznacza miejscowość, gdzie znajduje się organ zarządzający spółdzielnią⁶¹. Tu powinny być doręczane pisma, przechowywana dokumentacja spółdzielni, powinny odbywać się walne zgromadzenia i inne czynności. Jednak należy zaznaczyć, że siedziba spółdzielni socjalnej nie musi być związana z miejscem faktycznie prowadzonej działalności.

Siedziba
spółdzielni
socjalnej

9. Spółdzielnia jest osobą prawną typu korporacyjnego. Posiada zdolność prawną (a więc jest podmiotem praw i obowiązków). Oznacza to również posiadanie zdolności sądowej (osoby prawne muszą mieć możliwość ochrony swoich praw i realizacji obowiązków, do czego służy w szczególności droga sądowa)⁶². Spółdzielnia socjalna prowadzi zatem działalność gospodarczą na zasadach rachunku ekonomicznego i odpowiada za swoje zobowiązania całym majątkiem. Spółdzielnia socjalna może nabywać albo zbywać prawa i obowiązki (we własnym imieniu).

Zdolność
prawna
spółdzielni
socjalnej

Natomiast członek spółdzielni nie odpowiada za zobowiązania spółdzielni wobec jej wierzycieli, a jedynie uczestniczy w pokrywaniu strat spółdzielni do wysokości zadeklarowanych udziałów.

Spółdzielnia socjalna, jak każda inna spółdzielnia, jest również przedsiębiorstwem odmiennym od przyjętego modelu przedsiębiorstwa, ponieważ jej majątek jest prywatną własnością członków. Działa poprzez swoje organy w sposób przewidziany w ustawach i statucie. Osobowość prawną spółdzielnia nabywa z chwilą wpisania jej do Krajowego Rejestru Sądowego (art. 11 ustawy Prawo spółdzielcze).

10. Co do charakteru prawnego statutu w literaturze dominuje pogląd, że statut jest szczególnym rodzajem umowy albo kategorią czynności prawnych (obok umowy i czynności prawnych jednostronnych). Pozwala on na rozwiązywanie różnorodnych kwestii łączących się ze statutem w kategoriach cywilnoprawnych, a więc na przykład kwestii postanowień dotyczących ustroju spółdzielni jako osoby prawnej czy stosunków między

⁶¹ Art. 41 Kodeksu cywilnego.

⁶² Por. Z. Radwański, Prawo cywilne – część ogólna, Warszawa 2005, str. 200.

członkiem a spółdzielnią⁶³. Taki pogląd pozwala również na zastosowanie do statutu innych przepisów prawa cywilnego.

11. Osoba prawna jest bytem, który ma na celu stworzenie ram dla aktywności grupy ludzi dla osiągnięcia określonych celów. W regułach określających funkcjonowanie osoby prawnej muszą być wskazane podmioty, które mogą podejmować działania w imieniu danej osoby prawnej, okoliczności, w jakich mogą działać oraz zakres, w jakim mogą te działania przeprowadzać⁶⁴. Reguluje to właśnie statut.

Zakres statutu
spółdzielni
socjalnej

12. Zgodnie z art. 5 ustawy Prawo spółdzielcze statut spółdzielni socjalnej powinien określać:

- oznaczenie nazwy, z zastrzeżeniem art. 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych, czyli wyraźne oznaczenie „spółdzielnia socjalna”,
- przedmiot działalności spółdzielni (działania wykonywane w ramach działalności gospodarczej wymienione zgodnie z kategoriami opisanymi w Polskiej Klasyfikacji Działalności⁶⁵ oraz informacja, że spółdzielnia działa na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej, oraz działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych – można szczegółowo określić zadania wykonywane w tym zakresie, ale nie jest to konieczne),
- czas trwania spółdzielni socjalnej, o ile założono ją na czas określony,
- wysokość wpisowego oraz wysokość i ilość udziałów, które członek obowiązany jest zadeklarować,
- terminy wnoszenia i zwrotu oraz skutki niewniesienia udziału w terminie, a jeżeli statut przewiduje wnoszenie więcej niż jednego udziału, może określać ich górną granicę,
- prawa i obowiązki członków,
- zasady i tryb przyjmowania członków, wypowiedzania członkostwa, wykreślenia i wykluczania członków,
- zasady zwoływania walnych zgromadzeń, obradowania na nich i podejmowania uchwał,
- zasady i tryb wyboru oraz odwoływania członków organów spółdzielni,

⁶³ Por. M. Gersdorf, J. Ignatowicz, Prawo spółdzielcze. Komentarz, Warszawa 1985, str. 26.

⁶⁴ Art. 33-43 kc. Por. Z. Radwański, prawo cywilne – część ogólna, Warszawa 2005, str. 182.

⁶⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), Dz. U. 2007 nr 251 poz. 1885 z późn. zm.

- zasady podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego), z zastrzeżeniem art. 10 ustawy o spółdzielniach socjalnych, który określa, na jakich zasadach powinna być dzielona nadwyżka bilansowa i na jakie fundusze należy przeznaczyć nadwyżkowe środki⁶⁶, oraz
- zasady pokrywania strat spółdzielni.

Statut powinien zawierać również postanowienia, których wprowadzenia wymagają przepisy ustawy Prawo spółdzielcze i ustawy o spółdzielniach socjalnych. Statut może zawierać inne postanowienia niezbędne do indywidualizacji spółdzielni socjalnej. Z powyższego wynika, że w trakcie tworzenia statutu założyciele spółdzielni socjalnej są ograniczeni jedynie przepisami prawa, a po rejestracji już członkowie są tak samo ograniczeni przy zmianach treści statutu⁶⁷.

Organy
spółdzielni
socjalnej

13. Organami spółdzielni socjalnej są: walne zgromadzenie, rada nadzorcza i zarząd. Walne zgromadzenie jest najwyższym organem spółdzielni, w którego skład wchodzi ogół członków spółdzielni. Decyzje podejmowane są w formie uchwał, które mają moc obowiązującą wobec wszystkich członków i wszystkich organów spółdzielni. Zadaniem rady nadzorczej jest sprawowanie nadzoru i kontroli nad działalnością spółdzielni. Zarząd jest organem wykonawczym. Może być organem jednoosobowym lub kolegialnym. Składa oświadczenia woli w imieniu spółdzielni i reprezentuje ją.

Art. 4. 1. Spółdzielnię socjalną mogą założyć:

1) osoby bezrobotne, w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. Nr 99, poz. 1001, z późn. zm.),

2) osoby, o których mowa w art. 2 pkt 1a i 1b ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 225, z późn. zm.),

3) osoby niepełnosprawne, w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób

⁶⁶ To postanowienie odróżnia spółdzielnię socjalną od spółdzielni powołanej na podstawie ustawy Prawo spółdzielcze, ponieważ w świetle art. 76 i 77 ustawy Prawo spółdzielcze nadwyżka jest dzielona na podstawie uchwały walnego zgromadzenia, z tym że 5% nadwyżki przeznacza się na zwiększenie funduszu zasobowego, jeżeli fundusz ten nie osiąga wysokości wniesionych udziałów obowiązkowych. Wyjątkiem jest podział nadwyżki bilansowej pomiędzy członków, którego zasady muszą zostać określony w już statucie.

⁶⁷ Odpowiada to treści art. 35 kc: Powstanie, ustrój i ustanie osób prawnych określają właściwe przepisy; w wypadkach i w zakresie w przepisach tych przewidzianych organizację i sposób działania osoby prawnej reguluje także jej statut.

niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123, poz. 776, z późn. zm.),

4) osoby do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia, posiadające status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy

- posiadające pełną zdolność do czynności prawnych.

2. Spółdzielnię socjalną mogą założyć także:

1) inne osoby niż wskazane w ust. 1, o ile liczba tych osób nie stanowi więcej niż 50 % ogólnej liczby założycieli;

2) organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie lub jednostki samorządu terytorialnego;

3) kościelne osoby prawne.

Osoby
uprawnione
do utworzenia
spółdzielni
socjalnej

1. Art. 4 ustawy o spółdzielniach socjalnych określa osoby, które są uprawnione do jej utworzenia. Ich dobór jasno wskazuje na cel ustawodawcy, jakim jest aktywizacja osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Wskazuje również na przeświadczenie ustawodawcy o celowości zaangażowania innych podmiotów, niż osoby fizyczne określone w ust. 1 do realizacji tego celu. Z redakcji następnego art. 5 ustawy o spółdzielniach socjalnych należy wywieść, że założycielami spółdzielni mogą być albo osoby fizyczne albo osoby prawne. Niemożliwe jest zatem założenie spółdzielni socjalnej zarówno przez osoby fizyczne i osoby prawne.

Tworzenie
spółdzielni
socjalnej przez
osoby prawne
i fizyczne

2. Ustawa nie daje możliwości utworzenia spółdzielni socjalnej przez łączenie osoby fizyczne i prawne. Natomiast, co do zasady, przepis art. 5 i 5a ustawy o spółdzielniach socjalnych określają kto i na jakich warunkach może uzyskać członkostwo w już istniejącej spółdzielni socjalnej. Pojawia się zatem możliwość włączenia do spółdzielni osób prawnych albo fizycznych, odpowiednio – osób fizycznych lub prawnych. W Polsce istnieją spółdzielnie, które zrzeszają osoby fizyczne i prawne, jednak należy zaznaczyć, że zostały utworzone w jednym z dwóch trybów, określonych przez ustawę o spółdzielniach socjalnych, a więc albo przez osoby fizyczne albo przez osoby prawne, a podmioty innego rodzaju dołączyły do nich już po założeniu spółdzielni socjalnej.

3. Pierwszą grupą, wskazaną jako założyciele spółdzielni socjalnych są osoby posiadające status osoby bezrobotnej⁶⁸ w rozumieniu ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Zgodnie z tą ustawą, mianem osoby bezrobotnej określono osobę niezatrudnioną i niewykonywającą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub służbie albo innej pracy zarobkowej, albo jeżeli jest osobą niepełnosprawną, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia co najmniej w połowie tego wymiaru czasu pracy, nieuczącą się w szkole, z wyjątkiem uczącej się w szkole dla dorosłych lub przystępującej do egzaminu eksternistycznego z zakresu tej szkoły lub w szkole wyższej gdzie studiuje w formie studiów niestacjonarnych, zarejestrowaną we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego Powiatowym Urzędzie Pracy oraz poszukującą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, jeżeli:

- ukończyła 18 lat;
- nie ukończyła 60 lat – kobieta lub 65 lat – mężczyzna;
- nie nabyła prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej, renty socjalnej, renty rodzinnej w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę albo po ustaniu zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, zaprzestaniu prowadzenia pozarolniczej działalności, nie pobiera nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, zasiłku przedemerytalnego, świadczenia przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego, zasiłku macierzyńskiego lub zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego;
- nie jest właścicielem lub posiadaczem samoistnym lub zależnym nieruchomości rolnej, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe lub nie podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w gospodarstwie rolnym o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe;
- nie uzyskuje przychodów podlegających opodatkowaniu podatkiem dochodowym z działów specjalnych produkcji rolnej, chyba że dochód z działów specjalnych produkcji rolnej, obliczony dla ustalenia podatku dochodowego od osób fizycznych, nie przekracza wysokości przeciętnego

⁶⁸ Przepis ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy określa, iż dotyczy to obywateli polskich oraz tych cudzoziemców, którzy objęci są przepisami art. 1 ust. 3 pkt. 2 lit. a-g lub lit. i, j, l, lub cudzoziemca – członka rodziny obywatela polskiego.

dochodu z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych z 2 ha przeliczeniowych ustalonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie przepisów o podatku rolnym, lub nie podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w takim gospodarstwie;

- nie złożyła wniosku o wpis do ewidencji działalności gospodarczej albo po złożeniu wniosku o wpis:
 - zgłosiła do ewidencji działalności gospodarczej wniosek o zawieszenie wykonywania działalności gospodarczej i okres zawieszenia jeszcze nie upłynął, albo
 - nie upłynął jeszcze okres do, określonego we wniosku o wpis do ewidencji działalności gospodarczej, dnia podjęcia działalności gospodarczej;
- nie jest osobą tymczasowo aresztowaną lub nie odbywa kary pozbawienia wolności, z wyjątkiem kary pozbawienia wolności odbywanej poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego;
- nie uzyskuje miesięcznie przychodu w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę, z wyłączeniem przychodów uzyskanych z tytułu odsetek lub innych przychodów od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych;
- nie pobiera na podstawie przepisów o pomocy społecznej zasiłku stałego;
- nie pobiera, na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania;
- nie pobiera po ustaniu zatrudnienia świadczenia szkoleniowego;
- nie podlega na podstawie odrębnych przepisów obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników.

Osoby
uprawnione
do utworzenia
spółdzielni
socjalnej
– absolwenci
KIS i CIS

4. Drugą grupą uprawnioną do założenia spółdzielni socjalnej są absolwenci centrów integracji społecznej i klubów integracji społecznej (osoby, o których mowa w art. 2 pkt 1a i 1b ustawy o zatrudnieniu socjalnym).

W każdym z tych przypadków sprecyzowanie czy dana osoba spełnia warunki określone ustawą jest określone przez właściwe instytucje, które wystawiają stosowne zaświadczenia⁶⁹.

⁶⁹ Por. komentarz do art. 6 ustawy zamieszczone w niniejszym tekście.

5. Zmiana ustawy z sierpnia 2015 r. w pewnym sensie ograniczyła grono osób uprawnionych do utworzenia spółdzielni socjalnej na podstawie tych ostatnich przepisów do osób, które są absolwentami centrum integracji społecznej albo absolwentami klubu integracji społecznej. Absolwent centrum integracji społecznej oznacza osobę, która przez okres nie krótszy niż 6 miesięcy uczestniczyła w zajęciach w centrum integracji społecznej i otrzymała zaświadczenie, o którym mowa w art. 13 ust. 5a ustawy o zatrudnieniu socjalnym, czyli zaświadczenie potwierdzające uczestnictwo w zajęciach i umiejętności nabyte w ramach reintegracji zawodowej i społecznej. Osoba taka utrzymuje status absolwenta centrum integracji społecznej przez okres 6 miesięcy od dnia zakończenia zajęć w centrum integracji społecznej. Z kolei absolwentem klubu integracji społecznej jest osoba, która uczestniczyła w klubie integracji społecznej przez okres nie krótszy niż 6 miesięcy, posiada ważne zaświadczenie, o którym mowa w art. 18 ust. 5a ustawy o zatrudnieniu socjalnym, czyli zaświadczenie wydawane przez podmiot prowadzący klub integracji społecznej po zakończeniu uczestnictwa w klubie oraz zrealizowała postanowienia kontraktu socjalnego.

Przepis ten zastąpił dotychczasowy pkt 2, obowiązujący przed nowelizacją z sierpnia 2015 r., określający poszczególne grupy osób uprawnione do utworzenia spółdzielni socjalnej. Katalog ten, oprócz osób długotrwale bezrobotnych i osób niepełnosprawnych obejmował:

- bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
- uzależnionych od alkoholu, po zakończeniu programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego,
- uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej,
- chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego,
- zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,
- uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej,

Osoby należące do tych kategorii były uprawnione do zakładania spółdzielni socjalnych bez spełniania dodatkowych przesłanek. Obecna zmiana może zapewnić lepsze przygotowanie osób uprawnionych do założenia spółdzielni, określonych w ustawie o zatrudnieniu socjalnym, do założenia

i prowadzenia spółdzielni, a także lepsze poznanie swoich możliwości zawodowych. Zmiana ta wynika również z dotychczasowej praktyki, która wskazuje, iż osoby w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, powinny brać udział w tworzeniu spółdzielni socjalnych dopiero po odpowiednim przygotowaniu reintegracyjnym. .

6. Trzecią grupą uprawnioną do założenia spółdzielni socjalnej są osoby niepełnosprawne w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Zgodnie z definicją określoną w tej ustawie osobą niepełnosprawną jest osoba dotknięta niepełnosprawnością, potwierdzoną przez właściwą instytucję orzeczniczą.

Zgodnie z art. 3 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ustalono trzy stopnie niepełnosprawności: znaczny, umiarkowany i lekki. Zgodnie z art. 4 ust. 1 ww. ustawy do znacznego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Zgodnie z art. 4 ust. 2 ww. ustawy do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych. Zgodnie z art. 4 ust. 3 ww. ustawy do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Należy pamiętać, że zgodnie z art. 4 ust. 5 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, zaliczenie do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności nie wyklucza możliwości zatrudnienia tej osoby u pracodawcy niezapewniającego warunków pracy chronionej, w przypadkach:

- przystosowania przez pracodawcę stanowiska pracy do potrzeb osoby niepełnosprawnej, co jest weryfikowane przez Państwową Inspekcję Pracy;
- zatrudnienia w formie telepracy.

7. Na podstawie nowelizacji z sierpnia 2015 r. do katalogu osób uprawnionych do założenia spółdzielni socjalnej dodano również osoby do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia posiadające status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia w rozumieniu ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Oznacza to osoby, które poszukują zatrudnienia, innej pracy zarobkowej lub innej formy pomocy określonej w ustawie, zarejestrowanych w powiatowym urzędzie pracy, a które nie są zatrudnione w stosunku pracy, stosunku służbowym lub na podstawie umowy o pracę nakładczą. Tym samym ustawodawca określił iż mogą to być osoby wykonujące inną pracę zarobkową, co zgodnie z przepisami o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oznacza wykonywanie pracy lub świadczenie usług na podstawie umów cywilnoprawnych, w tym umowy agencyjnej, umowy zlecenia, umowy o dzieło albo w okresie członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej, spółdzielni kółek rolniczych lub spółdzielni usług rolniczych;

Osoby uprawnione do utworzenia spółdzielni socjalnej – osoby 30- i osoby 50+

8. Wraz z osobami bezrobotnymi, niepełnosprawnymi oraz osobami, o których mowa w ustawie o zatrudnieniu socjalnym, założycielami spółdzielni mogą być inne osoby, które nie zostały zdefiniowane przez ustawodawcę. Przepis ten należy czytać w związku z art. 5 ust. 5 dotyczącym członkostwa tych osób w spółdzielni. Wskazuje się tam, iż są to osoby, które mogą stać się członkami spółdzielni „jeżeli ich praca na rzecz spółdzielni socjalnej wymaga szczególnych kwalifikacji, których nie posiadają pozostali członkowie tej spółdzielni”. Ustawodawca nie zdefiniował jednak konkretnych wymogów, co oznacza iż założycielami, jak również członkami spółdzielni mogą być dowolne osoby pracujące i niepracujące, pod warunkiem, że nie stanowią one więcej niż 50% ogólnej liczby założycieli. W przypadku minimalnej liczby założycieli tj. pięciu osób, z tego grona może wywodzić się nie więcej, niż dwóch założycieli spółdzielni socjalnej.

Osoby uprawnione do utworzenia spółdzielni socjalnej – pozostałe osoby uprawnione

9. Istotną kwestią wskazywaną przez ustawodawcę jest posiadanie przez założycieli pełnej zdolności do czynności prawnych. Oznacza to, że założycielem spółdzielni socjalnej nie mogą być osoby o ograniczonej zdolności do czynności prawnych. Takie osoby nie mogą również być członkami organów spółdzielni. Należy przy tym zastrzec, że choroba psychiczna czy upośledzenie umysłowe nie są same w sobie przesłankami decydującymi o niemożności nabycia czy utracie członkostwa w spółdzielni socjalnej. Dopiero ubezwłasnowolnienie powoduje utratę zdolności do czynności prawnych, a nie w przypadku każdej choroby takie ubezwłasnowolnienie jest orzekane⁷⁰.

Zdolność prawna założycieli

⁷⁰ Art. 8-24 kc.

10. Warto zauważyć, że spółdzielnię socjalną mogą założyć nie tylko osoby fizyczne, ale również i osoby prawne, ponieważ członkami spółdzielni mogą być organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, kościelne osoby prawne, jednostki samorządu terytorialnego (art. 5 ust. 7 ustawy o spółdzielniach socjalnych). Z powyższego art. 4 ustawy o spółdzielniach socjalnych, w związku z art. 17 ustawy Prawo spółdzielcze traktującym o uzyskaniu przez założycieli spółdzielni, którzy złożyli podpis pod statutem, członkostwo w spółdzielni z chwilą rejestracji statutu *ex lege* mogą nabyć osoby określone w art. 4 ust. 1 i ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych. W takim przypadku wyłącza się stosowanie przepisu art. 182 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze. Reguluje on bowiem kwestię stosunku pracy spółdzielni pracy i członka spółdzielni. Stosunek pracy jest to zobowiązanie łączące osobę fizyczną z pracodawcą. Nie ma zatem możliwości realizacji tegoż zobowiązania przez osobę prawną jako pracownika.

11. Zgodnie z przepisami art. 3 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie organizacjami pozarządowymi są:

- niebędące jednostkami sektora finansów publicznych w rozumieniu ustawy o finansach publicznych lub przedsiębiorstwami, instytutami badawczymi, bankami i spółkami prawa handlowego będącymi państwowymi lub samorządowymi osobami prawnymi,
- niedziałające w celu osiągnięcia zysku, osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia, z wyłączeniem partii politycznych, związków zawodowych i organizacji pracodawców, samorządów zawodowych, fundacji utworzonych przez partie polityczne.

Formy prawne organizacji pozarządowych określone są ustawami szczegółowymi. Najczęstszą formą działalności są stowarzyszenia oraz fundacje, choć możliwości jest dużo więcej⁷¹, np.: uczniowski klub sportowy⁷², kółko rolnicze i koło gospodyń wiejskich (o ile posiadają osobowość prawną)⁷³, spółki wodne⁷⁴. Należy pamiętać, że ustawa o działalności pożytku i o wolontariacie wyłącza z zakresu stosowania ustawy partie polityczne, związki zawodowe

⁷¹ Szerzej na ten temat por. H. Izdebski, *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*. Komentarz, Warszawa 2003, s. 20-27.

⁷² Art. 4 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, Dz. U. z 2010 r. Nr 127, poz. 857, Nr 151, poz. 1014, z późn. zm.

⁷³ Art. 3. Ustawa z dnia 8 października 1982 r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolników, Dz. U. 1982 nr 32 poz. 217, z późn. zm.

⁷⁴ Art. 164 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne, (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 469, 1590, 1642).

i organizacje pracodawców a także samorządy zawodowe i fundacje utworzone przez partie polityczne. Organizacja pozarządowa może być założycielem spółdzielni socjalnej osób prawnych, może też zostać członkiem spółdzielni socjalnej w każdym czasie. W zakresie realizacji zadań publicznych spółdzielnie socjalne zostały zrównane z organizacjami pozarządowymi.

12. Drugim przypadkiem osoby prawnej mogącej być założycielem oraz członkiem spółdzielni socjalnej są kościelne osoby prawne, przez które, jak się wydaje, należy rozumieć podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt. 1 ustawy o działalności pożytku publicznego, które zgodnie z tą ustawą mogą prowadzić działalność pożytku publicznego. Podmioty te posiadają osobowość prawną z uwagi na fakt, iż państwo uznaje osobowość prawną kościołów oraz osobowość prawną wszystkich instytucji kościelnych terytorialnych i personalnych, które uzyskały taką osobowość na podstawie prawa określonego w ustawie. Kościelna osoba prawna nie odpowiada za zobowiązania innej kościelnej osoby prawnej.

Osoby prawne
uprawnione
do utworzenia
spółdzielni
socjalnej
– kościelne
osoby prawne

W przypadku Kościoła Katolickiego osobami prawnymi w tym kościele jest Konferencja Episkopatu Polski oraz terytorialne jednostki organizacyjne: metropolie, archidiecezje, diecezje, administratury apostolskie, parafie. Osobami prawnymi są również: kościoły rektoralne (rektoraty), Caritas Polska, Caritas danej diecezji, Papieskie Dzieła Misyjne.

Osobami prawnymi są również personalne jednostki organizacyjne Kościoła: Ordynariat Polowy, kapituły, parafie personalne, Konferencja Wyższych Przełożonych Zakonnych Męskich, Konferencja Wyższych Przełożonych Zakonnych Żeńskich, instytuty życia konsekrowanego (instytuty zakonne i instytuty świeckie) oraz stowarzyszenia życia apostolskiego; te ostatnie instytuty i stowarzyszenia zwane są „zakonami”, prowincje zakonów, opactwa, klasztory niezależne, domy zakonne, wyższe i niższe seminaria duchowne diecezjalne, wyższe i niższe seminaria duchowne zakonne, jeżeli w myśl przepisów danego zakonu mają charakter samoistny. Osobami prawnymi są również: Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Papieski Wydział Teologiczny w Poznaniu, Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, Papieski Wydział Teologiczny w Warszawie oraz jego dwie sekcje: św. Jana Chrzyciela i św. Andrzeja Boboli „Bobolanum”, Wydział Filozoficzny Towarzystwa Jezusowego w Krakowie oraz kościelne instytuty naukowe i dydaktyczno-naukowe kanonicznie erygowane. Kwestie te reguluje ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku

Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej⁷⁵.

Podobne instytucje funkcjonują w przypadku innych Kościołów na podstawie: ustawy z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego⁷⁶, ustawy z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej⁷⁷, ustawy z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej⁷⁸, ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej⁷⁹, ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej⁸⁰, ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej⁸¹, ustawy z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej⁸², ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej⁸³, ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej⁸⁴ oraz ustawy z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej⁸⁵.

Osoby prawne
uprawnione
do utworzenia
spółdzielni
społecznej
– jednostki
samorządu
terytorialnego

13. Trzecim przypadkiem osoby prawnej, która może być założycielem spółdzielni społecznej jest jednostka samorządu terytorialnego. Jednostki te mają osobowość prawną zgodnie z art. 165 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej⁸⁶. Ponadto, kwestia osobowości prawnej poszczególnych

⁷⁵ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, (tj. Dz. U. z 2013 poz. 1169);

⁷⁶ Ustawa z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (tj. Dz.U. 2014 poz. 1726);

⁷⁷ Ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, (tj. Dz.U. 2015 poz. 43)

⁷⁸ Ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej, (Tj. Dz.U. 2015 poz. 483)

⁷⁹ Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 97, poz. 479, z późn. zm. (tj. Dz.U. 2014 poz. 1712);

⁸⁰ Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej, (tj. Dz.U. 2015 poz. 169)

⁸¹ Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 2014 poz. 1889);

⁸² Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 97, poz. 482, z późn. zm. Dz.U. 2014 poz. 1599);

⁸³ Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, (tj. Dz.U. 2015 poz. 44);

⁸⁴ Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, (tj. Dz.U. 2015 poz. 14);

⁸⁵ Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 2015 poz. 13);

⁸⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.

jednostek samorządu terytorialnego została rozstrzygnięta w:

- ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (art. 2 ust. 2)⁸⁷;
- ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (art. 2 ust. 2)⁸⁸;
- ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (art. 6, ust. 2)⁸⁹.

Przepisy ustawy o spółdzielniach socjalnych należy traktować jako *lex specialis* do ustaw ustrojowych.

Ustawa o samorządzie gminnym (art. 18, ust. 2, pkt. 9, lit. f) określa, iż do wyłącznej właściwości rady gminy należy m.in. podejmowanie uchwał w sprawach majątkowych gminy, przekraczających zakres zwykłego zarządu, dotyczących tworzenia i przystępowania do spółek i spółdzielni oraz rozwiązywania i występowania z nich.

Ustawa o samorządzie powiatu (art. 12, pkt. 8, lit. f) analogicznie wskazuje, że do wyłącznej właściwości rady powiatu należy podejmowanie uchwał w sprawach majątkowych powiatu dotyczących tworzenia i przystępowania do związków, stowarzyszeń, fundacji i spółdzielni oraz ich rozwiązywania lub występowania z nich.

Natomiast ustawa o samorządzie województwa, obok wskazania jak w innych ustawach (art. 18 pkt. 19 lit. e), że do wyłącznej właściwości sejmiku województwa należy: podejmowanie uchwał w sprawach majątkowych województwa dotyczących tworzenia spółdzielni i przystępowania do nich oraz określania zasad wnoszenia wkładów, a także obejmowania, nabywania i zbywania udziałów, zapisano ponadto (art. 13), że tworzenie lub przystępowanie przez samorząd województwa do spółdzielni możliwe jest jednak jedynie w sferze użyteczności publicznej.

14. Ustawa nie określa, jaki ma być skład osób prawnych tworzących spółdzielnię, pozwalając to swobodnie kształtować. Tym samym możliwe jest założenie spółdzielni socjalnej wspólnie przez dowolną jednostkę samorządu terytorialnego i organizację pozarządową, wyłącznie organizacje pozarządowe lub wyłącznie przez jednostki samorządu terytorialnego.

Swoboda kształtowania składu osobowego spółdzielni

⁸⁷ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.

⁸⁸ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592, z późn. zm.

⁸⁹ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590, z późn. zm.

15. W trakcie założenia spółdzielni socjalnej przez osoby bezrobotne możliwe jest uzyskanie wsparcia na założenie oraz przystąpienie do spółdzielni, nie ujętego przepisami ustawy o spółdzielniach socjalnych, które jest jednak przewidziane w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

16. W przypadku osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy zgodnie z art. 46, ust. 1 pkt. 2 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, możliwe jest przyznanie dotacji ze środków Funduszu Pracy przez starostę (występującego w jego imieniu dyrektora Powiatowego Urzędu Pracy), dotacji na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej, w tym na pokrycie kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa związanego z podjęciem tej działalności. Wysokość dotacji nie może przekraczać czterokrotności przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka założyciela spółdzielni⁹⁰ oraz trzykrotności przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka przystępującego do spółdzielni socjalnej po jej założeniu. Dotacja ma charakter bezzwrotny, o ile bezrobotny był członkiem spółdzielni nie krócej niż 12 miesięcy, oraz nie zostały naruszone warunki umowy dotyczące przyznania środków.

17. Przyznanie bezrobotnemu środków z Funduszu Pracy na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej może być przez starostę dokonane, jeżeli w okresie 12 miesięcy poprzedzających złożenie tego wniosku bezrobotny:

- nie odmówił bez uzasadnionej przyczyny przyjęcia propozycji odpowiedniej pracy lub innej formy pomocy określonej w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, zwanej dalej „ustawą”, oraz udziału w działaniach w ramach Programu Aktywizacja i Integracja; z własnej winy nie przerwali szkolenia, stażu, realizacji indywidualnego planu działania, udziału w działaniach w ramach Programu Aktywizacja i Integracja, wykonywania prac społecznie użytecznych lub innej formy pomocy określonej w ustawie, po skierowaniu podjął szkolenie, przygotowanie zawodowe dorosłych, staż, prace społecznie użyteczne lub inną formę pomocy określoną w ustawie;

⁹⁰ Zgodnie z art. 2 ust. 1 pkt. 28 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, przez przeciętne wynagrodzenie rozumie się przeciętne wynagrodzenie w poprzednim kwartale, od pierwszego dnia następnego miesiąca po ogłoszeniu przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, na podstawie art. 20 pkt. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, tekst jednolity Dz. U. z 2009 r., Nr 153, poz. 1227, z późn. zm. Na podstawie tego przepisu Prezes GUS wydaje komunikat o wysokości tego wynagrodzenia. Zgodnie z Komunikatem Prezesa GUS z dnia z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w pierwszym kwartale 2016 r. (M. P. z 2016 r., poz. 443) przeciętne wynagrodzenie w pierwszym kwartale 2016 r. wyniosło 4.181,49 PLN. Tym samym od 1 czerwca 2016 r. środki dla bezrobotnego na założenie spółdzielni socjalnej mogą wynieść do 16.725,96 PLN, zaś środki na przystąpienie do spółdzielni socjalnej do kwoty 12.544,47 PLN.

- nie prowadził działalności gospodarczej w okresie 12 miesięcy przed dniem złożenia wniosku;
- nie został wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego jako założyciel innej spółdzielni socjalnej w okresie 6 miesięcy przed dniem złożenia wniosku;

18. Wskazane wymogi nie oznaczają jednak, że osoba bezrobotna musi być zarejestrowana co najmniej 12 miesięcy. Należy pamiętać, że nie należy wywodzić żadnych dodatkowych warunków poza tymi, które zostały określone w przepisach. Tym samym nie można uzależniać warunków przyznania dotacji np. od określonego okresu pozostawania w rejestrze bezrobotnych. Żaden bowiem przepis nie nadaje Powiatowemu Urzędowi Pracy możliwości ograniczania prawa do uzyskania dotacji, a tym samym ograniczania praw bezrobotnych. PUP może natomiast określić własną listę preferencji w odniesieniu do kolejności udzielania wsparcia na określone działania.

19. Osoba bezrobotna, która otrzyma dotację na rozpoczęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej, traci status osoby bezrobotnej (art. 33, ust. 4 pkt. 2a ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy) następnego dnia po otrzymaniu środków. Starosta nie może pozbawić statusu bezrobotnego, który został wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego jako założyciel spółdzielni socjalnej po dniu zarejestrowania w Powiatowym Urzędzie Pracy, w związku z uwzględnieniem przez starostę jego wniosku o przyznanie środków na założenie spółdzielni socjalnej (art. 33, ust. 4c ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy) do dnia następnego po dniu otrzymania tych środków. Tym samym przepis ten umożliwi proces rejestracji spółdzielni socjalnej w trakcie posiadania statusu osoby bezrobotnej, bez groźby jego utraty. Ustawodawca rozróżnił w tym przypadku zarejestrowanie spółdzielni oraz podjęcie działalności gospodarczej w ramach tej spółdzielni, traktując je jako odrębne stany prawne w kontekście praw do wnioskowania o dotację z Funduszu Pracy. Datą podjęcia działalności gospodarczej nie jest data rejestracji spółdzielni, ale data określona w umowie ze starostą, wynikająca z uchwały członków założycieli spółdzielni socjalnej (§ 6, ust. 3 pkt. 1 Rozporządzenia MPiPS z dnia 23 kwietnia 2012 r.⁹¹).

Warto również podkreślić, że spółdzielnia nie może podjąć działalności gospodarczej wcześniej, niż w dniu określonym uchwałą członków i określonym

⁹¹ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 kwietnia 2012 r. w sprawie przyznawania środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych (tj. Dz.U. z 2015 r. poz. 639)

w umowie z urzędem pracy. Środki bowiem mają zostać przekazane zgodnie z ww. § 6, ust. 3 w okresie od dnia podpisania umowy do dnia rozpoczęcia działalności. Wcześniejsze rozpoczęcie działalności grozi brakiem możliwości skorzystania ze środków z Funduszu Pracy lub ewentualnie koniecznością ich zwrotu.

20. Prawo do otrzymania dotacji na założenie spółdzielni socjalnej lub przystąpienie do niej otrzymali również:

- absolwent Centrum Integracji Społecznej,
- absolwent Klubu Integracji Społecznej.

W obu przypadkach złożenie wniosku o dotację nie wymaga rejestracji danej osoby w Powiatowym Urzędzie Pracy.

21. Szczegóły przyznawania dotacji określono w aktualnie obowiązującym Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 kwietnia 2012 r. w sprawie przyznawania środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych⁹².

22. Środki dla osoby bezrobotnej mogą być przyznane po złożeniu kompletnego i prawidłowo sporządzonego wniosku o dotację. Wniosek o przyznanie jednorazowo środków z Funduszu Pracy na założenie spółdzielni socjalnej zgodnie z obowiązującymi przepisami zawiera:

- kwotę wnioskowanych środków;
- rodzaj działalności gospodarczej, którą ma prowadzić zakładana spółdzielnia socjalna;
- symbol podklasy rodzaju działalności określony zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD);
- kalkulację kosztów związanych z podjęciem przez spółdzielnię socjalną działalności oraz źródła ich finansowania;
- specyfikację wydatków do poniesienia w ramach wnioskowanych środków, przeznaczonych na zakup towarów i usług, w szczególności na zakup środków trwałych, urządzeń, maszyn, materiałów, towarów, usług

⁹² Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 kwietnia 2012 r. w sprawie przyznawania środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych, (tj. Dz.U. z 2015 r. poz. 639) zm. Zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 205, poz. 1211, nowe brzmienie otrzymał art. 46, ust. 6a ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, który jest podstawą prawną do wyżej wspomnianego rozporządzenia. Zgodnie z art. 5 ust. 2 ustawy o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 46 ust. 6a zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 46 ust. 6 i 6a tej ustawy, w brzmieniu nadanym ustawą zmieniającą, nie dłużej jednak niż przez 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, a więc 29 kwietnia 2012 r. (Ustawa została ogłoszona 29 września 2011 r., a weszła w życie – zgodnie z przepisem końcowym – 29 października 2011 r.).

i materiałów reklamowych, pozyskanie lokalu lub wkład do spółdzielni socjalnej, pokrycie kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa związanych z podjęciem działalności; proponowaną formę zabezpieczenia zwrotu środków.

Do wniosku o przyznanie z Funduszu Pracy jednorazowo środków na założenie spółdzielni socjalnej bezrobotny dołącza oświadczenia o:

- korzystaniu lub niekorzystaniu z bezzwrotnych środków Funduszu Pracy lub innych środków publicznych na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej, założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej;
- nieprowadzeniu działalności gospodarczej w okresie 12 miesięcy przed dniem złożenia wniosku;
- nieposiadaniu wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego jako założyciel innej spółdzielni w okresie 6 miesięcy przed dniem złożenia wniosku;
- niezłożeniu wniosku do innego starosty o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej lub środków na założenie spółdzielni socjalnej lub przystąpienie do niej;
- wykorzystaniu przyznanych środków zgodnie z przeznaczeniem;
- niekaralności w okresie dwóch lat za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, w rozumieniu ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.) lub ustawy z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary.

Każdy Powiatowy Urząd Pracy posiada swój odrębny formularz wniosku, dlatego też w taki dokument należy pobrać we właściwym urzędzie pracy. Każdy bezrobotny samodzielnie wypełnia wniosek.

Przepisy wskazują jednakże na możliwość złożenia wspólnego wniosku o przyznanie z Funduszu Pracy jednorazowo środków na założenie spółdzielni socjalnej, zawierający informacje dotyczące zakładanej spółdzielni oraz indywidualne oświadczenia. Ta formuła wydaje się znacznie właściwsza dla spółdzielni socjalnej.

Zgodnie z § 5 ust. 3 ww. rozporządzenia starosta jest obowiązany zawiadomić w formie pisemnej bezrobotnego w terminie 30 dni od dnia złożenia kompletnego wniosku o uwzględnieniu lub odmowie uwzględnienia wniosku o przyznanie środków Funduszu Pracy. Należy pamiętać, że starosta odmawiając przyznania dotacji powinien ponadto przedstawić uzasadnienie decyzji.

23. Powstaje szereg wątpliwości dotyczących dodatkowych wymogów dotyczących otrzymania dotacji, określanych tzw. regulaminami przyjmowanymi przez Powiatowe Urzędy Pracy. Wprowadza się tam ograniczenia związane z zakresem prowadzonej działalności oraz rodzajami zakupów, które mogą być sfinansowane. Należy pamiętać, że regulaminy przyjmowane przez Powiatowe Urzędy Pracy mogą określać pewne preferencje wskazujące na pierwszeństwo w otrzymaniu dotacji, nie powinny jednak wprowadzać ograniczeń nieprzewidzianych przepisami.

24. Przepisem rozporządzenia rodzącym najwięcej kontrowersji jest ten, dotyczący formy zabezpieczenia zwrotu środków. W § 9 rozporządzenia określono możliwe formy zabezpieczenia: poręczenie, weksel, z poręczeniem wekslowym (awal), gwarancja bankowa, zastaw na prawach lub rzeczach, blokada rachunku bankowego albo akt notarialny o poddaniu się egzekucji przez dłużnika. Nie ulega wątpliwości, że starostowie nie mogą podejmować decyzji w oderwaniu od zasad racjonalnego wydatkowania środków publicznych. Niemniej jednak, zgodnie z przepisem § 4 ust. 1 pkt. 3 ww. rozporządzenia to wnioskodawca we wniosku o dotację przedstawia proponowaną formę zabezpieczenia zwrotu środków. Tym samym prawodawca uznał, iż wnioskodawca jest obowiązany przedstawić zabezpieczenie pozostawiając mu wybór formy tego zabezpieczenia, tak aby było ono zgodne z przepisami prawa.

25. Przyznanie środków Funduszu Pracy dla osoby bezrobotnej na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych stanowi pomoc publiczną. Tym samym z jednej strony osoby wnioskujące o przyznanie środków na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej powinny dołączyć informację o dotychczas otrzymanej o otrzymanej pomocy publicznej i pomocy de minimis. Z drugiej zaś, Powiatowy Urząd Pracy wydaje zaświadczenie o uzyskaniu pomocy w ramach zasady de minimis po zawarciu przez osobę bezrobotną umowy o przyznanie jednorazowo środków na podjęcie działalności gospodarczej.

26. W przypadku osób niepełnosprawnych, które chciałyby założyć lub przystąpić do spółdzielni socjalnej, mają one możliwość uzyskania środków na ten cel, z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

27. Środki na utworzenie spółdzielni socjalnej mogą pozyskać osoby niepełnosprawne zarówno zarejestrowane jako osoby bezrobotne jak i poszukujące pracy. Oznacza to, że każda osoba niepełnosprawna, bez względu na to czy pobiera jakiegokolwiek świadczenie pieniężne (renta), o ile zarejestruje

się w Powiatowym Urzędzie Pracy, może starać się o wsparcie finansowe. Zgodnie z art. 12a, ust. 1 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych może otrzymać dotację na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej w wysokości określonej w umowie zawartej ze starostą, nie więcej jednak niż do wysokości piętnastokrotności przeciętnego wynagrodzenia⁹³, jeżeli nie otrzymała bezzwrotnych środków publicznych na ten cel.

28. Szczegółowe zasady określające wsparcie w tym przypadku uregulowano w Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 października 2007 r. w sprawie przyznania osobie niepełnosprawnej środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej⁹⁴.

29. Zgodnie z tym rozporządzeniem osoba niepełnosprawna zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu może jednorazowo otrzymać środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, na wniesienie po raz pierwszy wkładu do spółdzielni socjalnej lub ponowne wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej, jeżeli zgodnie z oświadczeniem wnioskodawcy upłynęło co najmniej 12 miesięcy od ustania członkostwa w spółdzielni socjalnej. Do rozporządzenia załączono ujednolicony formularz wniosku o przyznanie środków (Wn-O), w którym wnioskodawca wskazuje:

- wnioskowaną kwotę;
- rodzaj działalności;
- formę zabezpieczenia;
- przewidywane efekty ekonomiczne prowadzonej działalności;
- wyszczególnienie kosztów i wydatków do sfinansowania, w szczególności dotyczące kosztów pozyskania lokalu, uzyskania niezbędnych pozwoleń, odbycia szkoleń, zakupu środków trwałych, materiałów, opłaty wpisowego lub wkładu do spółdzielni.

⁹³ Podobnie jak w przypadku środków z Funduszu Pracy przez przeciętne wynagrodzenie rozumie się przeciętne wynagrodzenie w poprzednim kwartale, od pierwszego dnia następnego miesiąca po ogłoszeniu przez Prezesa GUS w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, na podstawie art. 20 pkt. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Od 1 czerwca 2016 maksymalne wsparcie dla osoby niepełnosprawnej wynosi kwotę do 62.715 PLN. Faktycznie według danych za 2014-2015 wsparcie przyznawane jest w kwocie od 16 do 33 tys.PLN.

⁹⁴ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 października 2007 r. w sprawie przyznania osobie niepełnosprawnej środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej, (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r., poz. 102).

30. Starosta, rozpatrując wniosek, jest obowiązany wziąć pod uwagę: przewidywane efekty ekonomiczne przedsięwzięcia, na które mają być przeznaczone środki, popyt i podaż lokalnego rynku na planowaną działalność, kalkulację wydatków na uruchomienie działalności w ramach wnioskowanych środków, uprawnienia i kwalifikacje wnioskodawcy, wysokość środków własnych wnioskodawcy oraz wysokość posiadanych środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przeznaczonych na ten cel w danym roku. Starosta ma 30 dni na rozpatrzenie wniosku, nie wcześniej jednak niż rada powiatu przyjmie uchwałę o podziale środków PFRON na dany rok.

31. Osoba niepełnosprawna w zawartej ze starostą umowie zobowiązuje się do członkostwa w spółdzielni socjalnej przez okres co najmniej 24 miesięcy, z uwzględnieniem okresów choroby, powołania do odbycia zasadniczej lub zastępczej służby wojskowej lub korzystania ze świadczenia rehabilitacyjnego. Starosta przekazuje środki na rachunek bankowy wskazany we wniosku w terminie 14 dni od dnia zawarcia umowy, po przedstawieniu przez wnioskodawcę odpisu z Krajowego Rejestru Sądowego.

32. W § 6, ust. 2 pkt. h) ww. rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej przewidziano, że formami zabezpieczenia zwrotu kwoty środków są: poręczenia, w tym poręczenia spółdzielni socjalnej, weksel z poręczeniem wekslowym (awal), gwarancja bankowa, zastaw na prawach lub rzeczach, blokada rachunku bankowego lub akt notarialny o poddaniu się egzekucji przez dłużnika.

33. Dotacja dla osoby niepełnosprawnej na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych stanowi pomoc publiczną. Tym samym z jednej strony osoby wnioskujące o przyznanie środków na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej powinny dołączyć informację o dotychczas otrzymanej pomocy publicznej i pomocy de minimis, z drugiej zaś starosta wydaje zaświadczenie o uzyskaniu pomocy w ramach zasady de minimis po zawarciu przez osobę bezrobotną umowy o przyznanie jednorazowo środków na podjęcie działalności gospodarczej.

Wsparcie
ze środków
Europejskiego
Funduszu
Społecznego

34. W ramach Regionalnych Programów Operacyjnych zarządzanych przez Urzędy Marszałkowskie w województwach możliwe jest udzielanie bezwrotnego wsparcia finansowego (dotacje) na: tworzenie nowych spółdzielni socjalnych jak i tworzenie miejsc pracy istniejących spółdzielniach socjalnych⁹⁵ dla osób, o których mowa w przepisach o spółdzielniach socjalnych.

⁹⁵ Kwestię te regulują Wytyczne Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020, z 28 maja 2015 r. Wsparcie dotacyjne przyznawane jest nie tylko dla spółdzielni socjalnych ale też innych podmiotów, które spełniają – określoną w wytycznych definicję przedsiębiorstwa społecznego.

Maksymalna kwota dotacji na stworzenie jednego miejsca pracy, stanowi sześciokrotność przeciętnego wynagrodzenia, o którym mowa w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy⁹⁶, zaś maksymalna kwota dotacji dla jednego podmiotu stanowi trzydziestokrotność przeciętnego wynagrodzenia (zatrudnienie pięciu osób). Dotacja jest przyznawana na podstawie biznesplanu.

Przyznawanie dotacji jest powiązane z usługami towarzyszącymi przyznawaniu dotacji polegającymi na:

- podnoszeniu wiedzy i rozwijaniu umiejętności potrzebnych do założenia, prowadzenia i rozwijania spółdzielni socjalnej, w szczególności związanych ze sferą ekonomiczną funkcjonowania spółdzielni socjalnej; wsparcie to jest dostosowane do potrzeb założycieli spółdzielni i samej spółdzielni społecznej; Umożliwione będzie wykorzystanie różnorodnych form nabywania wiedzy i umiejętności na przykład takich jak szkolenia, warsztaty, doradztwo, mentoring, coaching, tutoring, współpraca, wizyty studyjne itp.;
- dostarczaniu i rozwijaniu kompetencji i kwalifikacji zawodowych potrzebnych do pracy w spółdzielni socjalnej (adekwatnie do potrzeb i roli danej osoby w spółdzielni socjalnej);
- pomocy w uzyskaniu stabilności funkcjonowania i przygotowaniu do w pełni samodzielnego funkcjonowania. Zapewniono, iż nowo utworzonym spółdzielniom socjalnym jest oferowane wsparcie pomostowe w formie finansowej oraz w formie zindywidualizowanych usług, o których mowa powyżej. Zakres i intensywność wsparcia pomostowego oraz okres jego świadczenia, a także jego wysokość, w przypadku wsparcia finansowego, są dostosowane do indywidualnych potrzeb spółdzielni. Wsparcie pomostowe w formie finansowej jest świadczone przez okres nie krótszy niż 6 miesięcy i nie dłuższy niż 12 miesięcy. Wsparcie pomostowe w formie finansowej jest przyznawane miesięcznie w wysokości niezbędnej do sfinansowania podstawowych kosztów funkcjonowania spółdzielni socjalnej w początkowym okresie działania, jednak nie większej niż wielokrotność o liczbę utworzonych miejsc pracy kwota minimalnego wynagrodzenia w rozumieniu przepisów o minimalnym wynagrodzeniu za pracę. Zalecono, by finansowanie pomostowe było stopniowo zmniejszane, zwłaszcza w przypadku

⁹⁶ Podobnie jak w przypadku dotacji z Funduszu Pracy przez przeciętne wynagrodzenie rozumie się przeciętne wynagrodzenie w poprzednim kwartale, od pierwszego dnia następnego miesiąca po ogłoszeniu przez Prezesa GUS w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, na podstawie art. 20 pkt. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Od 1 czerwca 2016 r. kwota ta wynosi 25.088,94PL

wsparcia pomostowego w formie finansowej wydłużonego do 12 miesięcy. Wsparcie pomostowe w formie zindywidualizowanych usług jest ukierunkowane w szczególności na wzmocnienie kompetencji biznesowych spółdzielni.

Regulacje wymagają zapewnienia trwałości utworzonych miejsc pracy przez okres co najmniej 12 miesięcy od dnia przyznania dotacji lub utworzenia stanowiska pracy, o ile ten termin jest późniejszy niż termin przyznania dotacji. W tym czasie zakończenie stosunku pracy z osobą zatrudnioną na nowo utworzonym stanowisku pracy może nastąpić wyłącznie z przyczyn leżących po stronie pracownika. Operatorami dotacji będą wyłonione w województwach Ośrodki Wpierania Ekonomii Społecznej⁹⁷,

Członkostwo
w spółdzielni
socjalnej
a status
bezrobotnego

35. Wiele wątpliwości wzbudza kwestia członkostwa w spółdzielni socjalnej a posiadanie statusu bezrobotnego, szczególnie w kontekście nienadania statusu bezrobotnego przez organy zatrudnienia osobom pełniącym funkcje w spółdzielniach socjalnych. W orzecznictwie sądów administracyjnych i praktyce organów zatrudnienia i organów odwoławczych najczęściej spotyka się stanowisko, że członek spółdzielni zobowiązany do kierowania działalnością tej Spółdzielni oraz reprezentowania jej na zewnątrz, nie jest osobą zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy, ponieważ z treści art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy wynika, że bezrobotnym jest osoba niezatrudniona i niewykonująca innej pracy zarobkowej, zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub w danej służbie albo innej pracy zarobkowej, zarejestrowana we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego powiatowym urzędzie pracy oraz poszukująca zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej⁹⁸. Ostatnio również Sąd dokonał takiej interpretacji w stosunku do osoby pełniącej funkcję prezesa fundacji, co w odczuciu Autorów komentarza może świadczyć o naruszeniu przez organ zatrudnienia prawa do zrzeszania się (wyrok z dnia 27 października 2015 r. Wojewódzkiego Sadu Administracyjnego w Warszawie, II SA/Wa 432/15). We wspomnianym wyżej orzecznictwie sądów administracyjnych podstawowym elementem definicji bezrobotnego jest gotowość do podjęcia zatrudnienia, a tym samym jego dyspozycyjność, rozumiana nie jako generalna możliwość wykonywania pracy, ale konkretna i faktyczna możliwość wykonywania pracy w pełnym wymiarze, określonym przepisami Kodeksu pracy (w przypadku umowy

⁹⁷ Lista ośrodków wsparcia ekonomii społecznej dostępna jest pod adresem <http://www.pozYTEK.gov.pl/Wykaz.akredytowanych,Osirodkow,Ekonomii,Spoecznej,3920.html>

⁹⁸ Por. orzecznictwo sądów administracyjnych, np. wyrok WSA w Gliwicach z dnia 21 maja 2015 r., sygn. akt IV SA/GI 895/14, Wyrok WSA we Wrocławiu z dnia 27 stycznia 2015 r., sygn. akt IV SA/Wr 786/14.

o pracę albo spółdzielczej umowy o pracę). Spełnienie tego warunku jest konieczne również do zachowania statusu bezrobotnego. Wynika stąd, że osoba bezrobotna musi spełniać wymienione wyżej warunki, aby zachować status bezrobotnego. Brak gotowości do podjęcia pracy uzasadnia się tym, że pełnienie funkcji (nawet nieodpłatne) członka zarządu spółdzielni socjalnej, który uprawniony jest do składania oświadczeń woli w jej imieniu, a także kierowania jej działalnością i reprezentowania na zewnątrz wyklucza zatrudnienie w pełnym wymiarze czasu pracy. Innymi słowy, w rozumieniu organów zatrudnienia i sądów nie jest możliwe łączenie funkcji członka zarządu spółdzielni socjalnej z potencjalnym zatrudnieniem w pełnym wymiarze, ponieważ pełnienie funkcji członka zarządu mogło by wiązać się z obowiązkami (określonymi w Statucie spółdzielni socjalnej oraz w ustawie prawo spółdzielcze), które mogłyby ograniczać jej gotowość do podjęcia pracy w pełnym wymiarze. I to właśnie może decydować o pozbawianiu członków zarządów spółdzielni socjalnych (a więc określone w Statucie obowiązki związane z reprezentacją spółdzielni socjalnej) statusu bezrobotnego.

W orzecznictwie sądów przyjmuje się również, że pojęcie „gotowość do podjęcia zatrudnienia albo innej pracy zarobkowej” oznacza sytuację, gdy określona osoba nie tylko wyraża wolę (zamiar) i chęć wykonywania pracy, ale jednocześnie osoba ta ma obiektywne możliwości świadczenia tej pracy, a zatem nie występują jednocześnie żadne przeszkody po stronie tej osoby, aby świadczyć pracę (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 29 czerwca 2011 r. o sygn. akt I OSK 338/11), a więc nie ma żadnych zajęć, które uniemożliwiłyby świadczenie pracy w pełnym wymiarze.

Spotyka się również nieco odmienny pogląd, że gotowości do podjęcia zatrudnienia nie należy też utożsamiać z brakiem jakiegokolwiek zajęcia lub całkowitym zakazem podejmowania przez osobę bezrobotną innego zajęcia, lecz z brakiem takiej działalności lub obowiązków, które nie będą kolidować z realną możliwością podjęcia zatrudnienia (por. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego we Wrocławiu z dnia 8 czerwca 2011 r. o sygn. akt IV SA/Wr 176/11).

Zdaniem Autorów komentarza, przyjęta linia orzecznicza sądów administracyjnych ogranicza w znacznym stopniu wolność zrzeszania się i zasadę wolności pracy czy swobodę nawiązania stosunków pracy. Działalność zawodowa człowieka nie może być bowiem ograniczana wyłącznie do jednego miejsca pracy – choć taki model z pewnością byłby idealny.

Liczba
założycieli
spółdzielni
socjalnej

Art. 5. 1. Liczba założycieli spółdzielni socjalnej nie może być mniejsza niż pięć, jeżeli założycielami są osoby fizyczne, i dwa, jeżeli założycielami są osoby prawne.

2. Spółdzielnia socjalna liczy nie mniej niż pięciu i nie więcej niż pięćdziesięciu członków, z zastrzeżeniem ust. 3.

3. Spółdzielnia socjalna, która powstała w wyniku przekształcenia spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych, może liczyć więcej niż pięćdziesięciu członków.

Członkostwo
w spółdzielni
socjalnej

4. Członkostwo w spółdzielni socjalnej mogą nabyć osoby, o których mowa w art. 4 ust. 1, w tym osoby posiadające ograniczoną zdolność do czynności prawnych.

5. Członkostwo w spółdzielni socjalnej mogą nabyć także inne osoby niż wskazane w art. 4 ust. 1 i ust. 2 pkt. 1, jeżeli ich praca na rzecz spółdzielni socjalnej wymaga szczególnych kwalifikacji, których nie posiadają pozostali członkowie tej spółdzielni.

Struktura
założycielska

6. Liczba osób, o których mowa w ust. 5, nie może być większa niż 50 % ogólnej liczby członków spółdzielni socjalnej. Przekroczenie tego limitu, trwające nieprzerwanie przez okres 6 miesięcy, stanowi podstawę do postawienia spółdzielni socjalnej w stan likwidacji.

7. Członkostwo w spółdzielni socjalnej mogą nabyć organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, kościelne osoby prawne lub jednostki samorządu terytorialnego. W takim przypadku art. 182 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze nie stosuje się.

Członkowie
spółdzielni
socjalnej

1. Ustawa o spółdzielniach socjalnych wprowadza dwie kategorie osób fizycznych jako członków spółdzielni socjalnej. Ustawa dokonuje tu rozgraniczenia ze względu na zakres zdolności do czynności prawnych oraz kwalifikacje niezbędne do wykonywania czynności wymagających szczególnych kwalifikacji (np. księgowy, radca prawny, lekarz). Z brzmienia art. 5 ust. 4 wynika, że członkostwo mogą nabyć osoby posiadające ograniczoną zdolność do czynności prawnych, chociaż nie mogą być wśród jej założycieli.

Liczba
członków
spółdzielni
socjalnej

2. Ustawa o spółdzielniach socjalnych reguluje kwestie członkostwa inaczej, niż ustawa Prawo spółdzielcze. O ile ustawa Prawo spółdzielcze nie narzuca maksymalnego limitu członków spółdzielni, o tyle ustawa o spółdzielniach

socjalnych takie ograniczenie wprowadza (do 50 członków), z wyjątkiem sytuacji, w której doszło do przekształcenia spółdzielni inwalidów lub niewidomych. Takie sformułowanie przepisu ma na celu zachowanie więzi między osobami tworzącymi taką spółdzielnię oraz wynikające stąd wzajemne zaufanie i bezpośredni kontakt wszystkich osób tworzących przedsiębiorstwo, co może być niezwykle trudne do spełnienia w przypadku dużych organizacji. Taka koncepcja wskazuje na socjalizacyjny cel spółdzielni socjalnej, a więc reintegrację społeczną osób z nią związanych.

3. Jednocześnie ustawa określa arbitralnie minimalną liczbę osób uprawnionych do utworzenia spółdzielni: fizycznych na 5, a prawnych – na 2. Odmiennie kwestię członkostwa reguluje ustawa Prawo spółdzielcze. Przesłanką takiego założenia było stworzenie możliwości podjęcia wspólnej pracy przez osoby, które osobno mogłyby nie być w stanie – czy to ze względów osobistych czy ekonomicznych – takiej działalności prowadzić. Osoby, które w pojedynkę mogłyby mieć problemy w podjęciu i prowadzeniu działalności, czy też miały problemy z podjęciem zatrudnienia mają możliwość stworzenia sobie miejsca pracy odpowiedniego do swoich potrzeb i kwalifikacji.

4. Należy przypomnieć, że zgodnie z art. 1 ustawy Prawo spółdzielcze spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym. Oznacza to, że możliwa jest zmiana osobowa jednego rodzaju osób na drugie, np. fizycznych na prawne i odwrotnie.

5. W spółdzielni socjalnej mogą być zatrudnieni specjaliści niespełniający kryteriów określonych w art. 4 ustawy o spółdzielniach socjalnych, niezbędni w sytuacji, kiedy członkowie spółdzielni nie posiadają odpowiednich kwalifikacji do wykonywania zadań niezbędnych do realizacji gospodarczego celu spółdzielni (np. osoby o szczególnych kwalifikacjach, księgowi, radcy prawni, lekarze, terapeuci i inni). Jednak liczba osób zatrudnionych w takiej sytuacji nie może przekroczyć połowy liczby członków spółdzielni. W ten sposób ustawodawca opowiada się za profesjonalizacją spółdzielni, przy jednoczesnym utrzymaniu jej charakteru aktywizującego, a więc i wzmacnianiem jej potencjału ekonomicznego.

Zatrudnienie pracowników w spółdzielni socjalnej

6. Ustawodawca wyraźnie określił okres, w jakim dopuszczalne jest przekroczenie limitu połowy ogólnej liczby członków spółdzielni socjalnej. Jest to pół roku. Przekroczenie tego limitu, trwające nieprzerwanie przez okres 6 miesięcy, wywołuje określony skutek prawny. Takie przekroczenie stanowi bowiem ex lege podstawę do likwidacji spółdzielni socjalnej. Przepis

stanowi, iż „spółdzielnia przechodzi w stan likwidacji”, co oznacza, że dzieje się to z mocy prawa. Zgodnie z art. 113 § 2 ustawy Prawo spółdzielcze w takim przypadku, jak i w innych przypadkach likwidacji spółdzielni, zarząd spółdzielni (likwidator) ma obowiązek zgłoszenia do Krajowego Rejestru Sądowego otwarcia likwidacji spółdzielni i zawiadomienia o tym właściwego związku rewizyjnego. Jeżeli zarząd (likwidator) tego nie uczyni, zgłoszenia dokona związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona.

Wyłączenie
członkostwa

7. W art. 13 ust. 2 ustawa o spółdzielniach socjalnych wskazuje także kto nie może być członkiem spółdzielni socjalnej, zaliczając do tej grupy osoby skazane na karę ograniczenia wolności. Takie osoby mogą jednak pracować w spółdzielni socjalnej na zasadach ustalonych w kodeksie karnym wykonawczym.

Nabycie
członkostwa
przez
organizacje
pozarządowe

8. Istotna jest możliwość nabycia członkostwa w spółdzielni socjalnej przez organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz gminne osoby prawne, których statutowym zadaniem jest działanie na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej mieszkańców gminy. O tym jednak, czy takie organizacje będą mogły być członkami spółdzielni socjalnej, decyduje statut spółdzielni.

9. Z tegoż artykułu, w związku z art. 15 ustawy Prawo spółdzielcze wynika, jaki skład członkowski może mieć spółdzielnia. I tak może zrzeszać ona wyłącznie osoby fizyczne albo osoby prawne, a może również zrzeszać osoby fizyczne i osoby prawne. Z takiej konstrukcji instytucji spółdzielni socjalnej, zakładającej wspólny cel, ale inną rolę w spółdzielni socjalnej już choćby z racji innej formy prawnej prowadzenia działalności, można wnioskować, że jest ona szczególnym typem spółdzielni osób fizycznych i prawnych⁹⁹.

Nabycie
członkostwa
przez
założycieli

10. Założyciele spółdzielni, którzy złożyli podpis pod statutem, uzyskują członkostwo w spółdzielni z chwilą rejestracji statutu (art. 17 ustawy Prawo spółdzielcze) ex lege. Członkostwo w spółdzielni można również uzyskać w przypadku połączenia spółdzielni socjalnych. W odróżnieniu od spółdzielni utworzonej na podstawie ustawy Prawo spółdzielcze, członkostwo w spółdzielni socjalnej można również uzyskać w przypadku przekształcenia spółdzielni określonych w art. 29 ustawy o spółdzielniach socjalnych. Zgodnie z art. 100 ustawy Prawo spółdzielcze członkowie, którzy w chwili połączenia należeli do spółdzielni przejmowanej, stają się członkami spółdzielni przejmującej. Wpłaty na udziały wpisuje się członkom spółdzielni przejmowanej w takiej wysokości, jaka wynika z ustalonej w sprawozdaniu finansowym kwoty przejętego funduszu udziałowego.

⁹⁹ M. Gersdorf, Spółdzielnie socjalne, w: Z. Góral (red.), Z zagadnień współczesnego prawa pracy. Księga pamiątkowa poświęcona Henrykowi Lewandowskiemu, Warszawa 2009, str. 449 i nast.

11. Członkostwo można również uzyskać już po rejestracji statutu. Uzyskanie go poprzedza złożenie deklaracji członkowskiej, a tym samym zaakceptowanie treści statutu i poddanie się jego postanowieniom. Przyjęcie powinno być stwierdzone na deklaracji podpisem dwóch członków zarządu lub osób do tego przez zarząd upoważnionych, z podaniem daty podjęcia uchwały o przyjęciu. Dotyczy to również przypadku zmiany danych dotyczących zadeklarowanych udziałów lub wkładów. Jeżeli statut nie stanowi inaczej, uchwała w sprawie przyjęcia powinna być podjęta przez właściwy organ spółdzielni (zarząd, walne zgromadzenie czy radę nadzorczą spółdzielni – w zależności od przyjętych postanowień statutowych) w ciągu miesiąca od dnia złożenia deklaracji. O decyzji (musi być zachowana forma uchwały podjętej przez właściwy organ statutowy) w sprawie przyjęcia albo nieprzyjęcia w poczet członków, zainteresowany powinien być zawiadomiony pisemnie w ciągu dwóch tygodni od dnia jej powzięcia. SN stwierdził, że „(...) Zgodnie z utrwalonym poglądem prawo spółdzielcze nie przyznaje (przyznawało) osobie, która wyrazi gotowość wstąpienia do spółdzielni, roszczenia o przyjęcie jej do grona członków. Ustawodawca wyszedł bowiem z założenia, że zgodnie z zasadą samorządności spółdzielni tylko jej organy powinny oceniać, czy osoba zgłaszająca się odpowiada wymaganiom stawianym członkom danej spółdzielni. Od tej zasady występują (występowały) jednak wyjątki wówczas, gdy roszczenie o przyjęcie do spółdzielni wynika ze szczególnej podstawy, którą może stanowić statut spółdzielni, umowa zawarta ze spółdzielnią albo przepis szczególny”¹⁰⁰.

12. Oświadczenie spółdzielni o przyjęciu osoby do grona członków podejmuje właściwy statutowo organ spółdzielni. Jest to czynność nieodzowna. Uchwały podjętej przez właściwy organ spółdzielni nie może zastąpić inne zdarzenie prawne. Zawiadomienie o odmowie przyjęcia w poczet członków powinno zawierać uzasadnienie. Statut spółdzielni powinien wskazywać organ spółdzielni właściwy do przyjmowania członków. Jeżeli organem tym nie jest walne zgromadzenie, statut powinien wskazywać także organ, do którego służy odwołanie od decyzji odmawiającej przyjęcia oraz określać terminy wniesienia i rozpatrzenia tego odwołania. Do przyjęcia w poczet członków dochodzi w momencie podjęcia uchwały przez upoważniony organ.

13. Prawo członkostwa jest prawem niemajątkowym. Nie można go przenieść na inny podmiot w drodze czynności prawnej. Nie dochodzi do jego powstania poprzez następstwo prawne.

¹⁰⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2002 r., IV CKN 646/00. Por. K. Pietrzykowski, Spółdzielnia a spółka handlowa, Przegląd Ubezpieczeń Gospodarczych, Nr 6, 1991, str. 65 i nast.

Zasady niezbywalności i nieprzenoszalności członkostwa w spółdzielni nie narusza art. 100 ani art. 112 ustawy Prawo spółdzielcze. Nie chodzi tu bowiem o przeniesienie członkostwa z jednego podmiotu na drugi, lecz o uregulowanie statusu członków spółdzielni przejmowanej w spółdzielni przejmującej. Podobnie - w razie podziału spółdzielni (art. 112 ustawy Prawo spółdzielcze). Są to przypadki powstania członkostwa z mocy prawa¹⁰¹.

14. Stosunek prawny nawiązany pomiędzy członkiem a spółdzielnią ma charakter cywilnoprawny. Wiąże się to z tym, że powstanie takiego stosunku prawnego jest konsekwencją dwustronnej czynności prawnej – a więc złożenia oświadczenia woli zainteresowanego przystąpieniem do spółdzielni w formie deklaracji członkowskiej oraz złożenia oświadczenia woli spółdzielni wyrażonej w uchwale o przyjęciu przez właściwy organ spółdzielni. W oświadczeniach woli stron mieści się wyrażenie zgody na ustalenie treści powstającego stosunku stosownie do odpowiednich postanowień statutu¹⁰². Warto podkreślić, że stosunek członkostwa regulowany jest przez prawo spółdzielcze. W przypadku spółdzielczego stosunku pracy stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu pracy oraz inne przepisy z zakresu prawa pracy o ile nie są one unormowane odmiennie w prawie spółdzielczym¹⁰³.

Podejmowane przez organy spółdzielni uchwały związane z członkostwem dotyczą stosunków spoza sfery prawa cywilnego. Spory powstające na ich tle mogą być rozpoznawane przez sądy powszechne wyłącznie w przypadkach gdy przepis szczególny podaje je pod rozpoznanie tych sądów. Obowiązująca ustawa Prawo spółdzielcze nie przewiduje możliwości zażalenia do sądu uchwały odmawiającej przyjęcia w poczet członków¹⁰⁴.

15. Statut spółdzielni socjalnej może uzależniać członkostwo od rozmaitych czynników, np. zamieszkiwania na obszarze danej jednostki samorządu terytorialnego, posiadania określonych kwalifikacji itd., choć ustalenie niektórych cech może być problematyczne z powodu niebezpieczeństwa uznania ich za dyskryminujące.

16. Art. 17 ustawy Prawo spółdzielcze stanowi, że prawa i obowiązki wynikające z członkostwa w spółdzielni są dla wszystkich członków równe. Określa również katalog praw i obowiązków członków spółdzielni, do których należą:

Prawa
i obowiązki
członków
spółdzielni
socjalnej

¹⁰¹ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2003 r., I CKN 4/01.

¹⁰² M. Gersdorf, J. Ignatowicz, Prawo spółdzielcze. Komentarz, Warszawa 1985, str. 53.

¹⁰³ Por. komentarz do art. 77 kp, w: L. Florek, R. Celeda, K. Gonera, G. Goździewicz, A. Hintz, A. Kijowski, Ł. Pisarczyk, J. Skoczyński, B. Wagner, T. Zieliński, Kodeks pracy. Komentarz, Warszawa 2011.

¹⁰⁴ Por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29 kwietnia 1992 r., I ACr 182/92.

- uczestniczenie w walnym zgromadzeniu lub zebraniu grupy członkowskiej;
- wybierania i bycia wybranym do organów spółdzielni (czynne i bierne prawo wyborcze);
- otrzymanie odpisu statutu i regulaminów, zaznajamianie się z uchwałami organów spółdzielni, protokołami obrad organów spółdzielni, protokołami lustracji, rocznymi sprawozdaniami finansowymi, umowami zawieranymi przez spółdzielnię z osobami trzecimi;
- żądanie rozpatrzenia przez właściwe organy spółdzielni wniosków dotyczących jej działalności;
- udział w nadwyżce bilansowej (ten przepis nie dotyczy spółdzielni socjalnych);
- prawo do świadczeń spółdzielni w zakresie jej statutowej działalności;
- przestrzeganie przepisów prawa, postanowień statutu i opartych na nich regulaminów;
- dbanie o dobro i rozwój spółdzielni oraz uczestniczenia w realizacji jej zadań statutowych.

Wskazane tu prawa i obowiązki nie stanowią katalogu zamkniętego, ponieważ ustawa Prawo spółdzielcze dopuszcza również inne, które przewiduje ustawa albo statut spółdzielni.

17. Ustawa Prawo spółdzielcze z 1982 r., w odróżnieniu od poprzedniczki z 1961 r., wprowadziła przy przystąpieniu do spółdzielni obowiązek wnoszenia, obok udziałów, również wpisowego. Wysokość wpisowego oraz termin jego uiszczenia reguluje statut (art. 5 § 1 pkt. 3 ustawy Prawo spółdzielcze). Ustawa Prawo spółdzielcze nie reguluje jednorazowego albo ratalnego charakteru wpłaty. Środki pieniężne uzyskane w ten sposób zaliczane są na fundusz zasobowy. Wpisowe nie podlega zwrotowi.

18. Udziały wpłacane przez członków stanowią podstawę finansów spółdzielni. W niektórych spółdzielniach członkowie muszą również uiścić wkład. Wkład nie jest udziałem. Wkład pieniężny jest swoistą pożyczką udzieloną spółdzielni (na szczególnie dogodnych warunkach) przez członka spółdzielni w celu umożliwienia spółdzielni realizacji jej celów statutowych¹⁰⁵.

Udziały

Każdy członek spółdzielni socjalnej ma obowiązek zadeklarowania przynajmniej jednego udziału (art. 20 § 1 ustawy prawo spółdzielcze). Wysokość

¹⁰⁵ Por. R. Bierzanek, Prawo spółdzielcze w zarysie, Warszawa 1962, str. 183-4.

jednego udziału przewiduje statut. Zmiana tej wysokości wymaga zmiany statutu. Przewidując większą liczbę udziałów stosuje się wielokrotność udziału podstawowego¹⁰⁶. Udziały mogą być wnoszone jednorazowo lub w terminach określonych statutem. W przypadku, gdy fundusze nie pozwalają na pokrycie strat, walne zgromadzenie może wezwać członków do wcześniejszego wpłacenia udziałów niż przewidziano w statucie. W przypadku nieuiszczenia udziału w terminie spółdzielnia może pobrać od członka odsetki lub kary umowne, jeżeli zostały przewidziane w statucie. Należy zdecydowanie przychylić się do poglądów, które podkreślają, że wpłata może mieć jedynie postać pieniężną (...). W art. 21 ustawy Prawo spółdzielcze jest mowa o obowiązku dokonania wpłaty na udziały¹⁰⁷. Kwoty wniesione na udziały stanowią fundusz udziałowy spółdzielni, a więc jej majątek. Po ustaniu członkostwa członek spółdzielni ma roszczenie do spółdzielni o wypłatę kwoty pieniężnej równej wysokości wniesionych udziałów, chyba że zostały one przeznaczone na pokrycie strat spółdzielni socjalnej (art. 21 i art. 26 ustawy Prawo spółdzielcze). Członkowie mają również prawo do zwrotu udziałów w przypadku likwidacji spółdzielni (art. 125 § 3 ustawy Prawo spółdzielcze). Jeżeli statut tak stanowi każdy członek spółdzielni może zadeklarować wpłatę udziałów fakultatywnych stanowiących wielokrotność udziału określonego w statucie (udziału obowiązkowego), pod warunkiem złożenia stosownej deklaracji wpłaty udziałów (art. 16 § 2 Prawa spółdzielczego). Udziały fakultatywne są zwracane na wniosek członka, o ile pozwala na to sytuacja finansowa spółdzielni w terminie określonym w statucie.

Na podstawie art. 20 ust. 2 statut spółdzielni socjalnej może przewidywać wnoszenie przez członków wkładów na własność spółdzielni lub do korzystania z nich przez spółdzielnię na podstawie innego stosunku prawnego, określonego w kc. W tym wypadku statut powinien określać charakter i zakres przysługującego spółdzielni prawa do wkładów, wysokość wkładów oraz ich rodzaj, jeżeli są to wkłady niepieniężne, terminy ich wnoszenia, zasady wyceny i zwrotu w wypadku likwidacji spółdzielni, wystąpienia członka lub ustania członkostwa z innych przyczyn, a także w innych wypadkach przewidzianych w statucie. W przypadku spółdzielni socjalnych, dotacje z Funduszu Pracy i PFRON najczęściej wnoszone są przez członków właśnie w formie wkładu.

Członek spółdzielni socjalnej uczestniczy w pokrywaniu strat spółdzielni socjalnej do wysokości zadeklarowanych udziałów (art. 19 § 2 ustawy Prawo

¹⁰⁶ L. Stecki, Prawo spółdzielcze, Warszawa 1987, str. 51.

¹⁰⁷ G. Tylec, Statut spółdzielni i jego kontrola w postępowaniu o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego, Warszawa 2012 r., str. 94.

spółdzielcze). Odpowiedzialność członka udziałami rozciąga się zarówno na okres przed uzyskaniem członkostwa, jak i po jego ustaniu (art. 19 § 3 w związku z art. 26 i art. 28 ustawy Prawo spółdzielcze). Członek spółdzielni socjalnej nie dysponuje w okresie członkostwa prawem do rozporządzania swym udziałem, z tym że zgodnie z art. 21 ustawy Prawo spółdzielcze zasada ta nie dotyczy wpłat przekraczających ilość udziałów, których zadeklarowania wymaga statut obowiązujący w chwili żądania przez członka zwrotu udziału. Stosownie do treści art. 19 § 2 i 3 ustawy Prawo spółdzielcze, wierzyciel spółdzielni nie może prowadzić egzekucji z majątku członka spółdzielni, natomiast na pokrycie zobowiązań spółdzielni mogą być przeznaczone zadeklarowane przez członka udziały, czego konsekwencją jest to, że członek nie może przed ustaniem członkostwa żądać zwrotu kwot wpłaconych na udziały, a jeżeli wpłaty te zostały przeznaczone na pokrycie zobowiązań spółdzielni, członkowi w ogóle nie przysługuje roszczenie o ich zwrot. Natomiast prawo członka do wkładu i roszczenie o jego wypłatę nie są zależne od istnienia czy od konieczności pokrycia jakichkolwiek zobowiązań spółdzielni. Nie wyklucza to wpływu tych zobowiązań na możliwość realizacji prawa członka do wkładu. Ale należy rozpatrywać to w kontekście zakresu realizacji prawa a nie jego istnienia¹⁰⁸. Zgodnie z art. 27 ustawy Prawo spółdzielcze członek spółdzielni może rozporządzać swoimi roszczeniami do spółdzielni o wypłatę udziałów oraz o zwrot wkładów lub o wypłatę ich równowartości ze skutecznością od dnia, w którym roszczenia te stały się wymagalne. Jednocześnie wierzyciel członka może uzyskać zaspokojenie z jego udziałów dopiero z chwilą ustania członkostwa. Jeżeli egzekucja z innego majątku członka okaże się bezskuteczna, a przepis szczególny nie stanowi inaczej, wierzyciel członka może skierować egzekucję do wniesionych przez członka wkładów. W takim wypadku roszczenie członka o zwrot wkładów lub ich równowartości staje się wymagalne po upływie sześciu miesięcy od dnia zajęcia wkładów, chyba że wymagalność tego roszczenia nastąpiła wcześniej na podstawie innych przepisów. W razie zajęcia przez wierzyciela członka wkładów stanowiących środki produkcji, spółdzielnia służy prawo pierwszeństwa ich nabycia w postępowaniu egzekucyjnym.

Wnoszenie udziałów ma znaczenie dla konsolidacji zespołu członkowskiego z jednej strony, a z drugiej – do zwiększenia majątku spółdzielni socjalnej.

19. Stosunek członkostwa nawiązuje się na okres nieoznaczony. Istnieją jednak sytuacje, które mogą powodować jego rozwiązanie. Może do niego dojść na skutek woli członka spółdzielni socjalnej (np. w trybie art. 5a ust.

Stosunek
członkostwa

¹⁰⁸ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2004 r., I CK 198/04.

3 ustawy o spółdzielniach socjalnych), inicjatywy spółdzielni (np. w trybie art. 24 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze) lub w wyniku postawienia w stan likwidacji spółdzielni w trybie art. 18 ustawy o spółdzielniach socjalnych.

W literaturze dokonuje się następującego podziału przyczyn wygaśnięcia członkostwa: wystąpienia z zachowaniem okresu wypowiedzenia (art. 22 ustawy Prawo spółdzielcze), wykluczenia członka ze spółdzielni (art. 24 ustawy Prawo spółdzielcze), wykreślenia z rejestru członków spółdzielni (art. 24 ustawy Prawo spółdzielcze) oraz śmierci członka spółdzielni (art. 25 ustawy Prawo spółdzielcze).

Wypowiedzenie członkostwa

20. Wypowiedzenie członkostwa jest jednostronną czynnością prawną. W odróżnieniu od wykluczenia albo wykreślenia ze spółdzielni mogą jej dokonać wyłącznie członkowie spółdzielni. Dokonanie wypowiedzenia nie wymaga zgody spółdzielni i wywołuje skutek prawny w postaci rozpoczęcia biegu okresu wypowiedzenia, z chwilą, gdy doszło do wiadomości spółdzielni w taki sposób, że mogła ona zapoznać się z jego treścią. Swobodę spółdzielcy w dokonaniu wypowiedzenia członkostwa ogranicza termin¹⁰⁹ określony przez statut spółdzielni. W świetle art. 22 ustawy Prawo spółdzielcze niedopuszczalne jest rozwiązanie stosunku członkostwa za obopólnym porozumieniem stron bez zachowania terminu i okresu wypowiedzenia przewidzianego przez statut¹¹⁰. Wypowiedzenie członkostwa powinno być dokonane pod rygorem nieważności na piśmie, co wynika jasno z tego przepisu. Nie można zatem przyjmować wypowiedzenia czy rozwiązania członkostwa per facta concludentia, np. wskutek wycofania przez członka udziałów¹¹¹. Datą wystąpienia jest dzień następnny po upływie okresu wypowiedzenia.

Wykluczenie ze spółdzielni

21. Wykluczenie może nastąpić w przypadku, gdy z jego winy umyślnej lub z powodu rażącego niedbalstwa dalsze pozostawanie w spółdzielni nie da się pogodzić z postanowieniami statutu spółdzielni lub dobrymi obyczajami (art. 24 § 2 ustawy Prawo spółdzielcze). Statut spółdzielni socjalnej może precyzować, że chodzi o np. zawinioną utratę wymaganych kwalifikacji zawodowych, działanie na szkodę spółdzielni, prowadzenie bez zgody spółdzielni działalności konkurencyjnej, niewniesienie przewidzianego udziału lub wkładu, rażące naruszenie obowiązków pracowniczych i inne. Wykluczenia dokonuje właściwy organ określony w statucie spółdzielni socjalnej.

¹⁰⁹ Termin wypowiedzenia może być określony konkretną datą lub oznaczeniem okresu, w którym spółdzielnia może złożyć skuteczne oświadczenie woli o wypowiedzeniu członkostwa w spółdzielni. Okres wypowiedzenia to z kolei okres rozpoczynający się od dnia wypowiedzenia przez członka spółdzielni członkostwa, określony w statucie, po upływie którego stosunek członkostwa rozwiązuje się. Za: M. Gersdorf, J. Ignatowicz, Prawo spółdzielcze. Komentarz, Warszawa 1985, str. 61.

¹¹⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 2009 r., II CSK 513/08.

¹¹¹ Por. orzeczenie SN z dnia 27 listopada 1962 r., I CR 369/62, NP 1964, nr I.

Ma on również obowiązek zawiadomić członka na piśmie wraz z uzasadnieniem o wykreśleniu albo wykluczeniu ze spółdzielni w terminie dwóch tygodni od dnia podjęcia uchwały. Uzasadnienie powinno w szczególności przedstawiać motywy, którymi kierował się organ spółdzielni uznając, że zachowanie członka wyczerpuje określone w statucie przestanki wykluczenia albo wykreślenia. Zawiadomienie zwrócone z powodu niezgłoszenia przez członka zmiany podanego przez niego adresu ma moc prawną doręczenia (art. 24 § 5 ustawy Prawo spółdzielcze).

Wykluczenie albo wykreślenie staje się skuteczne z chwilą: 1) bezskutecznego upływu terminu do zaskarżenia do sądu uchwały rady nadzorczej, chyba że członek przed upływem tego terminu wniósł odwołanie od uchwały rady do walnego zgromadzenia; 2) bezskutecznego upływu terminu do wniesienia do walnego zgromadzenia odwołania od uchwały rady nadzorczej, jeżeli termin ten jest dłuższy od terminu do zaskarżenia do sądu uchwały rady; 3) bezskutecznego upływu terminu do zaskarżenia do sądu uchwały walnego zgromadzenia; 4) prawomocnego oddalenia przez sąd powództwa o uchylenie uchwały rady nadzorczej albo walnego zgromadzenia (art. 24 § 10 ustawy Prawo spółdzielcze).

Wykluczenie członka ze spółdzielni z przyczyn uzasadniających rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika, powoduje rozwiązanie spółdzielczej umowy o pracę z chwilą zawiadomienia go na piśmie wraz z uzasadnieniem o wykluczeniu ze spółdzielni, a nie z upływem terminów wskazanych w art. 24 § 10 ustawy Prawo spółdzielcze. Spółdzielcza umowa o pracę ulega więc rozwiązaniu, choć trwa stosunek członkostwa w spółdzielni. W zakresie uregulowanym wprost w art. 24 § 10 ustawy Prawo spółdzielcze członek spółdzielni pracy jest więc traktowany tak samo, jak wszyscy spółdzielcy (nie może być mowy o naruszeniu zasady równego traktowania)¹¹². W tym miejscu należy podkreślić, że w przypadku przesłanek do rozwiązania spółdzielczej umowy o pracę z winy pracownika bez wypowiedzenia spółdzielnia może rozwiązać spółdzielczą umowę o pracę jedynie poprzez wykluczenie. Nie ma możliwości rozwiązania takiej umowy w drodze uchwały zarządu. Niestety jest coraz więcej takich praktyk wśród spółdzielni socjalnych i często kończą się one wyrokiem sądu o przywróceniu do pracy i zasądzeniem zapłaty wynagrodzenia za czas pozostawania bez pracy.

Analogiczny do wykluczenia tryb postępowania stosuje się w przypadku wykreślenia członka ze spółdzielni. Na podstawie art. 24 § 3 ustawy Prawo spółdzielcze wykreślenie jest możliwe wobec członka niewykonującego

¹¹² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 2008 r., I PK 254/07.

obowiązków statutowych z przyczyn przez niego niezawinionych (np. zmiana miejsca zamieszkania, utrata zdolności do czynności prawnych, utrata zdolności do pracy). Przyczyny wykreślenia należy określić w statucie.

22. Zasadniczo prawa i obowiązki członków spółdzielni pracy zatrudnionych na podstawie spółdzielczych umów o pracę odpowiadają zakresowi praw i obowiązków pracowników określonych w kodeksie pracy. Warto zwrócić jednak uwagę na prawa i obowiązki osób pozostających w stosunku pracy na podstawie umowy o pracę albo spółdzielczej umowy o pracę i osób wykonujących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych. Obowiązki i prawa tych ostatnich są znacznie ograniczone w stosunku do tych pierwszych.

Art. 5a. 1. W przypadku gdy założycielami spółdzielni socjalnej są organizacje pozarządowe, kościelne osoby prawne lub jednostki samorządu terytorialnego, są one zobowiązane do zatrudnienia w spółdzielni co najmniej pięciu osób spośród osób wymienionych w art. 4 ust. 1, w terminie sześciu miesięcy od dnia wpisu spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego.

2. Osoby zatrudnione na zasadach określonych w ust. 1, po 12 miesiącach nieprzerwanego zatrudnienia w spółdzielni socjalnej, mają prawo do uzyskania członkostwa w spółdzielni socjalnej.

3. Z osobą zatrudnioną na zasadach określonych w ust. 1, która następnie założyła lub przystąpiła do innej spółdzielni socjalnej, podjęła działalność gospodarczą lub zatrudnienie u innego pracodawcy, rozwiązuje się spółdzielczą umowę o pracę.

4. W terminie 3 miesięcy od dnia rozwiązania spółdzielczej umowy o pracę na podstawie ust. 3 spółdzielnia socjalna ma obowiązek zatrudnić w miejsce pracownika, z którym rozwiązano tę umowę, osobę spośród osób wymienionych w art. 4 ust. 1.

5. Wkład organizacji pozarządowych, kościelnych osób prawnych lub jednostek samorządu terytorialnego może polegać na przeniesieniu lub obciążeniu własności rzeczy lub innych praw, a także na dokonaniu innych świadczeń na rzecz spółdzielni socjalnej, w szczególności na wykonywaniu świadczeń przez wolontariuszy lub pracowników jednostek samorządu terytorialnego, kościelnych osób prawnych lub organizacji pozarządowych.

6. W przypadku, o którym mowa w ust. 3, spółdzielnia socjalna założona przez jednostki samorządu terytorialnego, kościelne osoby prawne lub organizacje pozarządowe może udzielić poręczenia pożyczek, kredytów lub zabezpieczenia zwrotu otrzymanej refundacji lub środków na podjęcie działalności gospodarczej, założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej.

Zatrudnienie
w spółdzielni
socjalnej

1. Należy zwrócić uwagę na różne tryby zatrudniania w spółdzielni socjalnej. Z jednej strony ustawa o spółdzielniach socjalnych i ustawa Prawo spółdzielcze przewiduje możliwość zatrudnienia członka spółdzielni socjalnej, a z drugiej strony zatrudnienie osoby nieposiadającej statusu członkowskiego. I tak, art. 5a ustawy o spółdzielniach socjalnych określa warunki zatrudnienia niektórych pracowników przez spółdzielnię socjalną. Ustawa nakłada obowiązek zatrudnienia minimalnej liczby osób wskazanych w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych w przypadku utworzenia spółdzielni socjalnej przez organizacje pozarządowe, kościelne osoby prawne lub jednostki samorządu terytorialnego od momentu powstania spółdzielni, którym jest uzyskanie wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego. Przepis art. 18 pkt. 5 ustawy o spółdzielniach socjalnych określa skutki niezatrudnienia osób wskazanych wyżej dla bytu spółdzielni. Niewywiązanie się z warunków zatrudnienia osób wskazanych w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych prowadzi do postawienia spółdzielni socjalnej w stan likwidacji. Można również uznać, że zatrudnienie w spółdzielni socjalnej co najmniej pięciu osób spośród osób wymienionych w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych, w terminie sześciu miesięcy od dnia wpisu spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego, jest warunkiem koniecznym do funkcjonowania spółdzielni utworzonej przez organizacje pozarządowe, kościelne osoby prawne lub jednostki samorządu terytorialnego i w przypadku niezatrudnienia osób wskazanych w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych, spółdzielnia socjalna ulega rozwiązaniu ex lege.

2. Art. 5a ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych wykazuje pewną niekonsekwencję terminologiczną. Stanowi o „nieprzerwanym zatrudnieniu w spółdzielni socjalnej”. Kluczowe wydaje się ustalenie znaczenia tego terminu, ponieważ wiąże się z tym możliwość nabycia pewnych praw. Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, która jako pierwsza regulowała działalność spółdzielni socjalnych, i jest ustawą o fundamentalnym znaczeniu dla konstrukcji polskiego systemu zatrudnienia oraz wchodzącego w jego skład zatrudnienia wspieranego, definiuje zatrudnienie jako wykonywanie pracy na podstawie stosunku pracy, stosunku służbowego oraz umowy o pracę nakładczą. Inne ustawy tegoż pojęcia nie definiu-

ją. Dalej, zgodnie z poglądem dominującym w literaturze prawa pracy, określony w tejże definicji stosunek pracy można nawiązać na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania lub spółdzielczej umowy o pracę. Jednocześnie przepis art. 12 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych w związku z art. 201 ustawy Prawo spółdzielcze wskazuje, że podstawą zatrudnienia w spółdzielni może być spółdzielcza umowa o pracę, umowa o pracę, umowa zlecenia, umowa o dzieło i umowa o pracę nakładczą. W literaturze prawa pracy np. umowa zlecenia i umowa o dzieło uznawane są za cywilnoprawne podstawy świadczenia pracy, albo inaczej niepracownicze formy zatrudnienia. Należałoby doprecyzować, jakie formy zatrudnienia mogą się składać na pojęcie „nieprzerwanego zatrudnienia w spółdzielni socjalnej”.

W związku z powyższym należy przyjąć, że okres nieprzerwanego zatrudnienia w spółdzielni socjalnej może oznaczać jednostkowy okres zatrudnienia, jak i sumę wszystkich okresów zatrudnienia w danej spółdzielni socjalnej, na podstawie umów wskazanych powyżej.

Nabycie członkostwa przez osobę fizyczną w spółdzielni socjalnej utworzonej przez osoby prawne

3. Przepis art. 5a ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych określa zasady nabycia członkostwa przez osobę fizyczną w przypadku utworzenia spółdzielni socjalnej przez organizacje pozarządowe, kościelne osoby prawne lub jednostki samorządu terytorialnego.

4. Osoby zatrudnione na zasadach określonych w art. 5a ust. 1 mają prawo do ubiegania się o członkostwo w spółdzielniach socjalnych na zasadach szczególnych. O ile w przypadku zasad ogólnych, nie ma prawnego obowiązku przyjmowania każdej osoby w poczet członków spółdzielni socjalnej, o tyle w przypadku określonym w art. 5a ust. 2, po dwunastu miesiącach nieprzerwanego zatrudnienia pracownik spółdzielni ma prawo złożenia wniosku o przyjęcie do spółdzielni, zaś spółdzielnia ma prawny obowiązek przyjęcia go w poczet członków, o ile osoba ta wypełni zobowiązania wynikające z postanowień statutowych.

Warunki rozwiązania spółdzielczej umowy o pracę

5. Przepis art. 5a ust. 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych określa warunki rozwiązania spółdzielczej umowy o pracę przez osobę zatrudnioną w spółdzielni socjalnej założonej przez organizacje pozarządowe, kościelne osoby prawne lub jednostki samorządu terytorialnego. Literalnie nie określa warunków rozwiązania umów w przypadku spółdzielni socjalnych założonych przez inne podmioty. Nie określa również trybu ich rozwiązania. Jednak zgodnie z zasadą uprzywilejowania pracownika wyrażoną w art. 18 kp, należałoby przyjąć zasady dotyczące rozwiązania stosunku pracy określone w kodeksie pracy, a więc przede wszystkim z prawem do zachowania

okresu wypowiedzenia w przypadku umów będących źródłem stosunku pracy.

6. Przepis art. 5a ust. 4 ustawy o spółdzielniach socjalnych realizuje społeczny cel ustawy, a więc zapewnianie miejsc pracy dla osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Jednak w przeciwieństwie do przepisu art. 5a ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych, przepis art. 5a ust. 4 nie określa skutków niezatrudnienia osób wskazanych wyżej dla bytu spółdzielni, choć w rzeczywistości konsekwencje są takie same, jak w przypadku określonym w art. 5a ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych z powodu niewypełnienia określonego tamże limitu. Z punktu widzenia językowego treść przepisu art. 5a ust. 4 ustawy o spółdzielniach socjalnych nie wskazuje, czy nowy członek spółdzielni socjalnej może być zatrudniony na innym stanowisku niż ten, którego spółdzielcza umowa o pracę uległa rozwiązaniu z powodu założenia lub przystąpienia do innej spółdzielni socjalnej, podjęcia działalności gospodarczej lub zatrudnienia u innego pracodawcy. Nie wskazuje również konsekwencji przystąpienia do innej spółdzielni socjalnej, podjęcia działalności gospodarczej lub zatrudnienia u innego pracodawcy w przypadku osób, które świadczyły pracę na podstawie innych umów, niż spółdzielcza umowa o pracę. Celowe byłoby wskazanie, jakie skutki odnosi niewywiązanie się z warunku zatrudnienia osób wskazanych w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych.

7. Przepis art. 5a ust. 5 ustawy o spółdzielniach socjalnych określa, jaki wkład mogą wnieść organizacje pozarządowe, kościelne osoby prawne lub jednostki samorządu terytorialnego do funkcjonowania spółdzielni socjalnych. Nie jest to katalog zamknięty. Należy jednak pamiętać, że wsparcie, szczególnie przez gminne osoby prawne i jednostki samorządu terytorialnego, powinno odbywać się przy zachowaniu zasad określonych w ustawie o finansach publicznych.

**Wkład
w spółdzielniach
utworzonych
przez osoby
prawne**

Możliwe są różne formy wkładu, w tym:

- przeniesieniu własności rzeczy lub innych praw;
- obciążeniu własności rzeczy lub innych praw;
- innych świadczeń na rzecz spółdzielni socjalnej, w szczególności polegających na wykonywaniu świadczeń przez wolontariuszy lub pracowników podmiotu zakładającego spółdzielnię socjalną.

Przeniesienie własności, zgodnie z art. 155–170 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, to sytuacja, w której utracie własności rzeczy przez jedną osobę towarzyszy równoczesne jej nabycie przez inną osobę.

Do przeniesienia własności dochodzi zazwyczaj na skutek umowy zawartej przez dotychczasowego właściciela rzeczy z późniejszym jej nabywcą. Może to być m.in.: umowa sprzedaży, umowa darowizny, umowa o dzieło – jeżeli przyjmujący zamówienie oprócz wykonania dzieła zobowiązuje się do przeniesienia jego własności na rzecz zamawiającego.

Obciążenie własności, rzeczy lub innych praw oznaczają, że uprawnienia właściciela rzeczy ulegają pewnemu uszczupleniu na rzecz innej osoby, której to ograniczone prawo rzeczowe przysługuje. Zgodnie z art. 244 kc, ograniczonymi prawami rzeczowymi są: użytkowanie, służebność, zastaw, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu oraz hipoteka. W przypadku spółdzielni socjalnych możemy mieć do czynienia np. z użytkowaniem czy służebnością. Użytkowaniem może zostać obciążona rzecz ruchoma, nieruchomości (ewentualnie jej oznaczona część bądź udział we współwłasności) albo prawo (tylko zbywalne). Użytkowanie może być odpłatne albo nieodpłatne, ograniczone terminem albo bezterminowe.

8. Całkowicie niejasna jest treść przepisu art. 5a ust. 6 ustawy o spółdzielniach socjalnych, ponieważ odwołuje się do sytuacji określonej w art. 5a ust. 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych, który określa warunki rozwiązania spółdzielczej umowy o pracę przez osobę zatrudnioną w spółdzielni socjalnej. Z punktu widzenia logiczno-językowego, taka konstrukcja jest bezsensowna, ponieważ jej poszczególne składniki są deskryptorami rozbieżnych stanów prawnych. Być może ustawodawcy chodziło o wsparcie dla osób, które wzmocniły już swój potencjał i próbują swych sił w dalszych etapach działalności. Niemniej jednak intencja ustawodawcy nie jest jasna¹¹³.

9. Osoba fizyczna, która zostaje zatrudniona w spółdzielni socjalnej, traci status osoby bezrobotnej¹¹⁴.

Art. 6. 1. Do wniosku o wpis spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego dołącza się:

1) zaświadczenie powiatowego urzędu pracy potwierdzające posiadanie statusu osoby bezrobotnej albo poszukującej pracy, oraz oświadczenie o niepozostawaniu w zatrudnieniu;

2) zaświadczenie potwierdzające spełnienie przez osoby zamierzające

¹¹³ M. Gersdorf, Spółdzielnie socjalne, w: Z. Góral (red.), Z zagadnień współczesnego prawa pracy. Księga pamiątkowa poświęcona Henrykowi Lewandowskiemu, Warszawa 2009, str. 451.

¹¹⁴ Por. np. M. Denisiuk, A. Trzecicki, Jak założyć i prowadzić spółdzielnię socjalną. Służba Pracownicza, Nr 11, 2005. O statusie osoby bezrobotnej i sprawowaniu funkcji w organie spółdzielni socjalnej więcej w komentarzu do art. 4.

założyć spółdzielnię socjalną warunków, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt. 2, lub

3) orzeczenie o stopniu niepełnosprawności osoby zamierzającej założyć spółdzielnię socjalną;

4) uchwałę organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego, kościelnej osoby prawnej lub organizacji pozarządowej o powołaniu spółdzielni socjalnej, w przypadku gdy organem założycielskim jest organizacja pozarządowa, kościelna osoba prawna lub jednostka samorządu terytorialnego.

2. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, wzory zaświadczeń, o których mowa w ust. 1 pkt. 2, mając na względzie ich ujednoczenie oraz przydatność dla postępowania przed sądem rejestrowym.

3. Spółdzielnia socjalna nie uiszcza opłaty sądowej od wniosku o wpis tej spółdzielni do Krajowego Rejestru Sądowego, a także od wniosków o zmiany wpisu oraz nie uiszcza opłaty za ogłoszenie tych wpisów w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

1. Spółdzielnia socjalna, aby uzyskać osobowość prawną, musi złożyć wniosek do Krajowego Rejestru Sądowego w celu wpisu do rejestru (art. 11 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze) na formularzu KRS-W5 przewidzianym rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości¹¹⁵, kierując się instrukcją zamieszczoną na tym druku.

Uzyskanie wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego

Ponadto należy wypełnić załączniki¹¹⁶:

- KRS-WK (załącznik do formularza KRS-W5, służący do zgłoszenia organów podmiotu (zarządu oraz rady nadzorczej, jeśli została wybrana). Wypełniając formularz dla zarządu należy wpisać konkretne osoby wchodzące w skład tego organu z podaniem ich funkcji oraz należy podać, cytując postanowienia statutu, kto podpisuje oświadczenia woli. Jeśli spółdzielnia liczy ponad 15 osób i w związku z tym należało wybrać jeszcze radę nadzorczą, to składamy dwa formularze KRS-WK: jeden wypełniamy dla zarządu, a drugi dla członków organu nadzoru

¹¹⁵ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2000 r. w sprawie określenia wzorów urzędowych formularzy wniosków o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego oraz sposobu i miejsca ich udostępniania, tekst jednolity Dz. U. z 2015 r., poz. 724, z późn. zm.

¹¹⁶ Wzory formularzy dostępne na stronie: <https://bip.ms.gov.pl/rejestry-i-ewidencje/krajowy-rejestr-sadowy/formularze-wnioskow-wykorzystywanych-w-krs/>

wewnętrznego – rady nadzorczej.

- KRS-WM – załącznik do formularza KRS-W5, służący do zgłoszenia zakresu działalności gospodarczej (chcąc wypełnić ten formularz trzeba posłużyć się kodami Polskiej Klasyfikacji Działalności, które opisują w usystematyzowany sposób różne rodzaje usług i towarów)¹¹⁷. Zgodnie z przepisami wymienia się nie więcej niż dziesięć pozycji PKD, w tym jeden przedmiot przeważającej działalności na poziomie podklasy¹¹⁸.

2. Wraz z formularzem należy załączyć protokół z zebrania założycielskiego podpisany przez przewodniczącego i sekretarza zebrania, listę członków założycieli z oryginalnymi podpisami, uchwałę o powołaniu spółdzielni, uchwałę o przyjęciu statutu, statut podpisany przez założycieli spółdzielni, protokół potwierdzający wybór władz (zarządu oraz rady nadzorczej, o ile jest powoływana).

Termin złożenia
wniosku
o rejestrację

Załączniki do
wniosku o rejestrację

3. Wniosek o rejestrację spółdzielni socjalnej należy złożyć w ciągu 7 dni od dnia zebrania założycielskiego.

4. Ponadto, zgodnie z ustawą, do wniosku o rejestrację spółdzielni socjalnej należy załączyć dokumenty potwierdzające, iż odpowiednia ilość osób spełnia wymogi określone przepisami art. 4 ust. 1 w przypadku spółdzielni socjalnej zakładanej przez osoby fizyczne. Są to:

- zaświadczenie Powiatowego Urzędu Pracy potwierdzające posiadanie statusu osoby bezrobotnej, zaś w przypadku osób, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 4 ustawy o spółdzielniach socjalnych, zaświadczenia Powiatowego Urzędu Pracy potwierdzające posiadanie statusu osoby poszukującej pracy oraz oświadczenie o pozostawaniu bez zatrudnienia (tj. niepozostawaniu w stosunku pracy, stosunku służbowym lub wykonywaniu pracy nakładczej);
- orzeczenie o stopniu niepełnosprawności osoby zamierzającej założyć spółdzielnię socjalną.

5. Ponieważ założycielami mogą być osoby, o których mowa w art. 1 ust. 2 pkt. 1-4, 6 i 7 ustawy o zatrudnieniu socjalnym, dokumentami zaświadczającymi o statusie tych osób są:

¹¹⁷ B. Kwiatkowska, M. Chrzczonowicz, Jak założyć spółdzielnię socjalną, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2008, s. 13.

¹¹⁸ Art. 40 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym. (t.j. Dz. U. 2015 poz. 1142). Należy pamiętać, że spółdzielnie wpisane obecnie do Krajowego Rejestru Sądowego mają obowiązek zgłosić zmianę w zakresie przedmiotu działalności w celu dostosowania wpisu do treści art. 40 pkt 1 ustawy, przy pierwszym wniosku o zmianę danych w Rejestrze, nie później niż w terminie 5 lat od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy tj do 1 grudnia 2019 r. jeżeli przedmiot działalności wynika z umowy spółki, aktu założycielskiego lub statutu, zgłoszenie nie wymaga ich zmiany. (art. 9 ustawy z dnia 26 czerwca 2014 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz o zmianie niektórych innych ustaw).

- zaświadczenie, dla absolwenta centrum integracji społecznej, o którym mowa w art. 13 ust. 5a ustawy o zatrudnieniu socjalnym osoba ta jest absolwentem centrum integracji społecznej przez okres 6 miesięcy od dnia zakończenia zajęć w centrum integracji społecznej;
- zaświadczenie, dla absolwenta klubu integracji społecznej o którym mowa w art. 18 ust. 5a, ustawy o zatrudnieniu socjalnym. Warto zauważyć, że w tym przypadku nie określono terminu ważności zaświadczenia.

6. W przypadku spółdzielni socjalnej, której założycielami są osoby prawne, zgodnie z art. 4 ust. 2 pkt. 2 i 3, do wniosku załącza się uchwały organów stanowiących tych jednostek. W przypadku gminy lub powiatu jest to właściwa rada gminy i rada powiatu. W przypadku organizacji pozarządowych, organ wskazany w statucie organizacji, np. zarząd.

7. Po złożeniu formularzy wraz z załączonymi dokumentami, sąd ma 7 dni na rozpatrzenie wniosku o rejestrację. Na podstawie art. 115 ustawy Prawo spółdzielcze, w przypadku kiedy spółdzielnia socjalna nie rozpocznie działalności w ciągu roku od momentu uzyskania wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego i nie posiada majątku, może zostać wykreślona z rejestru.

8. Z chwilą wpisania spółdzielni do rejestru, odpowiedzialność za zobowiązania wynikające z czynności dokonanych przez założycieli przechodzi z mocy prawa na spółdzielnię. Założyciele przestają odpowiadać całym swym majątkiem względem osób trzecich. Za zobowiązania powstałe po wpisaniu spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego odpowiedzialność ponosi wyłącznie spółdzielnia socjalna.

**Odpowiedzialność
za zobowiązania**

9. Dane zawarte we wniosku do KRS przekazywane bez udziału, wnioskodawcy za pomocą systemu teleinformatycznego, do Centralnego Rejestru Podmiotów – Krajowej Ewidencji Podatników (CRP-KEP) i Krajowego Rejestru Urzędowego Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON). Na ich podstawie spółdzielnia zostanie automatycznie nadany numer REGON oraz NIP. Informacja zawierająca te numery będzie przekazywana automatycznie do Krajowego Rejestru Sądowego bezpośrednio po ich nadaniu. Potwierdzenie nadania numeru NIP w formie papierowej nie będzie już wydawane.

**Uzyskanie
REGON i NIP**

Po rejestracji spółdzielni w sądzie spółdzielnia składa jeden formularz w urzędzie skarbowym (wniosek NIP-8 Zgłoszenie identyfikacyjne / zgłoszenie aktualizacyjne w zakresie danych uzupełniających, który obejmuje

dane uzupełniające¹¹⁹:

- skróconą nazwę (firmę),
- wykaz rachunków bankowych (do CRP KEP i rejestru ZUS),
- adresy miejsc prowadzenia działalności (do CRP KEP),
- adres miejsca przechowywania dokumentacji rachunkowej (do CRP KEP),
- dane kontaktowe (do CRP KEP, do rejestru REGON),
- przewidywana liczba pracujących (do rejestru REGON),
- forma własności – procentowy udział własności w ogólnej wartości kapitału (do rejestru REGON),
- data powstania obowiązku opłacania składek na ubezpieczenia społeczne (do rejestru ZUS).

Spółdzielnia na złożenie tego formularza ma 21 dni (lub 7 dni jeśli od razu będzie zatrudniać pracowników) od dnia dokonania wpisu podmiotu do Krajowego Rejestru Sądowego¹²⁰.

Podjęcie działalności gospodarczej przez spółdzielnię socjalną wiąże się z szeregiem innych obowiązków określonych m. in. w przepisach prawa pracy, prawa budowlanego, przepisach o rachunkowości, przepisach sanitarnych, przeciwpożarowych, ochrony zdrowia i innych.

Zwolnienie
z opłat
sądowych

10. Spółdzielnia socjalna została zwolniona ex lege z obowiązku uiszczania opłat sądowych od wniosku o wpis tej spółdzielni do Krajowego Rejestru Sądowego, a także od wszelkich wniosków o zmianę wpisu, a także nie uiszcza opłaty za ogłoszenie tych wpisów w Monitorze Sądowym i Gospodarczym. Nie oznacza to jednak zwolnienia od innych opłat sądowych niezbędnych w toku prowadzenia działalności gospodarczej, a związanej ze zdolnością sądową i procesową.

11. Zwolnienie z opłat sądowych postępowania o wpis spółdzielni do Krajowego Rejestru Sądowego są pomocą publiczną udzielaną w ramach zasady de minimis zgodnie z przepisem art. 15 ust. 3 ustawy. Sąd rejonowy, właściwy ze względu na miejsce dokonania wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego, powinien jednocześnie wystawić spółdzielni socjalnej zaświadczenie o udzieleniu pomocy. Jeśli sąd nie wystawi zaświadczenia o pomocy

¹¹⁹ Rozporządzenie ministra finansów z dnia 25 listopada 2014 r. w sprawie wzorów formularzy zgłoszeń identyfikacyjnych i zgłoszeń aktualizacyjnych oraz zgłoszeń w zakresie danych uzupełniających (Dz. U. z 2014, poz. 1665).

¹²⁰ Art. 5 ustawy z dnia 13 października 1995 r. o zasadach ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 1314, z późn. zm.)

de minimis, to w interesie spółdzielni jest wystąpić do sądu z odrębnym wnioskiem o wydanie tego zaświadczenia. Obowiązkiem spółdzielni jako podmiotu otrzymującego wsparcie de minimis jest przechowywanie zaświadczeń i ustalanie czy nie został przekroczony próg tej pomocy.

Art. 7. 1. W spółdzielni socjalnej wybiera się radę nadzorczą.

2. W spółdzielni socjalnej, w której liczba członków nie przekracza piętnastu, nie wybiera się rady nadzorczej, chyba że statut stanowi inaczej. W takim przypadku kompetencje rady wykonuje walne zgromadzenie.

1. Celem rady nadzorczej jest przede wszystkim sprawowanie kontroli i nadzoru nad działalnością zarządu spółdzielni socjalnej. Rada nadzorcza sprawuje również pieczęć nad wykonaniem przez spółdzielnię jej zadań statutowych.

Rada nadzorcza
w spółdzielni
socjalnej

W skład rady nadzorczej powinno wchodzić przynajmniej 3 członków spółdzielni socjalnej. Jeżeli członkiem spółdzielni socjalnej jest osoba prawna, wówczas w skład rady nadzorczej może być wybrana osoba nie będąca członkiem spółdzielni, ale działająca na zasadach pełnomocnictwa nadanego przez osobę prawną (art. 45 § 2 ustawy Prawo spółdzielcze). Liczbę członków rady nadzorczej powinien wskazywać statut spółdzielni socjalnej.

Skład rady
nadzorczej

Kadencję rady ustala się w statucie, choć w praktyce liczy ona zwykle 3 lata. Skład rady stosownie do postanowień statutu wybiera walne zgromadzenie, zebranie przedstawicieli lub zebrania grup członkowskich. Większość, jaką podejmuje się uchwały w sprawie wyboru członków rady nadzorczej, określa statut. W przypadku, gdy brak jest takich postanowień statutu, uchwały podejmowane są zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania (art. 41 § 2 ustawy Prawo spółdzielcze). Wybory do organów spółdzielni dokonywane są w głosowaniu tajnym spośród nieograniczonej liczby kandydatów. Odwołanie członka organu następuje także w głosowaniu tajnym (art. 35 § 2 ustawy Prawo spółdzielcze).

Kadencja rady
nadzorczej

2. Charakter działalności rady nadzorczej powoduje, że w jej skład nie mogą wchodzić członkowie zarządu spółdzielni socjalnej, jak również osoby będące kierownikami bieżącej działalności gospodarczej spółdzielni lub pełnomocnikami zarządu oraz osoby pozostające z członkami zarządu lub kierownikami bieżącej działalności gospodarczej spółdzielni w związku małżeńskim albo w stosunku pokrewieństwa lub powinowactwa w linii prostej i w drugim stopniu linii bocznej.

Ponadto, członkowie zarządu i rady nie mogą brać udziału w głosowaniu w sprawach wyłącznie ich dotyczących. Nie mogą również zajmować się interesami konkurencyjnymi wobec spółdzielni, a w szczególności uczestniczyć jako wspólnicy lub członkowie władz przedsiębiorców prowadzących działalność konkurencyjną wobec spółdzielni. Naruszenie zakazu konkurencji stanowi podstawę odwołania członka rady lub zarządu oraz powoduje inne skutki prawne przewidziane w odrębnych przepisach. W przypadku naruszenia przez członka rady nadzorczej zakazu konkurencji określonego w art. 56 § 3 ustawy Prawo spółdzielcze, rada może podjąć uchwałę o zawieszeniu członka tego organu w pełnieniu czynności. Statut określa termin zwołania posiedzenia organu, który dokonał wyboru zawieszzonego członka rady. Powyższy organ rozstrzyga o uchyleniu zawieszenia bądź odwołaniu zawieszzonego członka rady (art. 56-57 ustawy Prawo spółdzielcze). Przed upływem kadencji członek rady może być odwołany większością 2/3 głosów przez organ, który go wybrał. Członkowi rady spółdzielni można wypowiedzieć umowę o pracę albo warunki pracy lub płacy tylko w wypadkach, w których kodeks pracy dopuszcza dokonanie takiej czynności w stosunku do członka zakładowego organu związku zawodowego. Przepis ten stosuje się odpowiednio do członków rady świadczących pracę na innej podstawie, niż umowa o pracę (art. 46 ustawy Prawo spółdzielcze).

Zadania rady nadzorczej

3. Art. 46 ustawy Prawo spółdzielcze określa katalog zadań rady nadzorczej. I tak zakres działania rady nadzorczej spółdzielni socjalnej obejmuje:

- uchwalanie planów gospodarczych i programów działalności społecznej i kulturalnej,
- nadzór i kontrolę działalności spółdzielni poprzez:
 - badanie okresowych sprawozdań oraz sprawozdań finansowych,
 - dokonywanie okresowych ocen wykonania przez spółdzielnię jej zadań gospodarczych, ze szczególnym uwzględnieniem przestrzegania przez spółdzielnię praw jej członków,
 - przeprowadzanie kontroli nad sposobem załatwiania przez zarząd wniosków organów spółdzielni i jej członków,
- podejmowanie uchwał w sprawie nabycia i obciążenia nieruchomości oraz nabycia zakładu lub innej jednostki organizacyjnej,
- podejmowanie uchwał w sprawie przystępowania do organizacji społecznych oraz występowania z nich,
- zatwierdzanie struktury organizacyjnej spółdzielni,

- rozpatrywanie skarg na działalność zarządu,
- składanie walnemu zgromadzeniu sprawozdań zawierających w szczególności wyniki kontroli i ocenę sprawozdań finansowych,
- podejmowanie uchwał w sprawach czynności prawnych dokonywanych między spółdzielnią a członkiem zarządu lub dokonywanych przez spółdzielnię w interesie członka zarządu oraz reprezentowanie spółdzielni przy tych czynnościach; do reprezentowania spółdzielni wystarczy dwóch członków rady przez nią upoważnionych.

W statucie można zastrzec do zakresu działania rady jeszcze inne uprawnienia, np. przyjmowanie i wykluczanie członków oraz tryb wyboru, zawieszania i odwoływania członków zarządu. Należy jednak pamiętać, że rada nadzorcza może podejmować uchwały wyłącznie w granicach swojego działania. Przekroczenie ich jest naruszeniem prawa, a podjęta uchwała bezwzględnie nieważna.

Statut może również przekazać do wyłącznej właściwości walnego zgromadzenia podejmowanie uchwał w sprawie uchwalania planów gospodarczych i programów działalności społecznej i kulturalnej, podejmowanie uchwał w sprawie nabycia i obciążenia nieruchomości oraz nabycia zakładu lub innej jednostki organizacyjnej czy zatwierdzanie struktury organizacyjnej spółdzielni. Wtedy statut może przyjąć dla rady nazwę komisji rewizyjnej. Statut może przewidywać wybór przez radę jej prezydium z zadaniem organizowania pracy rady, a w celu wykonania swoich zadań rada może żądać od zarządu, członków i pracowników spółdzielni socjalnej wszelkich sprawozdań i wyjaśnień, przeglądać księgi i dokumenty oraz sprawdzać bezpośrednio stan majątku spółdzielni socjalnej (art. 46 ustawy Prawo spółdzielcze).

4. Członek rady nadzorczej korzysta ze szczególnej ochrony w sferze zatrudnienia w spółdzielni socjalnej. Ustawa bowiem stanowi, że członkowi rady nadzorczej spółdzielnia może wypowiedzieć umowę o pracę albo warunki pracy lub płacy tylko w przypadkach, w których kodeks pracy dopuszcza dokonanie takiej czynności w stosunku do członka zakładowego organu związku zawodowego. Tą ochroną objęty jest także ten członek rady nadzorczej, który świadczy pracę na rzecz spółdzielni na innej podstawie, niż umowa o pracę (art. 45 § 6 ustawy Prawo spółdzielcze).

Ochrona
członka rady
nadzorczej

5. W celu ułatwienia działania spółdzielni socjalnych nie powołuje się rady nadzorczej w spółdzielniach, w których liczba członków nie przekracza 15 osób, choć statut spółdzielni może przewidywać i w tym przypadku powołanie Rady¹²¹.

Brak
obowiązku
powołania rady
nadzorczej

¹²¹ Należy rozważyć funkcjonalność powoływania Rady w spółdzielniach socjalnych bowiem może ona również komplikować sytuację organizacyjną spółdzielni.

W konsekwencji zadania rady nadzorczej wykonuje walne zgromadzenie. Brak rady nadzorczej może powodować komplikacje w zakresie zatrudniania członków zarządu¹²², choć zgodnie z art. 7 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych, w nawiązaniu do art. 46 § 1 pkt. 8 ustawy Prawo spółdzielcze w sytuacji braku rady nadzorczej czynności przypisywane radzie nadzorczej wykonują dwaj reprezentanci walnego zgromadzenia na podstawie jego uchwały.

Walne zgromadzenie

6. Najwyższym organem spółdzielni socjalnej jest walne zgromadzenie (art. 36 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze). Jest ono organem nadrzędnym w stosunku do rady i zarządu. Zasada samorządności spółdzielni wymaga, aby sami jej członkowie mieli możliwość ostatecznego decydowania o najważniejszych sprawach. Dzięki istnieniu instytucji walnego zgromadzenia, wszyscy członkowie mogą brać czynny udział w zarządzaniu spółdzielnią socjalną.

Prawo uczestnictwa

Prawo uczestniczenia w walnym zgromadzeniu przysługuje wszystkim członkom spółdzielni, dlatego że ze stosunkiem członkostwa wiąże się prawo i obowiązek udziału w posiedzeniach walnego zgromadzenia. Nie można pozbawić członka spółdzielni uprawnień do uczestniczenia w walnym zgromadzeniu. Statut spółdzielni może jednak przewidywać czasowe wyłączenie członka spółdzielni z uczestniczenia w takim posiedzeniu walnego zgromadzenia, kiedy podejmowane są decyzje co do jego osoby (np. odwołanie z zarządu czy określenie wynagrodzenia¹²³). Należy jednak zwrócić uwagę, że takie wyłączenie powinno odnosić się tylko do fazy głosowania.

Uczestnictwo w walnym zgromadzeniu przez pełnomocnika

Co do warunków uczestnictwa w walnym zgromadzeniu, do niedawna obowiązywała zasada osobistego uczestniczenia członka w walnym zgromadzeniu. Zasada osobistego udziału w walnym zgromadzeniu nie obowiązuje w spółdzielniach europejskich. Zgodnie z art. 58 ust. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 1435/2003 z dnia 22 lipca 2003 r. w sprawie statutu spółdzielni europejskiej (SCE)¹²⁴, członkowie posiadający prawo głosu mogą być reprezentowani na walnym zgromadzeniu przez pełnomocników, w zakresie przewidzianym przez statut. Statut określa maksymalną liczbę osób, uprawnionych do głosowania, które może reprezentować pełnomocnik.

Obecnie, członek może uczestniczyć w walnym zgromadzeniu przez pełnomocnika, jeżeli ustawa lub statut nie stanowią inaczej. Osoby prawne

¹²² M. Gersdorf, Spółdzielnie socjalne, w: Z. Góral (red.), Z zagadnień współczesnego prawa pracy. Księga pamiątkowa poświęcona Henrykowi Lewandowskiemu, Warszawa 2009, str. 451.

¹²³ Zgodnie z art. 56 § 2 ustawy - Prawo spółdzielcze, członkowie zarządu i rady nie mogą brać udziału w głosowaniu w sprawach wyłącznie ich dotyczących.

¹²⁴ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1435/2003 z dnia 22 lipca 2003 r. w sprawie statutu spółdzielni europejskiej (SCE), Dz. Urz. UE L 207 z 18.08.2003, str. 1.

będące członkami spółdzielni biorą udział w walnym zgromadzeniu przez ustanowionego w tym celu pełnomocnika (art. 36 § 2 ustawy Prawo spółdzielcze). Pracownik spółdzielni może być pełnomocnikiem na walnym zgromadzeniu tylko wtedy, jeżeli jest również członkiem spółdzielni zatrudnionym na podstawie spółdzielczej umowy o pracę (art. 36 ust. 6 ustawy Prawo spółdzielcze). Ustawa stanowi również, że członek zarządu spółdzielni nie może być pełnomocnikiem na walnym zgromadzeniu. Jest to regulacja wzorowaną na kodeksie spółek handlowych (art. 243 § 3 oraz art. 412 § 3 kodeksu spółek handlowych¹²⁵). Jednak zakaz pełnomocnictwa dla członka zarządu nie dotyczy spółdzielni liczących nie więcej, niż dziesięciu członków, inaczej chyba że wprowadza go sam statut. Poprzez swoją konstrukcję, przepis ten zasadniczo dotyczy spółdzielni socjalnych lub spółdzielni utworzonych przez osoby prawne.

Powszechnie uznawana jest w spółdzielniach zasada, że każdy członek ma jeden głos, i to bez względu na liczby posiadanych udziałów. Zasada ta może nie być przestrzegana jedynie w spółdzielniach zrzeszających wyłącznie osoby prawne (art. 36 § 3 ustawy Prawo spółdzielcze), ale odstępstwo od niej powinien określać statut. W walnych zgromadzeniach mogą także uczestniczyć z głosem doradczym przedstawiciele związku rewizyjnego, w którym spółdzielnia socjalna jest zrzeszona oraz Krajowej Rady Spółdzielczej (art. 36 § 4 ustawy Prawo spółdzielcze), a także w związku z prawem członka do korzystania na własny koszt z pomocy prawnej lub pomocy eksperta, w walnym zgromadzeniu mogą brać udział osoby, z których pomocy korzysta członek, które jednak nie są uprawnione do zabierania głosu (art. 36 § 7 ustawy Prawo spółdzielcze).

7. Ustawa Prawo spółdzielcze przewiduje możliwość zastąpienia walnego zgromadzenia zebraniem przedstawicieli w przypadku, gdy liczba członków danej spółdzielni przekroczy określone w statucie spółdzielni socjalnej maksymalną liczbę członków (art. 37 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze). Przepis ten zasadniczo nie ma zastosowania do większości spółdzielni socjalnych, które ex lege mają ograniczoną do 50 liczbę członków, z wyjątkiem spółdzielni które powstają w wyniku przekształcenia spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych. W takim przypadku statut spółdzielni socjalnej powinien wskazywać liczbę przedstawicieli, zasady ich wyboru oraz czas trwania przedstawicielstwa.

**Zebranie
przedstawicieli**

8. Na podstawie art. 37 ustawy Prawo spółdzielcze do wyłącznej właściwości walnego zgromadzenia spółdzielni socjalnej należy:

**Wyłączne
właściwości
walnego
zgromadzenia**

¹²⁵ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych, tekst jednolity Dz. U., poz. 1030, z późn. zm.

- uchwalanie kierunków rozwoju działalności gospodarczej oraz społecznej i kulturalnej;
- rozpatrywanie sprawozdań rady, zatwierdzanie sprawozdań rocznych i sprawozdań finansowych oraz podejmowanie uchwał co do wniosków członków spółdzielni socjalnej, rady lub zarządu w tych sprawach i udzielanie absolutorium członkom zarządu spółdzielni socjalnej;
- rozpatrywanie wniosków wynikających z przedstawionego protokołu polustracyjnego z działalności spółdzielni socjalnej oraz podejmowanie uchwał w tym zakresie;
- podejmowanie uchwał w sprawie podziału nadwyżki bilansowej (dochodu ogólnego) lub sposobu pokrycia strat, z uwzględnieniem postanowień art. 10 ustawy o spółdzielniach socjalnych;
- podejmowanie uchwał w sprawie zbycia nieruchomości, zbycia zakładu lub innej wyodrębnionej jednostki organizacyjnej;
- podejmowanie uchwał w sprawie przystępowania do innych organizacji gospodarczych oraz występowania z nich;
- oznaczanie najwyższej sumy zobowiązań, jaką spółdzielnia socjalna może zaciągnąć;
- podejmowanie uchwał w sprawie połączenia się spółdzielni socjalnej, podziału spółdzielni socjalnej oraz likwidacji spółdzielni socjalnej;
- rozpatrywanie w postępowaniu wewnątrzspółdzielczym odwołań od uchwał rady nadzorczej;
- uchwalanie zmian statutu spółdzielni socjalnej;
- podejmowanie uchwał w sprawie przystąpienia lub wystąpienia spółdzielni socjalnej ze związku oraz upoważnienie zarządu do podejmowania działań w tym zakresie;
- wybór delegatów na zjazd związku, w którym spółdzielnia socjalna jest zrzeszona.

W statucie można zastrzec również do wyłącznej właściwości walnego zgromadzenia podejmowanie uchwał także w innych sprawach.

Zwoływanie
walnego
zgromadzenia

9. Na podstawie art. 39 ustawy Prawo spółdzielcze walne zgromadzenie zwołuje zarząd przynajmniej raz w roku, w ciągu sześciu miesięcy po upływie roku obrachunkowego. Walne zgromadzenie może zostać zwołane również na uzasadnione pisemne żądanie rady albo przynajmniej jednej

dziesiątej, nie mniej jednak niż trzech członków spółdzielni socjalnej, o ile oczywiście to uprawnienie nie zostało zastrzeżone w statucie dla większej liczby członków. W takiej sytuacji walne zgromadzenie należy zwołać w takim terminie, aby mogło się ono odbyć w ciągu sześciu tygodni od dnia wniesienia żądania. Jeżeli to nie nastąpi, zwołuje je rada nadzorcza, związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona, lub Krajowa Rada Spółdzielcza, na koszt spółdzielni socjalnej. O czasie, miejscu i porządku obrad walnego zgromadzenia zawiadamia się członków, związek rewizyjny, w którym spółdzielnia socjalna jest zrzeszona, oraz Krajową Radę Spółdzielczą w sposób i w terminach określonych w statucie (art. 40 ustawy Prawo spółdzielcze).

10. Zgodnie z art. 41 ustawy Prawo spółdzielcze walne zgromadzenie może podejmować uchwały jedynie w sprawach objętych porządkiem obrad podanych do wiadomości członków w terminach i w sposób określonych w statucie. Uchwały są podejmowane zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy uprawnionych do głosowania, chyba że ustawa lub statut stanowią inaczej. Z obrad walnego zgromadzenia sporządza się protokół, który powinien być podpisany przez przewodniczącego walnego zgromadzenia oraz przez inne osoby wskazane w statucie. Protokoły są jawne dla członków spółdzielni, przedstawicieli związku rewizyjnego, w którym spółdzielnia jest zrzeszona, oraz dla Krajowej Rady Spółdzielczej, a przechowuje je zarząd spółdzielni co najmniej przez dziesięć lat, o ile przepisy w sprawie przechowywania akt nie przewidują terminu dłuższego.

Uchwały
walnego
zgromadzenia

11. Uchwały walnego zgromadzenia obowiązują wszystkich członków spółdzielni socjalnej oraz wszystkie jej organy. Należy pamiętać o tym, że uchwała sprzeczna z ustawą jest nieważna. Zgodność uchwały organu spółdzielni ocenia się zgodnie ze stanem prawnym obowiązującym w dniu podjęcia uchwały¹²⁶. Z kolei uchwała sprzeczna z postanowieniami statutu bądź dobrymi obyczajami lub godząca w interesy spółdzielni albo mająca na celu pokrzywdzenie jej członka może być zaskarżona do sądu.

Obowiązanie
uchwał walnego
zgromadzenia

12. Z powództwem o uchylenie uchwały może wystąpić każdy członek spółdzielni lub zarząd z zastrzeżeniem, że prawo zaskarżenia uchwały w sprawie wykluczenia albo wykreślenia członka przysługuje wyłącznie członkowi wykluczonemu albo wykreślonemu. W przypadku gdy zarząd wytacza powództwo, spółdzielnię reprezentuje pełnomocnik ustanowiony przez radę nadzorczą, a spółdzielnię w której nie powołuje się rady nadzorczej, pełnomocnik ustanowiony przez walne zgromadzenie. W wypadku

Powództwo
o uchylenie
uchwały

¹²⁶ Tak wyrok SN z 18 marca 2010, V CSK 260/2009, OSNC 2010, nr D, poz. 106.

nieustanowienia pełnomocnika, sąd właściwy do rozpoznania sprawy ustanawia kuratora dla spółdzielni.

Powództwo o uchylenie uchwały walnego zgromadzenia powinno być wniesione w ciągu sześciu tygodni od dnia odbycia walnego zgromadzenia, jeżeli zaś powództwo wnosi członek nieobecny na walnym zgromadzeniu na skutek jego wadliwego zwołania - w ciągu sześciu tygodni od dnia powzięcia wiadomości przez tego członka o uchwale, nie później jednak niż przed upływem roku od dnia odbycia walnego zgromadzenia. Jeżeli ustawa lub statut wymagają zawiadomienia członka o uchwale, termin sześciotygodniowy biegnie od dnia tego zawiadomienia dokonanego w sposób wskazany w statucie. Orzeczenie sądu ustalające nieistnienie albo nieważność uchwały walnego zgromadzenia bądź uchylające uchwałę ma moc prawną względem wszystkich członków spółdzielni oraz wszystkich jej organów (art. 42 ustawy Prawo spółdzielcze).

W kontekście powyższych regulacji warto rozróżnić trzy rodzaje uchwał walnego zgromadzenia, z którymi możemy mieć do czynienia w spółdzielni socjalnej Są to:

- uchwały nieistniejącej,
- uchwały bezwzględnie nieważnej,
- uchwały względnie nieważnej.

Z uchwałą nieistniejącą mamy do czynienia wtedy, gdy do podjęcia uchwały w ogóle nie doszło. Taka sytuacja dotyczy jedynie najpoważniejszych wad, które wykluczają wyrażenie oświadczenia woli uprawnionych podmiotów, choćby z naruszeniem prawa¹²⁷. Aby mówić o uchwale nieistniejącej nieprawidłowości w zwołaniu lub obradowaniu określonych organów muszą być na tyle duże, że wykluczają możliwość stwierdzenia, że wolę wyraził ten właśnie uprawniony organ. Orzeczenia sądów wskazują, że przykładem przesłanki do uznania uchwały za nieistniejącą może być:

- brak wymaganej w ustawie lub statucie większości głosów do podjęcia uchwały,
- niezwołanie walnego zgromadzenia,
- brak quorum,
- podjęcie uchwały w sprawie nieobjętej porządkiem obrad,

¹²⁷ Wyrok SN z dnia 24 września 2003 r., I PK 336/02, OSNP 2004, nr 18, poz. 314.

- zastosowanie przymusu fizycznego wobec członków¹²⁸,
- sfalszowanie wyników głosowania,
- podjęcie uchwały przez osoby niebędące członkami spółdzielni.

Bezwzględna nieważność uchwały dotyczy sytuacji, w której podjęta przez walne zgromadzenie uchwała jest sprzeczna z ustawą. Przykładem może być uchwała walnego zgromadzenia spółdzielni socjalnej o podziale nadwyżki bilansowej pomiędzy członków lub przeznaczenie jej w całości na fundusz zasobowy.

Uchwała względnie nieważna to uchwała walnego zgromadzenia, która została podjęta w sposób niezgodny z postanowieniami statutu lub jest sprzeczna z dobrymi obyczajami lub godząca w interesy spółdzielni albo mająca na celu pokrzywdzenie jej członka. Tego rodzaju uchwałę może uchylić, ze skutkiem od dnia podjęcia, jedynie sąd.

Warto też pamiętać, że rodzaj uchwały, z jaką mamy do czynienia będzie nam wyznaczał możliwości jej zaskarżenia do sądu. I tak w przypadku:

- uchwały bezwzględnie nieważnej przysługuje powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały (na bezwzględną nieważność można się powołać w każdym czasie, nawet kiedy uchwała nie została zaskarżona),
- uchwały względnie nieważnej przysługuje powództwo o uchylenie ustawy,
- uchwały nieistniejącej przysługuje powództwo o ustalenie nieistnienia uchwały (możemy też bronić się przed skutkami uchwały przez podniesienie w konkretnej sprawie zarzutu jej nieistnienia).¹²⁹

13. Na podstawie art. 48 do zadań zarządu należy kierowanie działalnością spółdzielni oraz reprezentowanie jej na zewnątrz. Należy zaznaczyć, że zarząd reprezentuje spółdzielnię w stosunkach wewnętrznych, a więc np. w sporach między spółdzielnią a jej członkami. Do zadań zarządu należy również podejmowanie decyzji niezastrzeżonych w ustawie lub statucie innym organom. Zarząd kieruje nie tylko organizacyjną sferą działalności spółdzielni, ale również sferą gospodarczą. Jak widać kompetencje zarządu nie doznają ograniczeń podobnych do ograniczeń zakresu działalności rady i walnego zgromadzenia. Do funkcji reprezentacyjnych zarządu należy składanie oświadczeń w stosunkach zewnętrznych. Mimo tak nieprecyzyjnego określenia działalności zarządu, ustawa Prawo spółdzielcze przewiduje

**Zadania
zarządu**

¹²⁸ A. Stefaniak, Prawo spółdzielcze. Ustawa o spółdzielniach mieszkaniowych. Komentarz, Wolters Kluwer SA, 2014, s. 123.

¹²⁹ W. Żbik, Prawo w spółdzielni socjalnej. Niezbędnik praktyka, Zeszyt treningowy, 2014 r., str. 36-40.

szereg szczególnych praw i obowiązków zarządu spółdzielni, m. in. prowadzenie rejestru członków (art. 30 ustawy Prawo spółdzielcze), zwoływanie walnych zgromadzeń (art. 39 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze), udostępnianie członkom spółdzielni protokołów lustracji (art. 93 ust. 2 ustawy Prawo spółdzielcze), złożenie uchwały o zmianie statutu do sądu rejestrowego (art. 12a ustawy Prawo spółdzielcze), udzielanie pełnomocnictw (art. 55 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze) i inne.

Ustalanie
składu zarządu

14. Skład i liczbę członków zarządu określa statut danej spółdzielni socjalnej. Statut może przewidywać zarząd jednoosobowy, którym jest prezes, i ustalać wymagania, jakie powinna spełniać osoba wchodząca w skład zarządu lub prezes w zarządzie jednoosobowym. Członków zarządu, w tym prezesa i jego zastępców, wybiera i odwołuje, stosownie do postanowień statutu, rada lub walne zgromadzenie. Spółdzielnie, których członkami są wyłącznie osoby prawne, wybierają zarząd spośród kandydatów będących osobami fizycznymi wskazanymi przez te osoby prawne. W spółdzielniach, w których członkami są osoby fizyczne i osoby prawne, członków zarządu wybiera się również spośród kandydatów wskazanych przez osoby prawne. Walne zgromadzenie może odwołać tych członków zarządu, którym nie udzieliło absolutorium (art. 38 § 1 pkt. 2 ustawy Prawo spółdzielcze), niezależnie od tego, który organ stosownie do postanowień statutu wybiera członków zarządu. W tym wypadku nie stosuje się przepisu art. 41 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze. Należy jednak zastrzec, że zarząd jednoosobowy nie może dokonywać czynności w sprawach wynikających ze stosunku członkostwa. Czynności takie są dokonywane przez radę nadzorczą, chyba że statut przewiduje właściwość walnego zgromadzenia.

Zawieszenie
członka zarządu
spółdzielni

15. O ile przewiduje tak statut, to członek zarządu wybierany przez walne zgromadzenie może być zawieszony w czynnościach przez radę, jeżeli jego działalność jest sprzeczna z przepisami prawa lub statutu. Rada zawieszając w czynnościach członka zarządu podejmuje uchwały niezbędne do prawidłowego prowadzenia działalności spółdzielni oraz zwołuje niezwłocznie walne zgromadzenie. Członka zawieszonemu powiadamia się niezwłocznie w formie pisemnej o jego zawieszeniu z podaniem przyczyn zawieszenia.

Zatrudnianie
członków
zarządu

16. Zgodnie z art. 52 ustawy Prawo spółdzielcze, z członkami zarządu zatrudnianymi w spółdzielni rada spółdzielni nawiązuje stosunek pracy – w zależności od powierzonego stanowiska – na podstawie umowy o pracę albo powołania (art. 68 kodeksu pracy). Przy czym zgodnie z uchwałą 7 sędziów SN z dnia 21 lutego 2003 r. III PZP 19/02 przepis art. 52 § 1 Prawa spółdzielczego nie jest przepisem odrębnym w rozumieniu art. 68 § 1 kp. Tym samym rada nadzorczą może nawiązać stosunki pracy z członkami zarządu spółdzielni

na podstawie umowy o pracę, a w spółdzielniach pracy na podstawie spółdzielczej umowy o pracę. Odwołanie członka zarządu lub zawieszenie go w czynnościach nie narusza jego uprawnień wynikających ze stosunku pracy lub innego stosunku prawnego, którego przedmiotem jest świadczenie pracy. W razie odwołania członka zarządu zatrudnionego w spółdzielni na podstawie powołania, prawo odwołania go ze stanowiska pracy przysługuje zarządowi spółdzielni.

17. Na podstawie art. 54 ustawy Prawo spółdzielcze, oświadczenia woli za spółdzielnię składają dwaj członkowie zarządu lub jeden członek zarządu i pełnomocnik. W spółdzielniach o zarządzie jednoosobowym oświadczenie woli mogą składać również dwaj pełnomocnicy. Złożenie oświadczenia woli odbywa się w formie złożenia podpisów. Oświadczenia pisemne skierowane do spółdzielni, a złożone w jej lokalu albo jednemu z członków zarządu lub pełnomocnikowi, mają skutek prawny względem spółdzielni.

Składanie
oświadczeń
woli za
spółdzielnię

18. Zgodnie z art. 55 ustawy Prawo spółdzielcze, zarząd może udzielić jednemu z członków zarządu lub innej osobie pełnomocnictwa do dokonywania czynności prawnych związanych z kierowaniem bieżącą działalnością gospodarczą spółdzielni lub jej wyodrębnionej organizacyjnie i gospodarczo jednostki, a także pełnomocnictwa do dokonywania czynności określonego rodzaju lub czynności szczególnych. Statut spółdzielni socjalnej może uzależnić udzielenie pełnomocnictwa przez zarząd od uprzedniej zgody rady.

Pełnomocnictwo
w imieniu
zarządu

Art. 8. 1. Statutowa działalność spółdzielni socjalnej w części obejmującej działalność w zakresie społecznej i zawodowej reintegracji oraz działalność, o której mowa w art. 2 ust. 3, nie jest działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447 i Nr 239, poz. 1593) i może być prowadzona jako statutowa działalność odpłatna lub działalność nieodpłatna.

2. Do statutowej działalności odpłatnej stosuje się odpowiednio przepisy art. 8 oraz art. 9 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

1. W ramach spółdzielni socjalnej współistnieją dwa typy aktywności – prowadzenie działalności gospodarczej, do której stosuje się ustawę swobo-

Działalność
gospodarcza
oraz odpłatna
działalność
statutowa

dzie działalności gospodarczej¹³⁰ oraz prowadzenie odpłatnej działalności statutowej, do której stosuje się ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Działalność
nieodpłatna
pożytku
publicznego

2. Działalność nieodpłatna pożytku występuje w sytuacji realizacji zadań w przytoczonych wcześniej sferach pożytku publicznego¹³¹, gdy nie pobiera się opłat od uczestników za realizowane działania. Oznacza to, że przy realizacji danego działania koszty jego działania pokrywa się z ze własnych przychodów, bądź ze źródeł zewnętrznych.

Działalność
odpłatna
pożytku
publicznego

3. Działalność odpłatna jest również realizowana zgodnie z poniesionymi kosztami gdy:

- działalność prowadzona jest przez spółdzielnię w sferze pożytku publicznego¹³² i pobierane jest wynagrodzenie od uczestników, lub
- w przypadku gdy następuje sprzedaż wytworzonych towarów lub świadczenie usług w zakresie:
- rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych na zasadach określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, lub
- integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym oraz ustawie z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych
- następuje sprzedaż przedmiotów darowizny.

Statutowa
działalność
socjalna

4. Statutowa działalność socjalna w części obejmującej działalność w zakresie społecznej i zawodowej reintegracji oraz w zakresie działalności społecznej, oświatowo-kulturalnej na rzecz członków i środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczna w sferze zadań publicznych (art. 2 ust. 3 ustawy) nie jest działalnością gospodarczą, mimo że może być odpłatna lub nieodpłatna. Jeśli jest odpłatna, należy stosować do tej działalności przepisy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Wymaga to jednak prowadzenia przez spółdzielnię odrębnych kont bankowych i rozliczeniowych.

5. Z kolei działalność odpłatna pożytku publicznego prowadzona przez spółdzielnię socjalną stanowić będzie działalność gospodarczą w rozumieniu

¹³⁰ Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 584, z późn. zm.), dalej jako „ustawa o swobodzie działalności gospodarczej”.

¹³¹ Por. komentarz do art. 2 ustawy w niniejszej publikacji.

¹³² Por. komentarz do art. 2 ustawy w niniejszej publikacji.

przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, jeżeli wynagrodzenie pobierane za działalność prowadzoną przez organizacje pozarządowe i m. in. spółdzielnie socjalne w sferze zadań publicznych jest w odniesieniu do działalności danego rodzaju wyższe od tego, jakie wynika z kosztów tej działalności, lub przeciętne miesięczne wynagrodzenie osoby fizycznej z tytułu zatrudnienia (bez względu na sposób nawiązania stosunku pracy lub rodzaju i treści umowy cywilnoprawnej z osobą fizyczną) przy wykonywaniu statutowej działalności odpłatnej pożytku publicznego, za okres ostatnich 3 miesięcy, przekracza trzykrotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za rok poprzedni. Tak więc przepis art. 9 ust. 1 pkt. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie definiuje pojęcie wynagrodzenia określającego maksymalny limit dopuszczalnego wynagrodzenia osób fizycznych przy wykonywaniu statutowej działalności pożytku publicznego. Należy je rozumieć jako miesięczne wynagrodzenie osoby fizycznej z tytułu świadczenia pracy lub usług (art. 9 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie). Treść przepisu wskazuje, że już nawet wynagrodzenie jednej z osób fizycznych zatrudnionych przez spółdzielnię socjalną prowadzącą działalność pożytku publicznego przekroczy ustawowy limit, dotychczasowa działalność odpłatna zostanie uznana za działalność gospodarczą. Pojęcie wynagrodzenia należy rozumieć jako miesięczne wynagrodzenie osób fizycznych z tytułu świadczenia pracy lub usług. Zgodnie z treścią przepisu art. 9 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, wynagrodzeniem jest wynagrodzenie z tytułu świadczenia pracy lub usług, niezależnie od sposobu nawiązania stosunku pracy lub rodzaju i treści umowy cywilnoprawnej zawartej z osobą fizyczną. Takie sformułowanie przepisu oznacza, że jeżeli osoba fizyczna pobiera wynagrodzenie przy wykonywaniu statutowej działalności z tytułu świadczenia pracy w spółdzielni socjalnej oraz uzyskuje wynagrodzenie z tytułu świadczenia usług, np. na podstawie umowy zlecenia lub umowy o dzieło, to w rozumieniu art. 9 ust. 1 pkt. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie wynagrodzeniem będzie suma kwot wynagrodzenia z obu tytułów. W przypadku umów o świadczenie usług zawartych na okres dłuższy niż jeden miesiąc, Kwota przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia obliczana jest za okres ostatniego roku obrotowego, a w przypadku zatrudnienia trwającego krócej niż rok obrotowy – za okres tego zatrudnienia

6. Organ administracji publicznej, który w trakcie kontroli stwierdzi przekroczenie maksymalnego limitu dopuszczalnego wynagrodzenia osób

fizycznych przy wykonywaniu statutowej działalności pożytku publicznego, wzywa spółdzielnię socjalną do złożenia wniosku o wpis do rejestru przedsiębiorców działalności danego rodzaju w terminie 30 dni od dnia wezwania. Jeżeli jednak w tym terminie organizacja pozarządowa oraz m.in. spółdzielnia socjalna nie wykaże organowi administracji publicznej, że złożyła wniosek o wpis do rejestru przedsiębiorców działalności danego rodzaju, organ administracji publicznej informuje sąd rejestrowy właściwy dla tej organizacji o prowadzeniu przez nią działalności gospodarczej. W razie stwierdzenia, że wniosek o wpis do Rejestru lub dokumenty, których złożenie jest obowiązkowe, nie zostały złożone pomimo upływu terminu, sąd rejestrowy wzywa obowiązanych do ich złożenia, wyznaczając dodatkowy 7-dniowy termin, pod rygorem zastosowania grzywny przewidzianej w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego o egzekucji świadczeń niepieniężnych. W razie niewykonania obowiązków w tym terminie, sąd rejestrowy nakłada grzywnę na obowiązanych. Przepisów art. 1052 zdanie drugie i art. 1053 kodeksu postępowania cywilnego nie stosuje się. Sąd rejestrowy może ponawiać grzywnę. Jeżeli jednak nie odnosi to skutku, a w Rejestrze jest zamieszczony wpis niezgodny z rzeczywistym stanem rzeczy, sąd rejestrowy wykreśla ten wpis z urzędu. W szczególnie uzasadnionych przypadkach sąd rejestrowy może dokonać z urzędu wpisu danych odpowiadających rzeczywistemu stanowi rzeczy, o ile dokumenty stanowiące podstawę wpisu znajdują się w aktach rejestrowych, a dane te są istotne.

7. Istotnym elementem ustawy o spółdzielniach socjalnych jest odwołanie się w art. 8 ust. 2 do stosowanych odpowiednio przepisów art. 8 oraz art. 9 ust. 1 i 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Tym samym ustawodawca odwołał się do definicji działalności odpłatnej pożytku publicznego oraz do faktu, że przychód z działalności odpłatnej pożytku publicznego służy wyłącznie prowadzeniu działalności pożytku publicznego. Odwołanie dotyczy również kwestii maksymalnych wysokości wynagrodzeń, które można uzyskać w ramach działalności odpłatnej.

Art. 9. Prowadzenie przez spółdzielnie socjalne statutowej działalności odpłatnej lub nieodpłatnej wymaga rachunkowego wyodrębnienia tych form działalności w stopniu umożliwiającym określenie przychodów, kosztów i wyników, z uwzględnieniem przepisów o rachunkowości.

Rachunkowość
spółdzielni
socjalnej ▶

1. Rachunkowość w spółdzielni socjalnej prowadzona jest na zasadach

określonych w ustawie o rachunkowości¹³³. Roczne sprawozdania finansowe spółdzielni podlegają badaniu pod względem rzetelności i prawidłowości. Sprawozdania powinny odzwierciedlać rzeczywistą sytuację majątkową i finansową spółdzielni socjalnej¹³⁴. Uchwałę w tym zakresie podejmuje rada nadzorcza. Roczne sprawozdanie z działalności spółdzielni, łącznie ze sprawozdaniem finansowym i opinią biegłego rewidenta, jeżeli podlega ono obowiązkowemu badaniu, wykląda się w lokalu spółdzielni co najmniej na 14 dni przed terminem walnego zgromadzenia w celu umożliwienia członkom spółdzielni zapoznania się z nim.

2. Przepis art. 9 pozwala na wyodrębnienie odpłatnej lub nieodpłatnej działalności statutowej spółdzielni socjalnej – niebędącej działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej – realizowaną w obszarach związanych z reintegracją społeczno-zawodową jej członków oraz świadczeniem usług na rzecz społeczności lokalnej.

3. Prowadzenie w formie odpłatnej lub nieodpłatnej działalności statutowej oraz działalności gospodarczej wymaga prowadzenia odrębnych rachunków.

4. Podstawą prawną prowadzenia księgowości spółdzielni socjalnej jest ustawa o rachunkowości. Spółdzielnia socjalna zobowiązana jest do prowadzenia pełnej księgowości, tak jak każdy inny przedsiębiorca.

5. Na rachunkowość spółdzielni socjalnej składają się: prowadzenie księgowości, kalkulacji (w przypadku, gdy spółdzielnia socjalna prowadzi działalność produkcyjną) oraz sprawozdawczość.

6. Każda spółdzielnia socjalna obowiązana jest przynajmniej raz na 3 lata, a w okresie pozostawania w stanie likwidacji corocznie, poddać się lustracyjnemu badaniu legalności gospodarności i rzetelności całości jej działania. Lustracja obejmuje okres od poprzedniej lustracji. Lustrację przeprowadzają właściwe związki rewizyjne w spółdzielniach w nich zrzeszonych. Spółdzielnie niezrzeszone zlecają odpłatne przeprowadzenie lustracji wybranemu związkowi rewizyjnemu lub Krajowej Radzie Spółdzielczej.

Obowiązek lustracji

7. Jak już wcześniej wspomniano, spółdzielnia socjalna co najmniej raz na 3 lata poddaje się badaniu lustracyjnemu (art. 91 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze). Spółdzielnia może wystąpić w każdym czasie o przeprowadzenie lustracji całości lub części jej działalności albo tylko określonych zagadnień. Lustracja może być przeprowadzona na żądanie walnego zgromadzenia,

Przesłanki i tryb przeprowadzania lustracji

¹³³ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, tekst jednolity Dz. U z 2013 r., poz. 330, z późn. zm., dalej jako „ustawa o rachunkowości”.

¹³⁴ Por. A. Englot, *Rachunkowość spółdzielni socjalnej*, Warszawa 2012, str. 6.

rady lub 1/5 członków spółdzielni (art. 91 § 2 ustawy Prawo spółdzielcze). Wniosek ten następnie przekazywany jest do zarządu spółdzielni socjalnej, który jest zobowiązany do zlecenia przeprowadzenia lustracji w terminie 14 dni od dnia zgłoszenia wniosku o przeprowadzenie lustracji, co wynika z Instrukcji o lustracji organizacji spółdzielczych, wprowadzoną uchwałą nr 9/2010 ZO KRS z dnia 1 lipca 2010 roku.

Celem lustracji jest:

- sprawdzenie przestrzegania przez spółdzielnię przepisów prawa i postanowień statutu (badanie legalności działania spółdzielni socjalnej);
- zbadanie przestrzegania przez spółdzielnię prowadzenia przez nią działalności w interesie ogółu członków (badanie gospodarności działania spółdzielni socjalnej);
- kontrola gospodarności, celowości i rzetelności realizacji przez spółdzielnię jej celów ekonomicznych, socjalnych oraz kulturalnych (badanie gospodarności działania spółdzielni socjalnej);
- wskazywanie członkom na nieprawidłowości w działalności organów spółdzielni;
- udzielanie organizacyjnej i instruktażowej pomocy w usuwaniu stwierdzonych nieprawidłowości oraz w usprawnieniu działalności spółdzielni (art. 91 § 2 ustawy Prawo spółdzielcze).

Lustrację przeprowadzają właściwe związki rewizyjne w spółdzielniach w nich zrzeszonych. Spółdzielnie niezrzeszone zlecają odpłatne przeprowadzenie lustracji wybranemu związkowi rewizyjnemu lub Krajowej Radzie Spółdzielczej.

Lustratora wyznacza związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona lub Krajowa Rada Spółdzielcza. Obowiązki lustratora może pełnić osoba, która uzyskała uprawnienia lustracyjne wydane przez Krajową Radę Spółdzielczą. Kryteria kwalifikacyjne lustratorów oraz tryb przeprowadzania lustracji określa Krajowa Rada Spółdzielcza. Jeżeli działalność lustratora jest niezgodna z prawem, a także jeżeli lustrator nie zachowuje w tajemnicy wiadomości o działalności spółdzielni uzyskanych przy lustracji, Krajowa Rada Spółdzielcza z własnej inicjatywy lub na wniosek związku rewizyjnego, w którym spółdzielnia jest zrzeszona, może go pozbawić uprawnień lustratora. Zachowanie tajemnicy nie obowiązuje wobec organów lustrowanej spółdzielni, związku rewizyjnego, który lustratora wyznaczył, Krajowej Rady Spółdzielczej oraz organów wymiaru sprawiedliwości. Uchwała Krajowej Rady Spółdzielczej w sprawie pozbawienia uprawnień lustratora

jest ostateczną decyzją w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego, który stosuje się odpowiednio (art. 91 § 3-6 ustawy Prawo spółdzielcze).

Lustrator obowiązany jest zawiadomić radę i zarząd o rozpoczęciu lustracji. Członkowie rady nadzorczej spółdzielni socjalnej uprawnieni są do uczestniczenia w lustracji. Lustrator uprawniony jest do przeglądania ksiąg i wszelkich dokumentów w lustrowanej spółdzielni oraz do bezpośredniego sprawdzania jej stanu majątkowego, a organy spółdzielni i jej pracownicy obowiązani są do udzielania mu żądanych wyjaśnień i wszelkiej pomocy (art. 92 ustawy Prawo spółdzielcze).

Po lustracji sporządzany jest protokół, który zostaje przekazany organom spółdzielni socjalnej. Na jego podstawie następnie sporządzane są wnioski polustracyjne, które powinny zostać przedstawione przez radę nadzorczą i zarząd spółdzielni socjalnej na najbliższym walnym zgromadzeniu (art. 93 ustawy Prawo spółdzielcze).

Przepis art. 15 ust. 1 pkt. 5 ustawy o spółdzielniach socjalnych wprowadził możliwość zrefundowania kosztów lustracji spółdzielni socjalnych ze środków jednostek samorządu terytorialnego lub budżetu państwa.

8. Każda spółdzielnia socjalna, która wykonuje zadania publiczne, lub dysponuje majątkiem publicznym, udostępniają informację publiczną na zasadach i w trybie określonym w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Zgodnie z tym przepisami udostępnianie informacji publicznej następuje:

Informacja
publiczna

- poprzez ogłaszanie informacji publicznej w Biuletynie Informacji Publicznej na zasadach, o których mowa w ustawie z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2014 r. poz. 782 i 1662 oraz z 2015 r. poz. 1240), albo
- poprzez ogłaszanie informacji publicznej na stronie internetowej spółdzielni socjalnej, albo
- na wniosek, na zasadach, o których mowa w ustawie z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej.

W zakresie nieuregulowanym w niniejszej ustawie do udostępniania informacji publicznej stosuje się przepisy ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej.

Art. 10. 1. Nadwyżka bilansowa podlega podziałowi na podstawie uchwały walnego zgromadzenia i jest przeznaczana na:

- 1) zwiększenie funduszu zasobowego – nie mniej niż 40%;
- 2) cele, o których mowa w art. 2 ust. 2 i 3 – nie mniej niż 40%;
- 3) fundusz inwestycyjny.

2. Nadwyżka bilansowa nie może podlegać podziałowi pomiędzy członków spółdzielni socjalnej, w szczególności nie może być przeznaczona na zwiększenie funduszu udziałowego, jak również nie może być przeznaczona na oprocentowanie udziałów.

Pojęcie
nadwyżki
bilansowej

1. Zgodnie z art. 75 ustawy Prawo spółdzielcze zysk spółdzielni, po pomniejszeniu o podatek dochodowy i inne obciążenia obowiązkowe wynikające z odrębnych przepisów ustawowych, stanowi nadwyżkę bilansową (zysk netto). Podstawą wymiaru podatku dochodowego jest dochód stanowiący różnicę między przychodem i kosztami uzyskania przychodu. W 2006 r. w uzasadnieniu wyroku Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził, że nadwyżka bilansowa, o której mowa w art. 75 i art. 77 § 1 i 2 ustawy Prawo spółdzielcze, nie może być utożsamiana z wartościami pieniężnymi będącymi przychodem w rozumieniu art. 12 ust. 1 pkt. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych.

Wartości pieniężne to aktywa finansowe stanowiące substytut pieniądza takie jak: papiery wartościowe (akcje, obligacje), zbywalne z nich prawa majątkowe jak również weksle, czeki, akredytywy, przekazy i inne dokumenty finansowe bez względu na to, w jakiej walucie zostały wystawione. Są one przychodem w momencie ich otrzymania, a nie w chwili postawienia ich do dyspozycji podatnika¹³⁵. Tych kryteriów nie spełnia nadwyżka bilansowa. To, że nadwyżka finansowa została wyrażona w jednostkach pieniężnych nie oznacza, że jest wartością pieniężną w rozumieniu art. 12 ust. 1 pkt. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych¹³⁶.

Przeznaczenie
nadwyżki
budżetowej

2. W celu wzmocnienia pozycji ekonomicznej spółdzielni wprowadzony został przepis mówiący o tym, że co najmniej 40% nadwyżki bilansowej uchwałą walnego zgromadzenia przeznaczają się na fundusz zasobowy spółdzielni. Pozostała część może zasilać inne fundusze spółdzielni tworzone na zasadach uregulowanych w Prawie spółdzielczym i statucie.

¹³⁵ J. Marciniuk, Podatek dochodowy od osób prawnych. Komentarz, Warszawa 2001, str. 172.

¹³⁶ Wyrok z dnia 6 grudnia 2006 r. Naczelny Sąd Administracyjny, II FSK 1113/05.

Fundusz zasobowy powstaje z wpłat wpisowego. Później dokonywane są nań inne wpłaty. Fundusz zasobowy nie podlega podziałowi między członków. Pokrywane mogą być z niego straty spółdzielni. W prawie spółdzielczym nie istnieje podobny przepis dotyczący sztywnego podziału nadwyżki budżetowej.

3. Przepis art. 10 ust 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych dotyczący niemożności skorzystania przez członka z nadwyżki budżetowej różnicuje status członka spółdzielni socjalnej w porównaniu ze spółdzielnią pracy. Jedynym przypadkiem, kiedy możliwe jest uzyskanie środków przez członka spółdzielni socjalnej jest likwidacja spółdzielni socjalnej z zastrzeżeniem, że tylko 20% środków pozostających po spłaceniu zobowiązań i wydzieleniu kwot przeznaczonych na udziały można podzielić między członków, (art. 19 ustawy o spółdzielniach socjalnych). Pozostała część przekazywana jest na Fundusz Pracy. Z punktu widzenia celu ustawy jest to rozwiązanie o tyle uzasadnione, że spółdzielnia socjalna i jej członkowie mogą korzystać de facto z przywileju zatrudnienia wspieranego i możliwości wsparcia finansowego.

4. To postanowienie odwołuje się (po raz kolejny w ustawie) do celów społecznych spółdzielni socjalnych. I tak nadwyżka bilansowa nie może podlegać podziałowi pomiędzy członków spółdzielni socjalnej, jak to się dzieje w przypadku spółdzielni utworzonej na podstawie przepisów ustawy Prawo spółdzielcze. Nie może być również przeznaczona na zwiększenie funduszu udziałowego oraz na oprocentowanie udziałów.

Zakaz przekazania nadwyżki bilansowej członkom

5. Fundusz inwestycyjny przeznaczany jest na finansowanie inwestycji podejmowanych przez spółdzielnię oraz spłatę kredytów inwestycyjnych zaciąganych w bankach.

Fundusz inwestycyjny

6. Fundusz zasobowy powstaje z wpłat wpisowego. Później, w trakcie funkcjonowania spółdzielni, dokonywane są nań inne wpłaty. Fundusz zasobowy nie podlega bezpośrednio podziałowi między członków. Pokrywane mogą być z niego straty spółdzielni. W ustawie Prawo spółdzielcze nie istnieje podobny przepis dotyczący sztywnego podziału nadwyżki budżetowej, tam podziału dokonuje Walne Zgromadzenie. W przypadku gdy spółdzielnia posiada nadwyżkę bilansową, przeznacza ją zgodnie z art 10 ustawy z 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. nr 94, poz. 65 l, z późn.zm.) na poszczególne cele/fundusze. Należy pamiętać, że nadwyżka budżetowa dotyczy poprzedniego roku rozrachunkowego. W przypadku jeżeli bilansowo wykazywana jest nadwyżka, ale brakuje pieniędzy na bieżące wynagrodzenia (na przykład z powodu prowadzenia działalności

Możliwy podział nadwyżki bilansowej

o charakterze sezonowym) i w związku z tym, że ustawa o spółdzielniach socjalnych nie stanowi szczegółowych przepisów dotyczących gospodarki spółdzielni, należy na podstawie art. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych powołać się na przepisy ustawy Prawo spółdzielcze. W konsekwencji pojawiająca się w następującym roku strata może zostać pokryta z funduszu zasobowego na podstawie art. 90 ustawy Prawo spółdzielcze, po przesunięciu pieniędzy z funduszu zasobowego na prowadzenie działalności bieżącej. Treść art. 90. § 1 stanowi, że straty bilansowe spółdzielni pokrywa się z funduszu zasobowego, a w części przekraczającej fundusz zasobowy – z funduszu udziałowego i innych funduszy własnych spółdzielni według kolejności ustalonej przez statut. W takim przypadku, straty pierwszego roku obrachunkowego po założeniu spółdzielni mogą być pokryte w roku następnym. Przepis art. 90. § 2 stanowi z kolei, że gdyby fundusze własne nie wystarczyły na pokrycie strat, walne zgromadzenie może podjąć uchwałę zobowiązującą członków do wcześniejszego wpłacenia udziałów, niż to przewiduje statut.

Art. 11. Spółdzielnia socjalna może tworzyć inne fundusze własne przewidziane w przepisach ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze lub w statucie.

Rodzaje funduszy własnych spółdzielni

1. Prowadzenie określonej w statucie spółdzielni socjalnej działalności gospodarczej wymaga posiadania przez nią odpowiednich funduszy. Taką rolę odgrywają fundusze własne. W literaturze przedmiotu wśród możliwych do utworzenia funduszy wymienia się: fundusz zasobowy, fundusz udziałowy, fundusz wkładów, fundusz reintegracji zawodowej i społecznej, fundusz socjalny, fundusz mieszkaniowy, fundusz inwestycyjny. Tak więc innym funduszem spółdzielni może być na przykład fundusz socjalny, służący poprawie warunków bytowych członków spółdzielni. Należy odróżnić go od zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. W spółdzielniach pracy, których niektóre cechy posiada spółdzielnia socjalna, tworzy się czasem fundusze stabilizujące wynagrodzenie, które mają zapewniać dochód na stałym poziomie.

Fundusz zasobowy

2. Fundusz zasobowy jest niepodzielny i może pochodzić z kilku źródeł. Na początku działalności spółdzielni fundusz ten powstaje najczęściej z wpłat pieniężnych dokonywanych jednorazowo przez osoby fizyczne lub prawne tworzące spółdzielnię tytułem wpisowego. W dalszej perspektywie fundusz ten zwiększają wpłaty wpisowego dokonywane przez kolejne osoby

przystępujące do spółdzielni oraz przeznaczona na ten cel część nadwyżki bilansowej wykazywanej w bilansie spółdzielni. W spółdzielni socjalnej na ten fundusz przeznacza się co najmniej 40% nadwyżki bilansowej. Ponadto na fundusz zasobowy przeznacza się wartości majątkowe otrzymane przez spółdzielnię nieodpłatnie.

Rozmiary funduszu zasobowego mogą ulegać zmianom w toku działalności spółdzielni w wyniku zajęcia zdarzeń przewidzianych w ustawie. I tak fundusz ten ulega zwiększeniu o wartości tych środków trwałych, które zostały sfinansowane ze środków własnych spółdzielni przeznaczonych na inwestycje. Fundusz zasobowy ulega natomiast zmniejszeniu o wartość środków trwałych zlikwidowanych lub sprzedanych przez spółdzielnię. Pomniejszany on jest także o inne wartości, których spółdzielnia wyzbyła się w wyniku ich zlikwidowania lub sprzedaży. Z funduszu zasobowego pokrywa się straty bilansowe spółdzielni.

3. Fundusz udziałowy powstaje z wpłat udziałów dokonywanych przez członków danej spółdzielni. Fundusz ten obejmuje także wartość środków produkcji i narzędzi pracy wnoszonych przez członków tytułem udziałów. Stanowi on składnik majątku spółdzielni, a nie przedmiot współwłasności jej członków. Poszczególni członkowie spółdzielni nie dysponują prawem rozporządzania składnikami tego funduszu obejmującego ich udziały. Wierzyciele członków spółdzielni nie są więc uprawnieni do dochodzenia swych należności z ich udziałów. W odróżnieniu od pozostałych funduszy własnych spółdzielni, fundusz udziałowy jest zwrotny, co oznacza, że w razie ustania członkostwa lub wygaśnięcia bytu prawnego spółdzielni, udziały podlegają zwrotowi na rzecz byłych członków lub ich następców prawnych, o czym już była mowa.

Fundusz
udziałowy

Art. 12. 1. Stosunek pracy między spółdzielnią socjalną a jej członkiem nawiązuje się na podstawie spółdzielczej umowy o pracę oraz w formach określonych w art. 201 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze. Przepis art. 185 ustawy wymienionej w zdaniu pierwszym stosuje się odpowiednio.

1a. Spółdzielnia socjalna może zatrudniać pracowników niebędących członkami spółdzielni, z tym że łączna liczba osób, o których mowa w art. 4 ust. 1, nie może być niższa niż 50% w stosunku do ogółu członków spółdzielni i osób zatrudnionych w spółdzielni socjalnej.

2. Prawo do wynagrodzenia przysługujące członkowi spółdzielni socjalnej nie obejmuje prawa do udziału w nadwyżce bilansowej.

3. (uchylony).

3a. W stosunku do osób wymienionych w art. 4 ust. 1, zatrudnionych na zasadach, o których mowa w ust. 1, część wynagrodzenia odpowiadająca składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz część kosztów osobowych pracodawcy odpowiadająca składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego, na podstawie umowy zawartej między starostą właściwym dla siedziby spółdzielni a spółdzielnią może podlegać finansowaniu ze środków Funduszu Pracy w pełnej wysokości przez okres 24 miesięcy od dnia zatrudnienia oraz w połowie wysokości przez kolejne 12 miesięcy, do wysokości odpowiadającej miesięcznie wysokości składki, której podstawą wymiaru jest kwota minimalnego wynagrodzenia.

3b. Zwrotu opłaconych składek, o których mowa w ust. 3a, dokonuje starosta, w okresach kwartalnych na podstawie udokumentowanego wniosku spółdzielni, w terminie 30 dni od dnia jego złożenia.

3c. Na podstawie udokumentowanego wniosku spółdzielni starosta może przekazać co miesiąc zaliczkę na opłacanie składek, o których mowa w ust. 3a.

3d. Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia, wzór wniosku, o którym mowa w ust. 3b, oraz tryb dokonywania zwrotu opłaconych składek, uwzględniający rodzaj niezbędnej dokumentacji, jaką należy dołączyć do wniosku oraz konieczność zapewnienia zgodności udzielania wsparcia z warunkami dopuszczalności pomocy de minimis.

Formy
zatrudnienia
w spółdzielni
socjalnej

1. Do zatrudnienia w trybie art. 12 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych stosuje się przepisy ustawy Prawo spółdzielcze dotyczące spółdzielni pracy, określone w ustawie Prawo spółdzielcze, oraz przepisy prawa pracy (stosunek pracy na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, umowy o pracę, pracę nakładczą, powołania) i przepisy kodeksu cywilnego (umowa zlecenia, umowa o dzieło).

Spółdzielcza
umowa o pracę

2. Zasadniczo stosunek pracy między spółdzielnią socjalną a jej członkami

nawiązuje się na podstawie spółdzielczej umowy o pracę. Przepisy dopuszczają również nawiązanie stosunku pracy na podstawie umowy o pracę czy powołania oraz świadczenie pracy na podstawie umowy o pracę nakładczą, umowy zlecenia lub umowy o dzieło (art. 201 ustawy Prawo spółdzielcze). Przy analizie kwestii zatrudnienia w spółdzielni socjalnej należy zwrócić uwagę na fakt, że ustawa Prawo spółdzielcze zakłada jako regułę, że spółdzielnia i członek spółdzielni mają obowiązek pozostawiania ze sobą w stosunku pracy (art. 182 ustawy Prawo spółdzielcze).

Zastosowanie konstrukcji spółdzielczej umowy o pracę daje wzmożoną ochronę członka spółdzielni socjalnej, na którą składają się instrumenty ochronne przewidziane w ustawie Prawo spółdzielcze (np. ograniczenie prawa wypowiedzenia i wypowiedzenia zmieniającego oraz podstawy wykluczenia) i te przewidziane w ustawie kodeks pracy (ochrona wynagrodzenia, ochrona czasu pracy, przepisy antydyskryminacyjne i inne).

W przypadku zastosowania niepracowniczych form świadczenia pracy, spółdzielnia socjalna ma obowiązek równomiernie rozdzielać pracę między członków zatrudnionych, dla których podstawą zatrudnienia nie jest spółdzielcza umowa o pracę, z uwzględnieniem ich kwalifikacji.

3. Kodeks pracy reguluje, na jaki okres i w jakim wymiarze umowa o pracę może zostać zawarta, czas pracy, wymiar urlopu wypoczynkowego, zagadnienia związane z bezpieczeństwem i higieną pracy, oraz wiele innych, których nie sposób w tym miejscu wymienić. Zgodnie z art. 199 ustawy Prawo spółdzielcze, w sprawach nieuregulowanych przepisami art. 182-198, do spółdzielczej umowy o pracę stosuje się odpowiednio przepisy prawa pracy, z wyjątkiem przepisów kodeksu pracy o zawieraniu umów o pracę na okres próbny. W ten sposób ustawodawca wyraźnie wyłącza ten ostatni rodzaj umowy z zastosowania wobec spółdzielczej umowy o pracę. Nie wyłącza natomiast obniżenia wymiaru czasu pracy czy stosowania umów o pracę na czas określony. Co więcej wskazuje, że walne zgromadzenie może skrócić równomiernie czas pracy i zmniejszyć odpowiednio wynagrodzenie członków bez wypowiedzenia spółdzielczej umowy o pracę lub jej warunków.

4. Zasadniczo, zgodnie z treścią przepisu art. 129 kp, czas pracy nie może przekraczać 8 godzin na dobę i przeciętnie 40 godzin w przeciętnie pięciodniowym tygodniu pracy, w przyjętym okresie rozliczeniowym nieprzekraczającym 4 miesięcy. Ustawodawca wprowadzając pięciodniowy tydzień pracy nie wskazał, który dzień tygodnia, poza niedzielą, ma być dniem wolnym od pracy. Nie ustanowił również zasady, zgodnie z którą

Stosowanie
kodeksu
pracy

praca miałaby być wykonywana przez pięć dni w tygodniu od poniedziałku do piątku. W związku z tym drugim, poza niedzielą, dniem wolnym od pracy w tygodniu może być każdy dzień tygodnia. W trakcie kolejnych tygodni okresu rozliczeniowego mogą to być różne dni¹³⁷. Ustawodawca ukształtował normy czasu pracy na poziomie 8 godzin na dobę oraz przeciętnie 40 godzin tygodniowo. Rozstrzygnął zatem, że tygodniowa norma czasu pracy ma zawsze charakter przeciętny, nie przesądzając jednocześnie o charakterze normy dobowej, który może być różny w zależności od systemu i organizacji czasu pracy¹³⁸.

Wynagrodzenie

5. Osoba fizyczna, będąca członkiem spółdzielni socjalnej, może otrzymywać wynagrodzenie zarówno z tytułu stosunku pracy (spółdzielczej umowy o pracę) jak i zawierać inne umowy z osobami trzecimi (umowy zlecenia, umowy o dzieło). Wynika to z cywilnoprawnej zasady swobody umów (art. 353 Kodeksu cywilnego). Niewskazane wydaje się natomiast zawieranie dodatkowych umów cywilnoprawnych pomiędzy członkami spółdzielni socjalnej zatrudnionymi na podstawie spółdzielczej umowy o pracę a tą spółdzielnią, ponieważ zatrudnianie pracowników poza normalnym czasem pracy na podstawie umów cywilnoprawnych przy pracach tego samego rodzaju co objęte stosunkiem pracy narusza przepisy o czasie pracy w godzinach nadliczbowych¹³⁹.

Czas pracy osoby niepełnosprawnej w spółdzielni socjalnej

6. Ustawa Prawo spółdzielcze, czy ustawa o spółdzielniach socjalnych w żaden sposób nie ogranicza wymiaru czasu pracy w ramach spółdzielczej umowy o pracę. Ograniczenie wymiaru czasu pracy zmniejsza wynagrodzenie na zasadzie pro rata temporis, czyli w tym przypadku – odpowiednio do wymiaru czasu pracy. Tak więc osoba zatrudniona w spółdzielni socjalnej może być zatrudniona na przykład na część etatu, otrzymując tym samym odpowiednią część wynagrodzenia przysługującego za wykonywanie pracy na tym stanowisku. O ile czas pracy osoby niepełnosprawnej w stopniu lekkim nie może przekroczyć 8 godzin na dobę i 40 godzin tygodniowo, to czas pracy osoby niepełnosprawnej w znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności nie może przekroczyć 7 godzin na dobę i 35 godzin tygodniowo (art. 15 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych). Wymiar czasu pracy, o którym mowa wyżej, obowiązuje od dnia następującego po przedstawieniu pracodawcy orzeczenia o niepełnosprawności. Stosowanie obniżonych norm czasu pracy w przypadku osoby posiadającej umiarkowany lub znaczny

¹³⁷ K. Rączka, Czas pracy - nowa regulacja prawna, Praca i Zabezpieczenie Społeczne, nr 4, 2001, str. 23.

¹³⁸ Uchwała składu 7 sędziów SN z dnia 14 listopada 2001 r., III ZP 20/01, OSNP 2003, nr 6, poz. 141

¹³⁹ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 1994 r., I PZP 13/94, OSNAPIUS 1994 Nr 3, poz. 139.

stopień niepełnosprawności nie powoduje obniżenia wysokości wynagrodzenia wypłacanego w stałej miesięcznej wysokości. Godzinowe stawki wynagrodzenia zasadniczego, odpowiadające osobistemu zaszeregowaniu lub zaszeregowaniu wykonywanej pracy, przy przejściu na normy czasu pracy, o których mowa w art. 15 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, ulegają podwyższeniu w stosunku, w jakim pozostaje dotychczasowy wymiar czasu pracy do tych norm. Przepis art. 15 wyraża więc zasadę, że skrócone normy czasu pracy nie ma wpływu na wysokość wynagrodzenia za pracę. Odnosi się to do wynagrodzenia wypłacanego w stałej miesięcznej wysokości (ust. 1), jak i wynagrodzenia wypłacanego według stawek godzinowych (ust. 2). Oznacza to na przykład, że w przypadku wykonywania takiej samej pracy przez osoby zaliczone do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności (czas pracy – 7 godzin na dobę i 35 godzin tygodniowo) oraz osoby zaliczone do lekkiego stopnia niepełnosprawności (czas pracy – 8 godzin na dobę i 40 godzin tygodniowo) wynagrodzenie powinno zostać ustalone w równej wysokości.

Z dniem 1 stycznia 2012 wchodzi w życie przepis¹⁴⁰, zgodnie z którego treścią czas pracy osoby niepełnosprawnej zaliczonej do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności nie będzie mógł przekroczyć 7 godzin na dobę i 35 godzin tygodniowo, jeżeli lekarz przeprowadzający badania profilaktyczne pracowników lub w razie jego braku lekarz sprawujący opiekę nad osobą niepełnosprawną wyda w odniesieniu do tej osoby zaświadczenie o celowości stosowania skróconej normy czasu pracy.

8. Od sierpnia 2003 roku w ramach ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, obowiązywał przepis art. 16, który umożliwił osobom, które zakończyły uczestnictwo w zajęciach Centrum Integracji Społecznej podjęcie wspólnej działalności gospodarczej na zasadach określonych w ustawie z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze. Nie była to jeszcze spółdzielnia socjalna, ale spółdzielnia pracy. Jednocześnie art. 17 ustawy o zatrudnieniu socjalnym, w stosunku do byłych uczestników Centrum Integracji Społecznej, które podjęły taką działalność i zatrudniły się na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, przewiduje możliwość refundacji ze środków Funduszu Pracy, części wynagrodzenia odpowiadającej składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz możliwość refundacji części kosztów osobowych pracodawcy odpowiadających składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego, przez okres 12 miesięcy od dnia zatrudnienia. Refundacja miała być realizowana w okresach kwartalnych.

Refundacja
składek na
ubezpieczenie
społeczne dla
absolwentów
CIS/KIS

¹⁴⁰ Art. 15 Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

W art. 17 ust. 3 ustawy o zatrudnieniu socjalnym przewidziano delegację dla ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego do określenia w drodze rozporządzenia wzoru wniosku spółdzielni do starosty oraz tryb dokonywania zwrotu opłaconych składek, uwzględniający rodzaj niezbędnej dokumentacji, jaką należy dołączyć do wniosku. Minister Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej wydał 10 grudnia 2003 roku stosowne rozporządzenie¹⁴¹, które weszło w życie 27 stycznia 2004 roku. Rozporządzenie derogowano 16 lipca 2009 r. wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw. W jego miejsce na podstawie art. 12 ust. 3d ustawy o spółdzielniach socjalnych przyjęto rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 października 2009 r. w sprawie wzoru wniosku spółdzielni socjalnej o zwrot opłaconych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu¹⁴².

9. Od 1 czerwca 2004 r. zgodnie z art. 137 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy dokonano nowelizacji ustawy o zatrudnieniu socjalnym. W ramach nowelizacji dokonano zmiany art. 16 ust. 1 pkt. 2 określającego, iż uczestnicy Centrum Integracji Społecznej mogą po zakończeniu okresu uczestnictwa podjąć wspólną działalność gospodarczą w formie spółdzielni socjalnej, na zasadach określonych w ustawie Prawo spółdzielcze. Od 6 lipca 2006 r. zgodnie z art. 25 ustawy o spółdzielniach socjalnych ponownie dokonano zmiany art. 16 ust. 1 pkt. 2 ustawy o zatrudnieniu socjalnym stanowiącego, iż uczestnicy Centrum Integracji Społecznej po zakończeniu okresu uczestnictwa mogą podjąć wspólną działalność gospodarczą w formie spółdzielni socjalnej na zasadach określonych w przepisach o spółdzielniach socjalnych.

Niezależnie od kolejnych zmian, w mocy pozostawał art. 17 oraz rozporządzenie dotyczące wzoru wniosku. A zatem od 1 czerwca 2006 r. możliwa była refundacja części wynagrodzenia odpowiadająca składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz część kosztów osobowych pracodawcy odpowiadająca składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego, wyłącznie dla byłych uczestników Centrum Integracji Społecznej. Ponadto refundacja ta była możliwa przez okres 12 miesięcy od dnia zatrudnienia, co wskazywało iż dotyczy to okresu pierwszych dwunastu miesięcy zatrudnienia w spółdzielni socjalnej po zakończeniu uczestnictwa w CIS.

¹⁴¹ Rozporządzenie Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 10 grudnia 2003 r. w sprawie wzoru wniosku o zwrot opłaconych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu, Dz. U. z 2004 r. Nr 3, poz. 18.

¹⁴² Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 października 2009 r. w sprawie wzoru wniosku spółdzielni socjalnej o zwrot opłaconych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu, Dz. U. Nr 176, poz. 1367.

10. Ten stan prawny zmienił się 16 lipca 2009 roku, gdy weszła w życie zmiana ustawy o spółdzielniach socjalnych¹⁴³. Nowelizacja skreśliła art. 17 w ustawie o zatrudnieniu socjalnym i wprowadziła nowy przepis art. 12 ust. 3a do 3d w ustawie o spółdzielniach socjalnych, określając kwestie dotyczące refundacji składek na ubezpieczenie społeczne. Jednocześnie art. 7 ustawy z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw utrzymał w mocy rozporządzenie dotyczące wzoru wniosku spółdzielni do starosty oraz tryb dokonywania zwrotu opłaconych składek, do czasu wejścia w życie nowego rozporządzenia wydanego na podstawie nowego art. 12 ust. 3d ustawy o spółdzielniach socjalnych, nie dłużej jednak niż przez okres 9 miesięcy od dnia wejścia w życie nowelizacji. Nowe rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie wzoru wniosku spółdzielni socjalnej o zwrot opłaconych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu zostało przyjęte 8 października 2009 roku i weszło w życie 6 listopada 2009 roku.

11. Zgodnie z art. 12 ust. 3a ustawy o spółdzielniach socjalnych, część wynagrodzenia odpowiadająca należnym składkom na ubezpieczenie społeczne może podlegać finansowaniu ze środków Funduszu Pracy, do wysokości odpowiadającej miesięcznej wysokości składki, której podstawą wymiaru jest kwota minimalnego wynagrodzenia (w pełnej wysokości przez okres 24 miesięcy od dnia zatrudnienia oraz w połowie wysokości przez kolejne 12 miesięcy). Oznacza to, że minimalne wynagrodzenie jest najwyższą możliwą podstawą wymiaru składki, która znajduje zastosowanie, jeśli faktyczna wysokość wynagrodzenia równa się kwocie wynagrodzenia minimalnego lub ją przewyższa. Nie oznacza to, że nie jest możliwe osiągnięcie wynagrodzenia wyższego, niż określona w ustawie o minimalnym wynagrodzeniu za pracę¹⁴⁴ wysokość minimalnego wynagrodzenia. W przypadku, gdy osiągnięte wynagrodzenie jest niższe niż minimalne (np. przy umowie o pracę w niepełnym wymiarze czasu pracy lub przy umowach cywilnoprawnych), podstawą wymiaru składek jest faktycznie wypłacane wynagrodzenie (w wysokości niższej niż minimalne). W przypadku gdy osiągnięte wynagrodzenie jest wyższe niż minimalne, podstawą wymiaru jest minimalne wynagrodzenie. Należy podkreślić, że ustawa o spółdzielniach socjalnych przewiduje możliwość zwrotu przez starostę w okresach kwartalnych składek już opłaconych.

12. Przepis art. 12 ust. 3a odnosi się do członków spółdzielni socjalnej,

¹⁴³ Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 91, poz. 742.

¹⁴⁴ Ustawa z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, Dz. U. Nr 200, poz. 1679 z późn. zm.

zarówno założycieli, jak i osób przystępujących do spółdzielni socjalnej już po jej założeniu, a także pracowników nie będących członkami, spełniających jednocześnie dwa warunki: są osobami w szczególnej sytuacji na rynku pracy, wymienionymi w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych, i jednocześnie zatrudnionymi w spółdzielni socjalnej na podstawie spółdzielczej umowy o pracę lub w jednej z form określonych w art. 201 ustawy Prawo spółdzielcze. Oznacza to, że jest możliwe pokrycie składek za osobę przystępującą do spółdzielni jak i tam zatrudnioną już po jej założeniu.

**Umowa
o refundację
składek**

13. Ustawa o spółdzielniach socjalnych ani ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy nie zawierają postanowień dotyczących treści umowy o refundację składek na ubezpieczenie społeczne członka spółdzielni socjalnej. Można zatem przyjąć, że umowa taka może być zawierana zarówno każdorazowo po uwzględnieniu wniosku o refundację, jak też możliwe jest zawarcie umowy na cały okres refundowania składek. W drugim przypadku należy uwzględnić treść przepisu art. 12 ust. 3b ustawy o spółdzielniach socjalnych o dokonywaniu zwrotu w okresach kwartalnych na podstawie udokumentowanego wniosku spółdzielni, którego wzór zamieszczono w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie wzoru wniosku spółdzielni socjalnej o zwrot opłaconych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu¹⁴⁵. Oznacza to, że umowa zawarta np. na okres 36 miesięcy powinna zawierać postanowienie o warunkowym opłacaniu składek, uzależnionym od każdorazowego przedkładania przez spółdzielnię stosownych wniosków, a także postanowienie o zmniejszeniu kwoty refundowanej po upływie 24 miesięcy od dnia zawarcia spółdzielczej umowy o pracę.

14. Refundacja może być dokonana z wyrównaniem od dnia zawarcia spółdzielczej umowy o pracę. Zgodnie z zasadą, iż prawo nie działa wstecz (*lex retro non agit*), refundacja nie może być jednak dokonywana za okres przed wejściem w życie ustawy z 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz niektórych innych ustaw¹⁴⁶, tj. sprzed 16 lipca 2009 r. Należy przy tym pamiętać, że każdy kwartał opłaconych składek powinien zostać przez spółdzielnię udokumentowany w odrębnym wniosku. Jednocześnie należy podkreślić, że decyzja o zawarciu umowy i określeniu, za jaki okres zwracane mają być składki należy do decyzji starosty.

¹⁴⁵ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 października 2009 r. w sprawie wzoru wniosku spółdzielni socjalnej o zwrot opłaconych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu, Dz. U. Nr 176, poz. 1367.

¹⁴⁶ Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 91, poz. 742.

15. Kwestią odrębną jest wskazanie, w jakim terminie starosta może dokonać refundacji. Przepis art. 12 ust. 3b ustawy o spółdzielniach socjalnych wskazuje wprost, że ma to nastąpić w terminie 30 dni od dnia złożenia udokumentowanego wniosku spółdzielni.

16. Możliwość zwrotu składek przez starostę została wprowadzona ustawą z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz niektórych innych ustaw. Zgodnie tą regulacją starosta może w ramach posiadanego limitu środków Funduszu Pracy opłacać składki na ubezpieczenia społeczne za osobę zatrudnioną na podstawie spółdzielczej umowy o pracę oraz w innych formach dopuszczonych w art. 201 ustawy Prawo spółdzielcze w pełnej wysokości przez 24 miesiące, natomiast przez następny, tj. trzeci rok jej pracy – w połowie tej wysokości. Podstawą wymiaru jest w obu przypadkach kwota minimalnego wynagrodzenia¹⁴⁷.

17. Jeżeli w czasie trwania umowy o refundację składek, zawartej przez spółdzielnię socjalną ze starostą, zmieni się podstawa prawna zatrudnienia członka spółdzielni, którego ta refundacja dotyczy, starosta nie jest dłużej zobowiązany do dokonywania refundacji. Może jednak zawrzeć kolejną umowę (lub aneks do umowy), co wynika wprost z art. 12 ust 3a ustawy o spółdzielniach socjalnych. Decyzja o dalszym refundowaniu składek należy w tym przypadku do decyzji starosty. W przypadku zmiany podstawy zatrudnienia członka spółdzielni okres zatrudnienia, na podstawie którego oblicza się wysokość refundacji, powinien obejmować sumę okresów zatrudnienia w danej spółdzielni na podstawie poszczególnych umów. Zmiana podstawy świadczenia pracy nie powoduje ponownego obliczania okresu, o którym mowa w art. 12 ust 3a przedmiotowej ustawy. Jest on obliczany od dnia zawarcia pierwszej umowy z członkiem spółdzielni, na podstawie której doszło do zatrudnienia.

18. Spółdzielnia socjalna, która ubiega się o zwrot składek, musi najpierw uregulować swoje zaległości w stosunku do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i dopiero wtedy złożyć udokumentowany wniosek o zwrot opłaconych składek na ubezpieczenia społeczne wymienione w art. 12 ust. 3a ustawy o spółdzielniach socjalnych. Możliwość wypłaty zaliczki na opłacenie składek ustawodawca przewidział w art. 12 ust. 3c przedmiotowej ustawy. Starosta przekazuje ją co miesiąc, na podstawie udokumentowanego wniosku spółdzielni.

19. W odniesieniu do kwestii związanych ze stosowaniem regulaminów przyznawania środków z Funduszu Pracy dla bezrobotnych zamierzających

¹⁴⁷ Określona w obwieszczeniu Prezesa Rady Ministrów ogłaszanym w Monitorze Polskim w terminie do dnia 15 września każdego roku na podstawie art. 2 ust. 4 ustawy o minimalnym wynagrodzeniu za pracę.

złożyć spółdzielnię socjalną i bezrobotnych zamierzających przystąpić do spółdzielni socjalnej, podstawowymi kryteriami przyznawania tych środków bezrobotnym jest spełnienie warunków określonych w art. 46 ust. 1 pkt. 2 i ust. 3 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz w przepisach rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych¹⁴⁸. Ustalone warunki w zakresie przyznawania środków na podjęcie takiej działalności, wynikające z wyżej wymienionych przepisów oraz z uwarunkowań lokalnego rynku pracy, mogą być określone w zatwierdzanych przez starostów regulaminach przyznawania środków na podjęcie działalności gospodarczej, które starostowie mogą stosować jako wzorce przy zawieraniu umów cywilnoprawnych w zakresie przyznawania środków z Funduszu Pracy. Przepisy kodeksu cywilnego określają, że wzorcem są między innymi ogólne warunki umów, wzorów czy regulaminy (art. 384 i następne kc). Należy podkreślić, że za treść regulaminu odpowiada starosta jako organ zatrudnienia na szczeblu powiatu. Treść regulaminu ustalonego przez jedną ze stron wiąże drugą stronę, jednakże treść regulaminu nie może pozostawać w sprzeczności z obowiązującymi przepisami, stanowiącymi podstawę jego wydania.

Określanie przez starostę w regulaminie przyznawania środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych postanowień np. uniemożliwiających przyznawanie środków na zakup środka transportu do przewozu zarobkowego towarów (w sytuacji gdy spółdzielnia socjalna zamierza działać w sektorze transportu), czy na remont siedziby spółdzielni socjalnej, lub innych dodatkowych warunków poza określonymi w przedmiotowym rozporządzeniu, nie powinno mieć miejsca, bowiem ogranicza możliwość korzystania ze środków z Funduszu Pracy przez bezrobotnych zamierzających podjąć działalność gospodarczą.

20. Ustawodawca w przepisie art. 12 ust. 3a ustawy o spółdzielniach socjalnych stanowi, że część wynagrodzenia odpowiadająca składce na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i chorobowe należna od zatrudnionego oraz część kosztów osobowych pracodawcy odpowiadające składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe za zatrudnionego może podlegać finansowaniu ze środków Funduszu Pracy. Oznacza to, że nie każdy wniosek spółdzielni socjalnej o zwrot opłaconych składek powinien być finansowany ze środków publicznych.

Możliwość
umarzania
i odraczania
składek na
ubezpieczenie
społeczne

21. W przypadku gdyby zaszły problemy w działalności socjalnej istnieje

¹⁴⁸ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lutego 2010 roku w sprawie przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych, Dz. U. Nr 30, poz. 155.

możliwość umorzenia lub późniejszego opłacenia należnych składek na ubezpieczenie społeczne. Możliwość – zarówno umorzenia, późniejszego opłacenia czy rozłożenia należności istnieje, choć nie jest automatyczna i nie dotyczy wszystkich płatników. Sprawy z zakresu umorzenia czy odroczonego opłacenia należnych składek można uznać za postępowania przedsądowe, które zmierzają do ugodowego rozstrzygnięcia zaistniałego sporu.

22. Co do zasady postępowanie organów Zakładu Ubezpieczeń Społecznych odbywa się na wniosek zainteresowanego. Jako wniosek należy rozumieć jednostronne oświadczenie woli zainteresowanego (czasem wyrażone w formie wypełnienia gotowego formularza), na podstawie którego przez odpowiedni organ rentowy zostaje wszczęte postępowanie zmierzające do ustalenia rzeczywistej sytuacji zainteresowanego. Wniosek składa się do odpowiedniego organu rentowego, a powinien zawierać szczegółowe wyszczególnienie należności (terminy wymagalności i wysokości wymagalnych należności składkowych), o których umorzenie wnosi wnioskodawca, oraz dokładne uzasadnienie, dlaczego wnosi o ich umorzenie. Wniosek powinien zawierać dokumenty potwierdzające podstawę prawną i zakres prowadzonej działalności, potwierdzające prawo do reprezentowania podmiotu oraz zaciągania zobowiązań, ich wielkości i charakteru, dokumenty dotyczące sytuacji ekonomiczno-finansowej wnioskodawcy, dokumenty dotyczące stanu majątkowego, dokumenty dotyczące pomocy publicznej i inne. Samo złożenie wniosku o umorzenie należności z tytułu składek nie gwarantuje, że faktycznie należności te zostaną umorzone i nie stanowi ustawowej przesłanki do zawieszenia postępowania egzekucyjnego.

Możliwość umorzenia składek na ubezpieczenie społeczne – wniosek

23. Tak więc na podstawie art. 28 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t. jedn. Dz. U. z 2013 r. poz. 1442, z późn. zm., dalej jako „ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych”) do umorzenia może dojść wyłącznie w przypadku ich całkowitej nieściągalności. Wyjątkiem od tej zasady jest przewidziana w art. 28 ust. 3a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych możliwość umorzenia należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne wobec ubezpieczonych będących równocześnie płatnikami składek na te ubezpieczenia pomimo braku ich całkowitej nieściągalności, jednak ten przypadek nie dotyczy spółdzielców. Na podstawie art. 28 ust. 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych o całkowitej nieściągalności można mówić m. in. w przypadkach gdy nastąpiło zaprzestanie prowadzenia działalności przy jednoczesnym braku majątku, z którego można egzekwować należności, następców prawnych, możliwości przeniesienia odpowiedzialności na osoby trzecie w rozumieniu przepisów podatkowych, nie nastąpiło zaspokojenie należności w zakończonym

Możliwość umorzenia składek na ubezpieczenie społeczne – przesłanki

postępowaniu likwidacyjnym, wysokość nieopłaconej składki nie przekracza kwoty kosztów upomnienia w postępowaniu egzekucyjnym, naczelnik urzędu skarbowego lub komornik sądowy stwierdził brak majątku, z którego można prowadzić egzekucję albo oczywiste jest, że w postępowaniu egzekucyjnym nie uzyska się kwot przekraczających wydatki egzekucyjne. Umorzenie składek powoduje również umorzenie odsetek za zwłokę, kosztów upomnienia i dodatkowej opłaty.

Możliwość odroczenia i rozłożenia na raty składek na ubezpieczenie społeczne – przesłanki

24. Podobnym rodzajem postępowań przedsądowych ze stosunku składkowego są postępowania w sprawach odroczenia terminu płatności należności z tytułu składek i rozłożenia ich na raty. Na podstawie art. 29 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych można zwrócić się do właściwego organu ubezpieczeniowego z wnioskiem o odroczenie terminu płatności należności ze składek na ubezpieczenie społeczne albo rozłożenie na raty już istniejących, wymagalnych należności. Odroczenie terminu płatności może dotyczyć jedynie należności finansowanej przez płatnika składek. Rozłożenie należności z tytułu składek na raty polega na możliwości uregulowania tych należności w dłuższym okresie czasu, zgodnie z możliwościami wnioskującego. Uwzględnienie wniosku o rozłożenie należności za składki na raty powoduje, że odsetki za zwłokę nie są naliczane począwszy od dnia następnego po dniu wpływu wniosku w tej sprawie. Natomiast od składek, które rozłożono na raty, ZUS nalicza opłatę prolongacyjną, w wysokości 50% stawki odsetek za zwłokę obowiązującej w dniu podpisania umowy. Rozłożenie na raty powoduje zawieszenie wcześniej wszczętych i niezakończonych postępowań egzekucyjnych, dotyczących należności objętych ulgą. Odroczenie terminu płatności polega na możliwości uregulowania składek w dłuższym okresie czasu. Dotyczy to wyłącznie składek, których termin wymagalności jeszcze nie zapadł. W stosunku do należności, których termin zapłaty został odroczone, nie nalicza się odsetek za zwłokę, natomiast w zamian pobiera się opłatę prolongacyjną w wysokości 50 % stawki odsetek za zwłokę obowiązującej w dniu podpisania umowy, od następnego dnia po ustawowym dniu wymagalności składki do dnia odroczenia włącznie. ZUS rozstrzygając, czy odroczenie albo rozłożenie na raty kwot wymagalnych można zastosować wobec konkretnego wnioskodawcy, są zobowiązane do rzetelnego zbadania możliwości płatniczych dłużników i wpływu odroczenia (rozłożenia na raty) na stan finansów ubezpieczeniowych.

Możliwość odroczenia i rozłożenia na raty składek na ubezpieczenie społeczne – umowa

25. Odroczenie lub rozłożenie na raty następuje w formie umowy. Jednak aby do niej doszło, płatnik składek musi złożyć wniosek, obejmujący szereg dokumentów. Zawarcie umowy o odroczeniu terminu płatności składki

rodzi dla obu stron umowy konkretne obowiązki, ale również przyznaje określone uprawnienia. Należy się z zapoznać z nimi dokładnie czytając umowę zawieraną z ZUS.

26. Od 2016 r. zaczną obowiązywać nowe zasady dotyczące objęcia obowiązkowymi ubezpieczeniami tzw. oskładkowania umów w przypadku zbiegu tytułów ubezpieczeniowych.

Objęcie
ubezpieczeniem
społecznym

Art. 13. 1. Osoby skazane na karę ograniczenia wolności mogą wykonywać pracę w spółdzielni socjalnej zgodnie z przepisami ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557, z późn. zm.).

2. Osoby, o których mowa w ust. 1, nie mogą być członkami spółdzielni socjalnej.

1. Na rzecz spółdzielni socjalnej mogą pracować osoby skazane na karę ograniczenia wolności orzeczonej za wykroczenia oraz do wykonywania pracy społecznie użytecznej¹⁴⁹. Nie mogą być oni jednak członkami spółdzielni socjalnej.

Zasady
pracy osób
skazanych
na karę
ograniczenia
wolności

2. Kodeks karny wykonawczy określa warunki wykonywania pracy przez osoby skazane. I tak praca, którą wykonuje skazany w ramach kary ograniczenia wolności, ma być „pracą społecznie użyteczną”. Powinna mieć więc inny charakter, niż oferta pracy płatnej¹⁵⁰. Zgodnie z art. 35 kodeksu karnego nieodpłatna, kontrolowana praca na cele społeczne jest wykonywana w wymiarze od 20 do 40 godzin w miesiącu. Powinna być rozplanowana w sposób pozwalający na pogodzenie jej wykonywania z ewentualnie wykonywaną pracą zawodową. Służyć to ma wzbudzeniu w skazanym woli kształtowania jego społecznie pożądaných postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego (art. 53 § 1 kodeksu karnego wykonawczego).

Sposób wykonywania przez skazanego obowiązku pracy, w szczególności wywiązywania się z tego obowiązku zgodnie z wymogiem przewidzianym w art. 53 § 2 kodeksu karnego wykonawczego, i wpływ pracy na proces reedukacji skazanego powinien być przedmiotem stałego zainteresowania organów zobowiązanych do wykonania orzeczenia w tej części, a przede

¹⁴⁹ Tak K. Postulski, Komentarz Kodeksu karnego wykonawczego, Warszawa 2010, komentarz do art. 56 kodeksu karnego wykonawczego.

¹⁵⁰ Tak Z. Holda, K. Postulski, Komentarz Kodeksu karnego wykonawczego, Warszawa 2008, komentarz do art. 53 kodeksu karnego wykonawczego.

wszystkim – sądowego kuratora zawodowego¹⁵¹.

3. Zgodnie z art. 56 § 3 kodeksu karnego wykonawczego, wykonywanie pracy w spółdzielni socjalnej wymaga zgody tej spółdzielni. Z inicjatywą wykonywania pracy przez skazanego powinien wystąpić przede wszystkim sądowy kurator zawodowy, chociaż przepisy wykonawcze dopuszczają wyznaczenie podmiotu, w którym wykonuje pracę skazany – oczywiście za jego zgodą – przez właściwe organy gminy¹⁵². Również spółdzielnia socjalna może zgłaszać bezpośrednio zespołowi kuratorskiej służby sądowej gotowość przyjęcia skazanych z własnej inicjatywy. Zachętą do przyjmowania skazanych celem wykonywania w nich kary ograniczenia wolności jest uchylenie obowiązujących do dnia 7 czerwca 2010 r. przepisów, zgodnie z którymi podmioty te miały obowiązek ubezpieczania skazanych od następstw nieszczęśliwych wypadków oraz od odpowiedzialności cywilnej z tytułu wyrządzenia osobie trzeciej szkody przy wykonywaniu pracy, a także obowiązek wynagradzania wyznaczonych pracowników w wysokości uzależnionej od liczby skazanych pozostających pod ich dozorem. Obecnie są one z tych obowiązków zwolnione¹⁵³.

Art. 14. Wolontariusze mogą wykonywać świadczenia na rzecz spółdzielni socjalnej, w zakresie prowadzonej przez tę spółdzielnię działalności pożytku publicznego, na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Zasady świadczenia wolontariatu w spółdzielni socjalnej

1. Zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie spółdzielnia socjalna ma także cechy organizacji pozarządowej, ponieważ spółdzielnia socjalnej nadaje się prawo prowadzenia działalności społecznie użytecznej w sferze zadań publicznych określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz prawo zatrudniania wolontariuszy.

2. Zgodnie z art. 42 ust. 1 o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, świadczenie wolontariuszy odpowiada świadczeniu pracy, nie jest natomiast świadczeniem pracy lub usług w rozumieniu kodeksu pracy. Wolontariusze mogą wykonywać, na zasadach określonych w niniejszym rozdziale, świadczenia na rzecz spółdzielni socjalnej w zakresie działalności

¹⁵¹ Tak Z. Holda, K. Postulski, Komentarz Kodeksu karnego wykonawczego, Warszawa 2008, komentarz do art. 53 kodeksu karnego wykonawczego.

¹⁵² Tak K. Postulski, Komentarz Kodeksu karnego wykonawczego, Warszawa 2010, komentarz do art. 56 kodeksu karnego wykonawczego.

¹⁵³ Op. cit.

pożytku publicznego, z wyłączeniem prowadzonej przez nie działalności gospodarczej.

3. Podstawą świadczenia pracy w ramach wolontariatu jest porozumienie z korzystającym (w tym przypadku spółdzielnią socjalną). Wolontariusz powinien posiadać kwalifikacje i spełniać wymagania odpowiednie do rodzaju i zakresu wykonywanych świadczeń, jeżeli obowiązek posiadania takich kwalifikacji i spełniania stosownych wymagań wynika z odrębnych przepisów. Porozumienie między wolontariuszem a spółdzielnią socjalną powinno zawierać postanowienie o możliwości jego rozwiązania.

4. Na żądanie wolontariusza korzystający (w tym przypadku spółdzielnia socjalna) ma obowiązek potwierdzić na piśmie treść porozumienia. Jednak jeżeli świadczenie wolontariusza wykonywane jest przez okres dłuższy niż 30 dni, porozumienie powinno być sporządzone na piśmie. Spółdzielnia socjalna, na żądanie wolontariusza, powinna wydać pisemne zaświadczenie o wykonaniu świadczeń przez wolontariusza, w tym o zakresie wykonywanych świadczeń. Również na prośbę wolontariusza korzystający może przedłożyć pisemną opinię o wykonaniu świadczeń przez wolontariusza. Do porozumień zawieranych między korzystającym a wolontariuszem w zakresie nieuregulowanym niniejszą ustawą stosuje się przepisy kodeksu cywilnego.

Art. 15. 1. Działalność spółdzielni socjalnej może zostać wsparta ze środków budżetu państwa lub środków budżetu jednostki samorządu terytorialnego, w szczególności poprzez:

- 1) dotacje;
- 2) pożyczki;
- 3) poręczenia, o których mowa w art. 5a ust. 6;
- 4) usługi lub doradztwo w zakresie finansowym, księgowym, ekonomicznym, prawnym i marketingowym;
- 5) zrefundowanie kosztów lustracji.

2. Wsparcie, o którym mowa w ust. 1, udzielane jest, w drodze uchwały, przez właściwe organy jednostek samorządu terytorialnego lub w ramach programu ministra właściwego do spraw zabezpieczenia

społecznego określonego w przepisach o pomocy społecznej, na cele związane z rozwojem spółdzielni socjalnych.

3. Wsparcie, o którym mowa w ust. 1 pkt 1-4, oraz wsparcie, o którym mowa w art. 5a ust. 5 i 6, art. 6 ust. 3 i art. 12 ust. 3a, jest udzielane jako pomoc de minimis zgodnie z rozporządzeniem Komisji (UE) nr 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis (Dz. Urz. UE L 352/1 z 24.12.2013), zaś w przypadku gdy spółdzielnia wykonuje usługi świadczone w ogólnym interesie gospodarczym zgodnie z rozporządzeniem Komisji (UE) nr 360/2012 z dnia 25 kwietnia 2012 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis przyznawanej przedsiębiorstwom wykonującym usługi świadczone w ogólnym interesie gospodarczym (Dz. Urz. UE L 114/8 z 26.4.2012).

4. Zaświadczenie o udzieleniu wsparcia, o którym mowa w ust. 1, wydaje się na zasadach określonych w ustawie z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (Dz. U. z 2007 r. Nr 59, poz. 404 oraz z 2008 r. Nr 93, poz. 585).

5. Zaświadczenie o udzieleniu wsparcia wydają:

1) sąd rejonowy właściwy ze względu na miejsce dokonania wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego - w przypadku, o którym mowa w art. 6 ust. 3;

2) starosta - w przypadku, o którym mowa w art. 12 ust. 3a;

3) organ jednostki samorządu terytorialnego właściwej ze względu na miejsce udzielenia pomocy - w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt. 1, 4 i 5 oraz w art. 5a ust. 5 i 6;

4) minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego lub działające na jego zlecenie podmioty - w przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt. 1 i 5.

6. Wsparcie w zakresie, o którym mowa w ust. 1 pkt. 1 i 4, przeznaczone na realizację zadań, o których mowa w art. 8, nie stanowi pomocy publicznej, z tym że kwota wsparcia nie może przekroczyć kwoty stanowiącej równowartość kosztów działania spółdzielni socjalnej,

pomniejszonej o przychód uzyskany z działalności gospodarczej.

7. Wsparcie, o którym mowa w ust. 1 pkt. 1 i 4, może być współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

1. Założyciele spółdzielni mogą: otrzymać jednorazową dotację na utworzenie spółdzielni przyznawaną z Funduszu Pracy, korzystać ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), Europejskiego Funduszu Społecznego, oraz ubiegać się w starostwie zgodnie z art. 12 ust. 3a ustawy o spółdzielniach socjalnych o refundację składek za ubezpieczenie społeczne, o czym była mowa wcześniej. Spółdzielnie socjalne korzystają również ze zwolnień podatkowych i zwolnień z opłat sądowych, o których była mowa wcześniej.

Generalne
podstawy
prawne
udzielania
wsparcia dla
spółdzielni
socjalnych

2. Umowa o przekazanie środków na założenie spółdzielni socjalnej i refundacja składek za członka spółdzielni socjalnej to dwie odrębne kwestie. W obu przypadkach stronami są różne podmioty. Dlatego też wcześniejsze zawarcie umowy pomiędzy przyszłym członkiem spółdzielni a starostą nie wpływa na możliwość zawarcia przez starostę umowy z tą spółdzielnią o refundację składek na ubezpieczenie społeczne członka. Jednocześnie należy podkreślić, że decyzja o zawarciu takiej umowy należy do suwerennego uznania starosty.

3. Zgodnie z przepisami art. 5a ust. 5 i 6, w art. 6 ust. 3, ustawy o spółdzielniach socjalnych, spółdzielnie te mają możliwość skorzystania także z innych uprawnień dotyczących m.in. braku opłat związanych z Krajowym Rejestrem Sądowym, wkładem do spółdzielni socjalnych dokonywanym przez jednostkę samorządu terytorialnego.

4. Przepis art. 15 wskazuje normę generalną dającą podstawę prawa materialnego do udzielania wsparcia spółdzielniom socjalnym ze środków budżetu państwa jak również z budżetu jednostek samorządu terytorialnego. Ustawodawca wskazał tu przykładowo:

- dotacje;
- pożyczki;
- poręczenia, o których mowa w art. 5a ust. 6 ustawy o spółdzielniach socjalnych;
- usługi lub doradztwo w zakresie finansowym, księgowym, ekonomicznym, prawnym i marketingowym;
- zrefundowanie kosztów lustracji.

Z uwagi na zastosowanie zwrotu „w szczególności”, nie jest to zamknięty katalog możliwego wsparcia i dotyczy np. obniżonej stawki czynszu itd.

5. Przepis ten w istocie stanowi określenie, na jakich zasadach – zgodnie z zasadami pomocy publicznej – można udzielić wsparcia spółdzielni socjalnej. Odwołuje się on do rozporządzenia Komisji (UE) nr 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis. Rozporządzenie to stosuje się do pomocy przyznawanej podmiotom gospodarczym we wszystkich sektorach, z wyjątkiem m.in.:

- pomocy przyznawanej podmiotom gospodarczym działającym w sektorach rybołówstwa i akwakultur;
- pomocy przyznawanej podmiotom gospodarczym działającym w dziedzinie produkcji podstawowej produktów rolnych;
- pomocy przyznawanej podmiotom gospodarczym działającym w dziedzinie przetwarzania i wprowadzania do obrotu produktów rolnych;
- pomocy przyznawanej przedsiębiorstwom działającym w sektorze węglowym;
- pomocy na nabycie pojazdów przeznaczonych do transportu drogowego przyznawanej podmiotom gospodarczym prowadzącym działalność zarobkową w zakresie drogowego transportu towarowego;

Generalnie wsparcie udzielone w ramach zasady de minimis zwolnione jest z procedur notyfikacyjnych przewidzianych Traktatem Europejskim, jeżeli ogólna kwota pomocy de minimis przyznana dowolnemu podmiotowi gospodarczemu nie przekracza 200.000 EUR w dowolnie ustalonym okresie trzech lat budżetowych. Pułap 200.000 EUR określa się jako dotacja pieniężna. Wszystkie podane wartości są wartościami brutto, czyli nie uwzględniają potrąceń z tytułu podatków ani innych opłat. W przypadku gdy pomoc przyznawana jest w formie innej niż dotacja, kwotę pomocy wyraża się jako ekwiwalent dotacji brutto.

W przypadku gdy spółdzielnia wykonuje usługi świadczone w ogólnym interesie gospodarczym zgodnie z rozporządzeniem Komisji (UE) nr 360/2012 z dnia 25 kwietnia 2012 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis przyznawanej przedsiębiorstwom wykonującym usługi świadczone w ogólnym interesie gospodarczym, gdzie pomoc dla jednego przedsiębiorstwa przez dowolny okres trzech lat budżetowych nie może przekroczyć 500 000 EUR. Brak jest legalnej definicji usługi świadczone w ogólnym interesie gospodarczym,

niemniej jednak z całą pewnością można zaliczyć do nich usługi użyteczności publicznej, o którym mowa w ustawie z dnia 20 grudnia 1996 r. o gospodarce komunalnej (Dz. U. z 2011 r. Nr 45, poz. 236, z 2015 r. poz. 1045). Podobną wykładnię przyjęto również w przyjętym przez Radę Ministrów Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej.

6. Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej¹⁵⁴, podmioty udzielające pomocy, z urzędu wydają beneficjentowi zaświadczenie stwierdzające że udzielana pomoc jest pomocą de minimis. Określono również delegację dla Rady Ministrów do wydania w drodze rozporządzenia określającego formę i treść takich zaświadczeń. Stosowne rozporządzenie ukazało się 20 marca 2007 r.¹⁵⁵.

Wzór zaświadczenia zawiera m.in.:

- nazwę, numer identyfikacji podatkowej (NIP), siedzibę i adres podmiotu udzielającego pomocy publicznej;
- określenie beneficjenta pomocy de minimis;
- dzień udzielenia pomocy publicznej;
- wartość udzielonej pomocy publicznej brutto w złotych i w euro;
- wskazanie podstawy prawnej udzielenia pomocy publicznej;
- stwierdzenie, że udzielona pomoc publiczna jest pomocą de minimis.

Zaświadczenie wydaje się w dniu wydania decyzji, wraz z tą decyzją, lub w terminie dwóch miesięcy jeśli pomoc udzielana była w formie ulgi podatkowej udzielanej na podstawie aktu normatywnego bez wymogu wydania decyzji.

Podmiot udzielający pomocy z urzędu (bez konieczności składania w tym zakresie wniosku przez beneficjenta pomocy) wydaje zaświadczenie o przyznanej pomocy stwierdzające jego charakter i określające m.in. dzień i wartość udzielonej pomocy de minimis, a także dane identyfikujące organ udzielający pomocy i beneficjenta oraz podstawę prawną udzielenia pomocy.

Zaświadczenie powinno być wydane beneficjentowi w dniu udzielenia pomocy (np. w dniu podpisania umowy, na podstawie której przedsiębiorca

¹⁵⁴ Ustawa z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej, tekst jednolity Dz. U. z 2007 r. Nr 59, poz. 404, z późn. zm.

¹⁵⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 marca 2007 r. w sprawie zaświadczeń o pomocy de minimis i pomocy de minimis w rolnictwie lub rybołówstwie, Dz. U. z 2007 r. Nr 53, poz. 354, z późn. zm.

nabył prawo do pomocy lub wraz z decyzją organu udzielającego pomocy). Jeśli wszystkie niezbędne dane, które musi zawierać zaświadczenie o pomocy de minimis zostały uwzględnione w treści decyzji, wydawanie zaświadczenia jako dodatkowego dokumentu nie jest potrzebne.

7. Ustawa o spółdzielniach socjalnych przewiduje, że wsparcie udzielane poza zdefiniowanymi przepisami prawa materialnego (dotacja na utworzenie spółdzielni, brak opłaty w KRS itd.) udzielane jest:

- w drodze uchwały, przez właściwe organy jednostek samorządu terytorialnego lub
- w ramach programu ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego określonego w przepisach o pomocy społecznej, na cele związane z rozwojem spółdzielni socjalnych.

8. Uchwała lub program ministra jako akt normatywny stanowi program pomocowy, który spełnia przesłanki rozporządzenia Komisji (UE) nr 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis¹⁵⁶. Należy pamiętać że uchwała nie może przewidywać przyznawać określonych uprawnień w drodze decyzji wydawanej na wniosek zainteresowanego podmiotu. Zwolnienie przysługuje z mocy samych przepisów uchwały, po spełnieniu wskazanych w niej warunków. Mogą one dotyczyć tzw. obowiązków informacyjnych, np. zgłoszenia zamiaru korzystania z pomocy, ale nie można tego utożsamiać z wnioskiem o przyznanie określonego uprawnienia.

9. W przypadku przygotowania takiego programu na podstawie art. 7 ust. 3 ustawy o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej¹⁵⁷, powinien zostać jedynie zgłoszony Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, który w terminie 14 dni może przedstawić zastrzeżenia dotyczące przejrzystości zasad udzielania pomocy.

10. Należy pamiętać, że zgodnie z art. 37. ustawy o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej, spółdzielnia socjalna ubiegająca się o pomoc de minimis jest zobowiązana do przedstawienia podmiotowi udzielającemu pomocy, wraz z wnioskiem o udzielenie pomocy:

- wszystkich zaświadczeń o pomocy de minimis, jakie otrzymała w roku,

**Obowiązki
podmiotu
ubiegającego
się o pomoc
de minimis**

¹⁵⁶ Rozporządzenie Komisji (UE) NR 1407/2013 z dnia 18 grudnia 2013 r. w sprawie stosowania art. 107 i 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej do pomocy de minimis (Tekst mający znaczenie dla EOG) (Dz. Urz. UE L 352 z 24.12.2013, str. 1)

¹⁵⁷ Ustawa z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej, tekst jednolity Dz. U. z 2007, Nr 59, poz. 404, z późn. zm.

w którym ubiega się o pomoc, oraz w ciągu 2 poprzedzających go lat, albo oświadczenia o wielkości pomocy de minimis otrzymanej w tym okresie, albo oświadczenia o nieotrzymaniu takiej pomocy w tym okresie;

- informacji niezbędnych do udzielenia pomocy de minimis, dotyczących w szczególności wnioskodawcy i prowadzonej przez niego działalności gospodarczej oraz wielkości i przeznaczenia pomocy publicznej otrzymanej w odniesieniu do tych samych kosztów kwalifikujących się do objęcia pomocą, na pokrycie których ma być przeznaczona pomoc de minimis.

Ubiegający się o pomoc de minimis przedstawia informacje na specjalnym formularzu określonym w rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie zakresu informacji przedstawianych przez podmiot ubiegający się o pomoc de minimis¹⁵⁸.

11. Ponadto ustawa o spółdzielniach socjalnych przewiduje, że w przypadku wsparcia w postaci dotacji, usług lub doradztwa w zakresie finansowym, księgowym, ekonomicznym, przeznaczonych na realizację statutowej działalności spółdzielni socjalnej w części obejmującej działalność w zakresie społecznej i zawodowej reintegracji oraz działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych nie stanowi pomocy publicznej.

12. Przepis art. 15 ust. 7 tej ustawy, który stanowi, iż wsparcie wymienione w art. 15 ust. 1 pkt. 1, 4-6 ustawy o spółdzielniach socjalnych może być współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego ma charakter informacyjny i nie stanowi samoistnej podstawy udzielania pomocy.

13. Gmina może pod pewnymi warunkami udostępnić spółdzielni socjalnej lokal na preferencyjnych warunkach. Najpierw trzeba wziąć pod uwagę przede wszystkim, czy zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym gmina może udostępnić składnik własnego lub użytkowanego majątku w cenie poniżej przyjętej w aktach prawa miejscowego. Warto przy tym zaznaczyć, że mogą występować różnice w zakresie właściwości organów gminy do stanowienia odpowiednich aktów prawnych, pozwalających na rozporządzenie

Udostępnianie przez gminę lokali na preferencyjnych warunkach

¹⁵⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 marca 2010 r. w sprawie zakresu informacji przedstawianych przez podmiot ubiegający się o pomoc de minimis (Dz. U. Nr 53, poz. 311, ze zm.). Od 15 listopada 2014 r. po zmianach rozporządzenia obowiązują nowe wzory formularzy odrębnie dla pomocy de minimis oraz o pomoc de minimis przez przedsiębiorcę wykonującego usługę świadczoną w ogólnym interesie gospodarczym. Wzory dostępne są pod adresem: https://uokik.gov.pl/wzory_formularzy_pomocy_de_minimis.php

nieruchomościami gminnymi. I tak, podstawą do rozporządzania mieniem gminy jest art. 18 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 594, z późn. zm., dalej jako ustawa o samorządzie gminnym) oraz art. 30 w związku z art. 40 ust. 2 pkt 3 tejże ustawy. Dalej, na podstawie art. 25 w związku z art. 24 ustawy z 21 sierpnia 1997 r. o gospodarowaniu nieruchomościami (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r., poz. 518, z późn. zm.) nieruchomościami gminnymi zarządza wójt, burmistrz albo prezydent miasta – w zależności od wielkości i statusu prawnego gminy. Jednak w ustawie o samorządzie gminnym znajdują się zastrzeżenia. Przepis art. 18 pkt ust. 2 pkt 9 lit a) ustawy o samorządzie gminnym zastrzega, że rozporządzanie nieruchomościami na okres powyżej 3 lat albo w przypadku kolejnego, przekraczającego 3-letni okres rozporządzania daną nieruchomością, należy do wyłącznej właściwości rady gminy. Natomiast przepis art. 30 ust. 2 pkt. 3 stanowi, że w zakresie obowiązków wójta (odpowiednio burmistrza albo prezydenta miasta) znajduje się zarząd mieniem komunalnym. Tak więc z treści tych dwóch przepisów wynikają kompetencje poszczególnych organów gminy do zarządzania określonymi nieruchomościami, a więc i stanowienia aktów prawa miejscowego w zakresie zarządzania mieniem komunalnym. W zależności od okresu wynajmu (do 3 albo powyżej 3 lat, jak również w przypadku przedłużenia najmu) rada gminy albo wójt (odpowiednio prezydent albo burmistrz) może podjąć uchwałę (rada) albo zarządzenie (wójt) w sprawie preferencyjnego traktowania poszczególnych podmiotów. Aby jednak uniknąć zarzutów o niegospodarność, naruszenie przepisów ustawy o finansach publicznych (ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, tekst jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 885, z późn. zm.) czy nierówne traktowanie poszczególnych podmiotów, działanie gminy albo wójta można uzasadnić tym, że organizacje pozarządowe muszą spełniać warunki określone w art. 4 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r., poz. 1118, z późn. zm.), a spółdzielnie socjalne np. muszą przeznaczać część lub całość dochodów na wzmocnienie potencjału spółdzielni albo realizację celów pożytku publicznego. Taka uchwała lub zarządzenie może oczywiście również zastrzegać, jakie lokale (na przykład niepołożone przy głównych ciągach handlowych, położone na wyższych piętrach budynków) mogą być przeznaczane na działalność spółdzielni socjalnych. Gmina bądź wójt może również odstąpić w niektórych przypadkach od trybu przetargowego zastrzeżonego dla innych nieruchomości.

Art. 15a. 1. Jednostka sektora finansów publicznych udzielając zamówienia, które nie podlega ze względu na jego wartość ustawie z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 907, z późn. zm.), może zastrzec, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie spółdzielnie socjalne, działające na podstawie ustawy lub właściwych przepisów państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, z uwzględnieniem przepisów art. 44 ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych.

2. Informacja o zastrzeżeniu, o którym mowa w ust. 1, musi znaleźć się we wniosku o uruchomienie procedury udzielenia zamówienia publicznego oraz w odpowiednich dokumentach postępowania o udzielenie zamówienia publicznego.

1. Przepis został wprowadzony nowelizacją z sierpnia 2015 r. Dotyczy on udzielania przez jednostkę sektora finansów publicznych zamówień niepodlegających ze względu na wartość ustawie Prawo zamówień publicznych. Zgodnie z tym przepisem jednostka sektora finansów publicznych udzielając zamówienia, które nie podlega ze względu na jego wartość ustawie prawo zamówień publicznych (poniżej 30 tys. euro¹⁵⁹), może zastrzec, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie spółdzielnie socjalne, działające na podstawie ustawy lub właściwych przepisów państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, z uwzględnieniem przepisów art. 44 ust. 3 ustawy o finansach publicznych. Zgodnie z treścią tego przepisu wydatki publiczne powinny być dokonywane w sposób umożliwiający terminową realizację zadań, w wysokości i terminach wynikających z wcześniej zaciągniętych zobowiązań oraz w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasad uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów oraz optymalnego doboru metod i środków służących osiągnięciu założonych celów.

2. Przepis ten stanowi wyraźną dyrektywę dla samorządów co do kształtowania sposobu wydawania pieniędzy publicznych, a także wzmacnia pozycję sektora spółdzielczości socjalnej w ubieganiu się o zamówienia publiczne. Tym samym przyczynia się do zamknięcia wieloletniej dyskusji na temat sposobu wskazywania spółdzielni socjalnych jako wykonawców zadań o charakterze publicznym.

¹⁵⁹ Zgodnie z rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2013 r. w sprawie średniego kursu złotego w stosunku do euro stanowiącego podstawę przeliczania wartości zamówień publicznych (Dz. U. z 2013, poz. 1692), kwota 30 tys. euro stanowi po przeliczeniu (grudzień 2015) kwotę 126.747 zł.

Zamówienia
w projektach
Europejskiego
Funduszu
Społecznego

3. W ramach projektów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w okresie 2014-2020¹⁶⁰ (Regionalne Programy Operacyjne i Krajowe Programy Operacyjne), Instytucje zarządzające w swoich wytycznych programowych, lub w umowie o dofinansowanie, powinny obowiązkowo określić rodzaj zamówień publicznych, w ramach których zobowiązuje się beneficjenta (realizatora projektu) do zastosowania klauzul społecznych, w szczególności ograniczenia możliwości złożenia oferty do podmiotów ekonomii społecznej (co obejmuje również spółdzielnie socjalne) oraz stosowania kryteriów dotyczących zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami, bezrobotnych lub osób, o których mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym. Niezbędne jest zatem, uważne przyglądanie się możliwościom realizacji zadań lub sprzedaży towarów i usług w realizowanych projektach.

Bez PZP
w rewitalizacji

4. Warto również pamiętać, iż w ramach ustawy z dnia 22 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo zamówień publicznych¹⁶¹ dokonano zmiany art. 4, określając, że ustawy PZP nie stosuje się, w przypadku zamówień o wartości mniejszej niż kwoty określone w przepisach wydanych na podstawie art. 11 ust. 8 ustawy PZP¹⁶² których przedmiotem są usługi lub roboty budowlane realizujące przedsięwzięcia rewitalizacyjne zawarte w gminnym programie rewitalizacji oraz wykonywane na obszarze Specjalnej Strefy Rewitalizacji, o których mowa odpowiednio w rozdziałach 4 i 5 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji¹⁶³, jeżeli zamówienia te udzielane są: przez gminę lub gminne jednostki organizacyjne organizacjom pozarządowym lub spółdzielniom socjalnym, a przedmiot zamówienia należy do działalności statutowej wykonawcy lub w celu aktywizacji osób mających miejsce zamieszkania na obszarze Specjalnej Strefy Rewitalizacji;

Możliwe
preferencje
w PZP

5. Zmiany te weszły w życie 28 lipca 2016 r. Nowelizacja ustawy Prawo zamówień publicznych z czerwca 2016 r. wprowadziła również nowe zasady społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych w postaci zamówień zastrzeżonych w dwóch sytuacjach:

I. Pierwsza sytuacja sformułowana w art. 22 określa, iż zamawiający może zastrzec w ogłoszeniu o zamówieniu, że o udzielenie zamówienia mogą

¹⁶⁰ Wytyczne w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa, kwiecień 2015.

¹⁶¹ Ustawa z dnia 22 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo zamówień publicznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 1020).

¹⁶² Progi te reguluje Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2015 r. w sprawie kwot wartości zamówień oraz konkursów, od których jest uzależniony obowiązek przekazywania ogłoszeń Urzędowi Publikacji Unii Europejskiej (Dz. U. 2015 poz. 2263), obowiązujący od 1 stycznia 2016 r.

¹⁶³ Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2015, poz. 1777).

ubiegać się wyłącznie zakłady pracy chronionej oraz inni wykonawcy, których działalność, lub działalność ich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek, które będą realizowały zamówienie, obejmuje społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych, w szczególności:

- osób niepełnosprawnych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- bezrobotnych w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy
- osób pozbawionych wolności lub zwalnianych z zakładów karnych, o których mowa w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy, mających trudności w integracji ze środowiskiem;
- osób z zaburzeniami psychicznymi w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego
- osób bezdomnych w rozumieniu ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej
- osób, które uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej
- osób do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia, posiadających status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia;
- osób będących członkami mniejszości znajdującej się w niekorzystnej sytuacji, w szczególności będących członkami mniejszości narodowych i etnicznych w rozumieniu ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym.

Zamawiający określa minimalny procentowy wskaźnik zatrudnienia osób należących do jednej lub więcej kategorii osób, o których mowa powyżej, nie mniejszy niż 30%, osób zatrudnionych przez zakłady pracy chronionej lub wykonawców albo ich jednostki, o których w tym przepisie.

Druga sytuacja sformułowana w art. 138p określa, iż zamawiający może zastrzec w ogłoszeniu o zamówieniu, że o udzielenie zamówienia na usługi zdrowotne, społeczne oraz kulturalne objęte kodami CPV 75121000-0, 75122000-7, 75123000-4, 79622000-0, 79624000-4, 79625000-1, 80110000-8, 80300000-7, 80420000-4, 80430000-7, 80511000-9,

80520000-5, 80590000-6, od 85000000-9 do 85323000-9, 92500000-6, 92600000-7, 98133000-4, 98133110-8, określonymi we Wspólnym Słowniku Zamówień,¹⁶⁴ mogą ubiegać się wyłącznie wykonawcy, którzy spełniają łącznie następujące warunki:

- celem ich działalności jest realizacja zadań w zakresie użyteczności publicznej związanej ze świadczeniem tych usług oraz społeczna i zawodowa integracja osób, o których mowa w art. 22 ust.2 nie działają w celu osiągnięcia zysku, przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników;
- struktura zarządzania nimi lub ich struktura własnościowa opiera się na współzarządzaniu w przypadku spółdzielni, akcjonariacie pracowniczym lub zasadach partycypacji pracowników, co wykonawca określa w swoim statucie;
- w ciągu ostatnich 3 lat poprzedzających dzień wszczęcia postępowania o udzielenie zamówienia na usługi społeczne nie udzielono im zamówienia na podstawie tego przepisu przez tego samego zamawiającego.

Umowa w sprawie zamówienia publicznego, o którym mowa wyżej nie może zostać zawarta na okres dłuższy niż 3 lata. Zmiany te weszły w życie 28 lipca 2016 r.

Art. 16. Spółdzielnia socjalna może łączyć się wyłącznie z inną spółdzielnią socjalną.

Zasady
przekształcania
spółdzielni
socjalnej

1. Zapewne w celu zapewnienia efektywności funkcjonowania spółdzielni socjalnej jako istotnej części systemu wspieranego zatrudnienia, ustawodawca ustanowił ograniczenia w przekształcaniu spółdzielni socjalnej. Spółdzielnie socjalne mogą się łączyć wyłącznie z innymi spółdzielniami socjalnymi, zaś z podziału spółdzielni socjalnej powstać mogą wyłącznie nowe spółdzielnie socjalne.

Zasady
przekształcania
spółdzielni
socjalnej
– łączenie

2. Na każdym etapie swojej działalności spółdzielnia socjalna może połączyć się z inną spółdzielnią socjalną na podstawie uchwał walnych zgromadzeń łączących się spółdzielni podjętych większością 2/3 głosów.

Uchwały te powinny zawierać wskazanie spółdzielni przejmującej oraz przy-

¹⁶⁴ Rozporządzenie (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2195/2002 z dnia 5 listopada 2002 r. w sprawie Wspólnego Słownika Zamówień (CPV) (Dz. Urz. WE L 340 z 16.12.2002, Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, z późn. zm.),

jęcie Statutu stanowiącego podstawę dalszej działalności i datę połączenia.

Od chwili połączenia członkowie spółdzielni przejmowanej stają się członkami spółdzielni przejmującej, a majątek spółdzielni przejmowanej oraz jej wierzyciele i dłużnicy przechodzą na spółdzielnię przejmującą.

Art. 17. 1. Spółdzielnia socjalna może podzielić się na podstawie uchwały walnego zgromadzenia, podjętej większością 2/3 głosów.

2. W wyniku podziału mogą być utworzone wyłącznie spółdzielnie socjalne.

1. Podobnie jak w przypadku łączenia się spółdzielni socjalnych, podział spółdzielni socjalnej prowadzi do utworzenia wyłącznie spółdzielni socjalnych.

2. Warunkiem podziału spółdzielni socjalnej jest przyjęcie stosownej uchwały przez większość 2/3 głosów członków spółdzielni socjalnej. W przypadku spółdzielni działających na podstawie ustawy Prawo spółdzielcze w analogicznym przypadku stosuje się zwykłą większość głosów członków spółdzielni.

Zasady
przekształcania
spółdzielni
socjalnej
– podział

Art. 18. Spółdzielnia socjalna przechodzi w stan likwidacji w przypadkach określonych w art. 113 § 1 pkt. 1 i 3 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, a ponadto w przypadku:

1) zaprzestania używania w nazwie oznaczenia „Spółdzielnia Socjalna”;

2) zmniejszenia się liczby członków poniżej pięciu w przypadku osób fizycznych i dwóch w przypadku osób prawnych lub zwiększenia powyżej pięćdziesięciu, z zastrzeżeniem art. 5 ust. 3;

3) przekroczenia limitu, o którym mowa w art. 5 ust. 6;

1. Spółdzielnia socjalna przechodzi w stan likwidacji w przypadkach określonych ustawą Prawo spółdzielcze, oraz w przypadkach określonych ustawą o spółdzielniach socjalnych.

2. W przypadku określonym przepisami ustawy Prawo spółdzielcze mamy do czynienia z dwoma przypadkami:

Stan likwidacji

Stan likwidacji
– przesłanki
w ustawie Prawo
spółdzielcze

- z upływem okresu, na który, w myśl statutu, spółdzielnię utworzono (Prawo Spółdzielcze art. 113 §1 pkt. 1);
- wskutek zgodnych uchwał walnych zgromadzeń zapadłych większością 3/4 głosów na dwóch kolejno po sobie następujących walnych zgromadzeniach, w odstępie co najmniej dwóch tygodni (art. 113 §1 pkt. 3 ustawy Prawo spółdzielcze).

3. W przypadku określonym przepisami ustawy o spółdzielniach socjalnych mamy do czynienia z czterema przypadkami:

- zaprzestania używania w nazwie oznaczenia „Spółdzielnia Socjalna”;
- zmniejszenia się liczby członków poniżej pięciu lub zwiększenia powyżej pięćdziesięciu, z zastrzeżeniem przekształconych spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych, które mogą liczyć więcej członków.
- przekroczenia limitu, o którym mowa w art. 5 ust. 6, co oznacza że liczba członków nie zaliczająca się do grupy bezrobotnych, niepełnosprawnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym przekroczy 50% członków spółdzielni;
- naruszenia zasad podziału nadwyżki bilansowej określonych w art. 10.

Należy zwrócić uwagę na dwie kwestie. Po pierwsze brak jest przepisu precyzyjnie wskazującego termin pozwalający na rozpoczęcie likwidacji spółdzielni socjalnej w związku ze zmniejszeniem się stanu osobowego poniżej określonej w komentowanym przepisie liczebności wymaganej do funkcjonowania spółdzielni. Z formalnego punktu widzenia terminem takim może być termin podjęcia uchwały o np. wykluczeniu członka spółdzielni socjalnej, choć faktycznie członek ów mógł nie działać już od dawna (o ile organy spółdzielni, według kompetencji wskazanych w statucie, nie podjęły żadnych kroków zmierzających do jego formalnego wykluczenia). Należy zatem zgodnie z art. 1 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych, odwołującym się do stosowania ustawy Prawo spółdzielcze w przypadkach nieuregulowanych w ustawie, zastosować przepis art. 113 § 1 pkt. 2. Stanowi on, iż spółdzielnia przechodzi w stan likwidacji wskutek zmniejszenia się liczby członków poniżej wskazanej w statucie lub w ustawie, jeżeli spółdzielnia w terminie jednego roku nie zwiększy liczby członków do wymaganej wielkości. Zatem przesłanki likwidacji określone w art. 18 pkt 2 i 3 można uznać za spełnione po upływie dwunastu miesięcy.¹⁶⁵

Druga kwestia dotyczy zmian w składzie członkowskim spółdzielni. Należy

¹⁶⁵ Nie ulega jednak wątpliwości, że wobec niejasności interpretacyjnych kwestia powinna zostać jednoznacznie uregulowana przy najbliższej nowelizacji ustawy, tak aby nie budziła żadnych wątpliwości.

przypomnieć, że zgodnie z art. 1 ustawy Prawo spółdzielcze spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym. Oznacza, to że nie ma podstawy do rozpoczęcia procedury likwidacji w przypadku, gdy np. w miejsce czterech osób fizycznych przystąpią do spółdzielni dwie osoby prawne. Podobnie w sytuacji gdy ustępuje ze spółdzielni osoba prawna a w jej miejsce przystępuje pięć osób fizycznych. Obie sytuacje prawne są dopuszczalne.,

4. W wypadkach przedstawionych powyżej zarząd spółdzielni (likwidator) ma obowiązek zgłoszenia do Krajowego Rejestru Sądowego otwarcia likwidacji spółdzielni i zawiadomienia o tym właściwego związku rewizyjnego. Jeżeli zarząd (likwidator) tego nie uczyni, zgłoszenia dokona związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona. W przypadku gdy spółdzielnia socjalna nie jest zrzeszona w związku rewizyjnym jego funkcje zgodnie z Art. 259 § 3 ustawy Prawo spółdzielcze, wykonuje Krajowa Rada Spółdzielcza.

5. Do likwidacji może dojść również na podstawie uchwały o postawieniu spółdzielni w stan likwidacji przez związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona (art. 114 ustawy Prawo spółdzielcze). Uchwała ta może zostać przyjęta w przypadku gdy:

- działalność spółdzielni wykazuje rażące i uporczywe naruszenia prawa lub postanowień statutu;
- spółdzielnia została zarejestrowana z naruszeniem prawa;
- spółdzielnia co najmniej od roku nie prowadzi działalności gospodarczej.

Uchwałę związku rewizyjnego spółdzielnia może zaskarżyć do sądu w ciągu sześciu tygodni od dnia jej doręczenia wraz z uzasadnieniem. W razie niezaskarżenia uchwały w ustawowym terminie lub uprawomocnienia się orzeczenia oddalającego powództwo albo umarzającego postępowanie w sprawie, związek rewizyjny zgłasza do Krajowego Rejestru Sądowego wniosek o otwarcie likwidacji, wyznaczając jednocześnie likwidatora.

6. Zgodnie z art. 118 ustawy Prawo spółdzielcze likwidatorami spółdzielni mogą być członkowie ostatniego zarządu lub osoby wybrane przez walne zgromadzenie, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. Likwidator może nie być członkiem spółdzielni socjalnej. Likwidatorem może być również osoba prawna. Umowę z likwidatorem o wykonanie czynności likwidacyjnych zawiera rada nadzorcza spółdzielni. W wypadku gdy zwołanie rady napotyka poważne trudności albo gdy likwidatora wyznacza związek rewizyjny, umowę z likwidatorem zawiera ten związek, działając w imieniu spółdzielni.

Likwidator

7. Spółdzielnia w likwidacji zgodnie z art. 121 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze, zachowuje dotychczasową swoją nazwę z dodaniem wyrazów: „w likwidacji”. Z dniem wpisania do Krajowego Rejestru Sądowego otwarcia likwidacji wygasają uprzednio udzielone pełnomocnictwa podlegające wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego. Spółdzielnia w stanie likwidacji może połączyć się z inną spółdzielnią według zasad przewidzianych w art. 96-102 ustawy Prawo Spółdzielcze.

Likwidator
– obowiązki

8. Likwidator zgodnie z art. 122 ustawy Prawo spółdzielcze powinien niezwłocznie po wyznaczeniu go:

- zgłosić do Krajowego Rejestru Sądowego wnioski o wpisanie otwarcia likwidacji spółdzielni, jeżeli nie zostało to jeszcze dokonane, i zawiadomić o tym związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona, oraz Krajową Radę Spółdzielczą;
- powiadomić banki finansujące spółdzielnię oraz organy finansowe o otwarciu likwidacji spółdzielni;
- ogłosić w Monitorze Spółdzielczym zawiadomienie o otwarciu likwidacji spółdzielni i wezwać wierzycieli do zgłoszenia wierzytelności w terminie trzech miesięcy od dnia tego ogłoszenia;
- przystąpić do sporządzenia sprawozdania finansowego na dzień otwarcia likwidacji oraz listy zobowiązań spółdzielni;
- sporządzić plan finansowy likwidacji i plan zaspokojenia zobowiązań.

Wniosek o otwarciu likwidacji podlega opłacie stałej w wysokości 400,00 PLN. Dodatkowy wydatek w wysokości 250,00 PLN wiąże się z ogłoszeniem w Monitorze Spółdzielczym faktu otwarcia likwidacji. Zgodnie z art. 6 ust. 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych spółdzielnia nie uiszcza opłaty sądowej od zmiany wpisów do KRS, czym jest m.in. wniosek o otwarciu likwidacji.

Spłata
należności
spółdzielni
socjalnej

9. Należności przypadające od spółdzielni socjalnej zaspokajają się w następującej kolejności:

- koszty prowadzenia likwidacji;
- należności ze stosunku pracy i należności, którym przepisy prawa przyznają taką samą ochronę jak należnościom ze stosunku pracy, oraz odszkodowanie z tytułu uszkodzenia ciała, wywołania rozstroju zdrowia lub pozbawienia życia, w tym również odszkodowanie z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych;

- podatki i inne należności, do których stosuje się przepisy o zobowiązaniach podatkowych, oraz należności z tytułu kredytów bankowych;
- inne należności.

Należy pamiętać o zastrzeżeniu określonym w art. 19 ustawy o spółdzielniach socjalnych.

10. Po zakończeniu likwidacji likwidator przedstawia walnemu zgromadzeniu do zatwierdzenia sprawozdanie finansowe na dzień zakończenia likwidacji. Jeżeli zwołanie walnego zgromadzenia napotyka poważne trudności, likwidator przedstawia sprawozdanie finansowe do zatwierdzenia związkowi rewizyjnemu, w którym spółdzielnia jest zrzeszona.

Po zatwierdzeniu sprawozdania finansowego na dzień zakończenia likwidacji, likwidator zgłasza do Krajowego Rejestru Sądowego wnioski o wykreślenie spółdzielni socjalnej z Krajowego Rejestru Sądowego oraz przekazuje księgi i dokumenty zlikwidowanej spółdzielni do przechowania uprawnionemu podmiotowi do przechowywania dokumentacji archiwalnej¹⁶⁶. Wykreślenie powinno być ogłoszone przez sąd.

W razie zaspokojenia wszelkich należności przypadających od spółdzielni socjalnej i złożenia do depozytu sądowego kwot na zabezpieczenie należności spornych lub niewymagalnych, spółdzielnia może ulec wykreśleniu z Krajowego Rejestru Sądowego przed zakończeniem prowadzonych przez nią lub przeciwko niej sporów sądowych. W takim wypadku w miejsce spółdzielni wchodzi jako strona związek rewizyjny, w którym spółdzielnia jest zrzeszona. Związek rewizyjny obowiązany jest do przekazania kwot uzyskanych w wyniku sporu na cele określone w uchwale ostatniego walnego zgromadzenia zlikwidowanej spółdzielni. Jeżeli uchwała walnego zgromadzenia nie zawiera stosownego wskazania, likwidator przekazuje pozostały majątek nieodpłatnie na cele spółdzielcze lub społeczne.

Art. 19. 1. W przypadku likwidacji spółdzielni socjalnej, której powstanie zostało sfinansowane ze środków publicznych, środki pozostające po spłaceniu zobowiązań, złożeniu do depozytu stosownych sum zabezpieczających należności sporne lub niewymagalne i po wydzieleniu kwot przeznaczonych na wypłaty udziałów, dzieli się między jej członków, jednak nie więcej niż 20% środków, w pozostałej części przekazuje się na Fundusz Pracy.

¹⁶⁶ Postępowanie z dokumentacją osobową i płacową w przypadku likwidacji lub upadłości pracodawcy reguluje ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 1446, z 2016 r. poz. 352).

2. W przypadku likwidacji spółdzielni socjalnej, która nie korzystała ze środków Funduszu Pracy, środki określone w ust. 1, dzieli się w całości pomiędzy jej członków.

3. W przypadku likwidacji spółdzielni socjalnej walne zgromadzenie może podjąć uchwałę o przekazaniu środków określonych w ust. 1 na rzecz organizacji pozarządowych, realizujących zadania określone ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, właściwego związku rewizyjnego spółdzielni socjalnych, lub innych spółdzielni socjalnych.

Zasady
podziału środków
pozostałych po
likwidacji

1. Zważywszy na cel utworzenia spółdzielni socjalnej i możliwość korzystania przezeń z pomocy publicznej oraz innych form wsparcia, uzasadnione wydaje się przekazanie środków uzyskanych w wyniku procesu likwidacyjnego na Fundusz Pracy. Wątpliwości budzi wskazanie jedynie Funduszu Pracy jako beneficjenta, a niewskazanie np. Państwowego Funduszu na Rzecz Osób Niepełnosprawnych, z którego mogą pochodzić środki na aktywizację osób niepełnosprawnych.

2. Mimo niewątpliwie szlachetnego przeznaczenia, niejasny jest cel ustawodawcy określony w art. 19 ust. 3, a więc przekazanie środków uzyskanych w wyniku procesu likwidacyjnego na rzecz organizacji pozarządowych. Może budzić to uzasadniony niepokój o to, jak te środki zostaną spożytkowane. Ustawa nie stanowi wprost, jak powinny zostać one wydane. Celowe byłoby przekazanie środków do zleceńodawcy i ponowne rozporządzenie tymi środkami.

3. Przepis art. 19 ust. 2 pozwala na podział środków uzyskanych w wyniku procesu likwidacyjnego pomiędzy członków spółdzielni socjalnej, o ile jej powstanie nie zostało sfinansowane ze środków publicznych. Przepis ten może być zachętą do tworzenia spółdzielni socjalnych, ale również skutecznie demotywować do podejmowania prób uzyskania środków na rozpoczęcie działalności spółdzielni.

4. Przez „powstanie sfinansowane ze środków publicznych” należy rozumieć tylko i wyłącznie dotację na utworzenie spółdzielni. Zgodnie z treścią przepisu art. 19 ust. 1 inaczej należałoby potraktować dotację na przystąpienie do spółdzielni socjalnej.

Art. 19a. Rada Ministrów przedkłada Sejmowi i Senatowi Rzeczypospolitej Polskiej w okresach dwuletnich, najpóźniej do dnia 30 czerwca

informacje o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych, w oparciu o dane przekazane ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego przez związki rewizyjne właściwe dla spółdzielczości socjalnej do dnia 30 grudnia roku poprzedzającego rok złożenia informacji.

Art. 20. Rada Ministrów przedstawi Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej w terminie do dnia 30 czerwca 2008 r. sprawozdanie z działania ustawy za okres od dnia jej wejścia w życie do dnia 31 grudnia 2007 r.

Sprawozdanie
z realizacji
ustawy

1. W pierwotnym brzmieniu ustawy z 27 kwietnia 2006 r. wprowadzono postanowienie nakazujące Radzie Ministrów złożenie do dnia 30 czerwca 2008 roku sprawozdania z realizacji ustawy. Sprawozdanie to miało objąć okres od dnia wejścia w życie ustawy tj. 6 lipca 2006 r. do dnia 31 grudnia 2007 r. Ustawodawca określił przede wszystkim termin złożenia sprawozdania przez Radę Ministrów.

2. W czerwcu 2008 r. Minister Pracy i Polityki Społecznej pismem nr DPS-IV-071-AT/08 przedłożył Marszałkowi Sejmu „Sprawozdanie z realizacji zadań ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych¹⁶⁷”. Sprawozdanie to z datą 30 lipca 2008 r. zostało opublikowane jako Druk Sejmowy nr 930. Sprawozdanie zostało rozpatrzone 17 czerwca 2009 roku na posiedzeniu Komisji Polityki Społecznej Sejmu RP nr 159¹⁶⁸. Na posiedzeniu komisji jednomyślnie przyjęto sprawozdanie (Druk Sejmowy nr 2089), rekomendując Sejmowi przyjęcie sprawozdania. Sprawozdanie to nie zostało przyjęte w trakcie obrad VI kadencji Sejmu.

3. W 2010 r. Najwyższa Izba Kontroli przeprowadziła kontrolę rozpoznawczą w zakresie funkcjonowania systemu aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i biernych zawodowo w ramach przedsiębiorczości społecznej. W wystąpieniu skierowanym do Ministra Pracy i Polityki Społecznej, Najwyższa Izba Kontroli krytycznie oceniła fakt, iż MPiPS nie posiada stałych informacji o przebiegu realizacji zadań wynikających z ustawy o spółdzielniach socjalnych. Jednocześnie pozytywnie oceniono podjęcie działań zmierzających do rozpoczęcia inicjatywy legislacyjnej, polegającej na wprowadzeniu do ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych postanowień o obowiązku powtarzalnego okresowego monitoringu ww. ustawy,

¹⁶⁷ Sprawozdanie z realizacji zadań ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych. Druk sejmowy nr 930 dostępny na stronie: [http://orka.sejm.gov.pl/Druk6ka.nsf/wgdruk/930/\\$file/930.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druk6ka.nsf/wgdruk/930/$file/930.pdf).

¹⁶⁸ Biuletyn 159 posiedzenia Komisji Polityki Społecznej, dostępny na stronach Sejmu, pod adresem: <http://orka.sejm.gov.pl/Biuletyn.nsf/wgskmr6/PSR-159>.

wzorem rozwiązań przyjętych w znowelizowanej ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie¹⁶⁹.

4. Wskutek stanowiska NIK, w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw, w art. 3 pkt. 3 została przyjęta zmiana ustawy wprowadzająca system stałego monitoringu, w postaci nowego art. 19a.

5. Przepis ten zobowiązuje Radę Ministrów do przedkładania Sejmowi i Senatowi Rzeczypospolitej Polskiej co dwa lata informacji o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych, wskazując każdorazowo termin 30 czerwca roku następującego po roku sprawozdawczym. Zgodnie z art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw, pierwszy termin sprawozdania ustalono na 30 czerwca 2012 r., co objęło informację za okres 2010 r. i 2011 r., a następny do czerwca 2014 przedstawiono informację – za okres 2012 r. i 2013 r.¹⁷⁰ W czerwcu 2016 r. Rada Ministrów skierowała do Sejmu i Senatu informację za okres 2014-2015¹⁷¹.

6. Dane do przedstawianej przez Radę Ministrów informacji pochodzić pochodzą od ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego w oparciu o dane przekazane przez związki rewizyjne właściwe dla spółdzielczości socjalnej. Tym samym dane dla potrzeb sprawozdania zgodnie z ustawą przekazuje Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych.

Art. 21. W ustawie z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848, z 2004 r. Nr 99, poz. 1001 oraz z 2005 r. Nr 122, poz. 1024) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 6 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Liczba założycieli spółdzielni nie może być mniejsza od dziesięciu, jeżeli założycielami są osoby fizyczne, i trzech, jeżeli założycielami są

¹⁶⁹ unkcjonowanie systemu aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i biernych zawodowo w ramach przedsiębiorczości społecznej, Warszawa 2010. Informacja o kontroli NIK i wystąpienia dostępne są na stronie Najwyższej Izby Kontroli: <http://www.nik.gov.pl/kontrola/wyniki-kontroli-nik/kontrola,6902.html>.

¹⁷⁰ „Informacja o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych działających na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych za okres 2010-2011 r.” została skierowana do Sejmu 12 września 2012 r. (Druk Sejmowy nr 738), zaś „Informacja o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych działających na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych za okres 2012-2013” 6 lutego 2015 r. (druk sejmowy nr 3166). Obie informacje zostały rozpatrzone na posiedzeniach Komisji Polityki Społecznej 6 grudnia 2012 i 3 marca 2015 r. Sejm przyjął obie informacje na nr 89 posiedzeniu w dniu 20 marca 2015 r.

¹⁷¹ Informacja o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych działających na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych za okres 2014–2015, MRPIPS, Warszawa czerwiec 2016 (druk sejmowy nr 777).

osoby prawne. W spółdzielniach produkcji rolnej liczba założycieli – osób fizycznych nie może być mniejsza od pięciu.”;

2) w art. 15 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Spółdzielnia liczy co najmniej dziesięciu członków, a spółdzielnia produkcji rolnej co najmniej pięciu członków, o ile statut nie wymaga liczby większej.”;

3) w części I „Spółdzielnie”:

a) nazwa tytułu II otrzymuje brzmienie:

„Przepisy szczególne dla spółdzielni produkcji rolnej, spółdzielni kótek rolniczych i spółdzielni pracy”,

b) w tytule II uchyla się dział V.

Przepisy art. 6 i 15 oraz skreślenie działu V Spółdzielnie socjalne, obejmującego artykuły od art. 203a do art. 203d, ustawy Prawo spółdzielcze przywracają stan prawny tejże ustawy sprzed 1 czerwca 2004 roku.

Art. 22. W ustawie z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz. U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654, z późn. zm.) w art. 17 ust. 1 w pkt. 42 kropkę zastępuje się przecinkiem i dodaje się pkt. 43 w brzmieniu:

„43) dochody spółdzielni socjalnej wydatkowane w roku podatkowym na cele, o których mowa w art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. Nr 94, poz. 651) na zasadach określonych w tej ustawie, w części nie zaliczonej do kosztów uzyskania przychodów.”.

1. Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt. 43 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych dodanym przez art. 22 ustawy o spółdzielniach socjalnych od podatku wolne są dochody spółdzielni socjalnych wydatkowane w roku podatkowym na cele, o których mowa w art. 2 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych, na zasadach określonych w tej ustawie, w części niezaliczonej do kosztów uzyskania przychodów.

Działania określone w art. 2 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych nie są

wykonywane w ramach działalności gospodarczej prowadzonej przez spółdzielnię socjalną, a dochody wydatkowane na te cele podlegają zwolnieniu od opodatkowania, chyba że zostały zaliczone do kosztów uzyskania przychodów. Ze zwolnienia korzystają dochody wydatkowane w danym roku podatkowym. Oznacza to konieczność rzeczywistego wydania środków, a nie wyłącznie przypisanie go do realizacji (nie wystarczy zabudżetowanie, należy je wydać).

2. Statutowa działalność spółdzielni socjalnej w części obejmującej działalność w zakresie społecznej i zawodowej reintegracji oraz działalność społeczna i oświatowo-kulturalna na rzecz członków spółdzielni oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczna w zakresie zadań publicznych określonych w ustawie o organizacjach pożytku publicznego i o wolontariacie nie jest działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy o swobodzie gospodarczej i może być prowadzona jako statutowa działalność odpłatna. Do tej działalności stosuje się odpowiednio przepisy ustawy o organizacjach pożytku publicznego i o wolontariacie, przy czym prowadzenie przez spółdzielnie socjalne statutowej działalności odpłatnej wymaga rachunkowego wyodrębnienia tych form działalności w stopniu umożliwiającym określenie przychodów, kosztów i wyników, z uwzględnieniem przepisów o rachunkowości.

3. Wyłącznie przeznaczenie uzyskanego w trakcie roku podatkowego dochodu spółdzielni socjalnej na społeczną i zawodową reintegrację jej członków nie stanowi przesłanki do zwolnienia od podatku dochodowego od osób prawnych. Taką przesłankę stanowi jedynie osiągnięcie dochodów i ich wydatkowanie w roku podatkowym na cele, o których mowa w art. 2 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych w części niezaliczonej do kosztów uzyskania przychodów. Uwzględniając argument racjonalności ustawodawcy trudno uznać, że zamiarem ustawodawcy była możliwość wydatkowania wypracowanych środków w roku następnym bez utraty przedmiotowego zwolnienia. Środki wypracowane w danym roku podatkowym, a wydatkowane w roku następnym (i rozliczone w zeznaniu rocznym CIT-8 za ten rok), nie pozwalają na zwolnienie ich z opodatkowania podatkiem dochodowym od osób prawnych¹⁷².

Art. 23. W ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123, poz. 776, z późn. zm.) w art. 28 dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

¹⁷² Za J. Marciniak (red.), Podatek dochodowy od osób prawnych. Komentarz, Warszawa 2011, komentarz do art. 17.

„1a. Spółdzielnia socjalna, powstała w wyniku przekształcenia spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych mającej status pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej, uzyskuje status pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej, jeżeli wystąpi z wnioskiem o nadanie takiego statusu w terminie 3 miesięcy od daty wpisu tej spółdzielni do Krajowego Rejestru Sądowego.”.

1. Przepis art. 23 dotyczy uzyskania statusu zakładu pracy chronionej przez spółdzielnię socjalną. Status zakładu pracy chronionej może uzyskać spółdzielnia socjalna, która powstała w wyniku przekształcenia spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych mającej uprzednio status pracodawcy prowadzącego zakład pracy chronionej (art. 28 ust. 1a ustawy o rehabilitacji zawodowej i zatrudnianiu niepełnosprawnych). Uznanie takie jest ograniczone 3-miesięcznym terminem od daty wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego.

2. Jest możliwe również uzyskanie statusu zakładu pracy chronionej przez spółdzielnię socjalną w trybie „zwykłym”, a więc w przypadku spełnienia warunków określonych w ustawie o rehabilitacji zawodowej i zatrudnianiu niepełnosprawnych. Decyzję w sprawie przyznania tego statusu wydaje wojewoda. Prowadzący zakład pracy chronionej jest zobowiązany do udzielania informacji o spełnianiu warunków i realizacji obowiązków odpowiednim organom. Zakład taki posiada również pewne przywileje, jak np. zwolnienie z niektórych podatków i opłat, z wyjątkiem opłaty skarbowej i opłat o charakterze sankcyjnym (art. 31 ustawy o rehabilitacji zawodowej i zatrudnianiu niepełnosprawnych). Prowadzący zakład pracy chronionej może ze środków PFRON na wniosek otrzymać: 1) dofinansowanie w wysokości do 50% oprocentowania zaciągniętych kredytów bankowych, pod warunkiem wykorzystania tych kredytów na cele związane z rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych, 2) zwrot kosztów za szkolenie zatrudnionych osób niepełnosprawnych, w związku z koniecznością zmiany profilu produkcji, 3) jednorazową pożyczkę w celu ochrony istniejących w zakładzie miejsc pracy osób niepełnosprawnych (art. 32 ust. 1 o rehabilitacji zawodowej i zatrudnianiu niepełnosprawnych).¹⁷³

Art. 24. W ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.) w art. 11 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„3. W otwartym konkursie ofert, o którym mowa w ust. 2, uczestniczą

¹⁷³ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 lipca 2007 r., sygn. akt U 7/06, Dz. U. Nr 133, poz. 933.

organizacje pozarządowe, podmioty wymienione w art. 3 ust. 3, spółdzielnie socjalne oraz jednostki organizacyjne podległe organom administracji publicznej lub przez nie nadzorowane.”.

1. Omawiany przepis umożliwiał spółdzielniom socjalnym uczestniczenie w otwartym konkursie ofert organizowanym w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego. Przepis ten uprawniał spółdzielnie socjalne jedynie do jednego uprawnienia działań w sferze pożytku publicznego.

2. W lutym 2009 do Sejmu RP wpłynął projekt, a w 22 stycznia 2010 r. została uchwalona ustawa o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie 12 marca 2010 r. Ustawa ta jednoznacznie określiła statut spółdzielni socjalnej jako organizacji traktowanej jak organizacja pozarządowa, oraz zakres stosowania ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Szczegóły w tej kwestii omawia komentarz do art. 2 ustawy.

Art. 25. W ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. Nr 122, poz. 1143, z późn. zm.) w art. 16 w ust. 1 pkt. 2 otrzymuje brzmienie:

„2) uczestnicy mogą podjąć wspólną działalność gospodarczą w formie spółdzielni socjalnej na zasadach określonych w przepisach o spółdzielniach socjalnych.”.

1. Przepis ten wskazywał, iż jedną z form aktywizacji uczestników Centrów Integracji Społecznej w ramach zatrudnienia wspieranego może być podjęcie działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej.

2. W obecnym brzmieniu podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej jest możliwe zarówno w przypadku absolwentów Centrum Integracji Społecznej jak i Klubów Integracji Społecznej. Absolwentom tym przyznano prawo do otrzymania dotacji ze środków Funduszu Pracy na założenie spółdzielni socjalnym w takim samym stopniu jak osobom bezrobotnym¹⁷⁴.

Art. 26. W ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. Nr 99, poz. 1001, z późn. zm.) w art. 106 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Przychodami Funduszu Pracy są również opłaty, wpłaty, kary pieniężne

¹⁷⁴ Por. komentarz do art. 4 ustawy w niniejszym zbiorze

i grzywny, o których mowa w art. 115 i art. 119-124, kary pieniężne nakładane na podstawie przepisów o pomocy społecznej, a także środki pieniężne, przekazywane do Funduszu Pracy na podstawie art. 19 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. Nr 94, poz. 651).”.

1. Przepis art. 26 nowelizuje art. 106 ust. 2 i pozwala na zwiększenie wpływów do Funduszu Pracy z tytułu opłat, wpłat, kar pieniężnych i grzywien, o których mowa w art. 115 i art. 119-124 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, kar pieniężnych nakładanych na podstawie przepisów o pomocy społecznej, a także środków pieniężnych, przekazywanych do Funduszu Pracy na podstawie art. 19 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.

Art. 27. 1. Spółdzielnie istniejące w dniu wejścia w życie ustawy i działające na podstawie przepisów części I tytułu II działu V ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze dokonają zmian swoich statutów stosownie do wymagań niniejszej ustawy i w trybie przewidzianym w tej ustawie. Zgłoszenia do rejestru tych zmian spółdzielnie dokonają najpóźniej w ciągu 9 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy.

2. Do czasu zarejestrowania zmian statutów postanowienia dotychczasowych statutów pozostają w mocy.

3. Spółdzielnie, o których mowa w ust. 1, nie uiszczają opłat sądowych od wniosku o wpis zmian swoich statutów do Krajowego Rejestru Sądowego oraz nie uiszczają opłaty za ogłoszenie tego wpisu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

1. Przepis art. 27 dotyczy spółdzielni socjalnych utworzonych przed wejściem w życie ustawy o spółdzielniach socjalnych z 2006 r.

2. Przepis ten dotyczy obowiązku dokonania zmian w statucie takiej spółdzielni socjalnej i dokonania zgłoszenia do rejestru spółdzielni w okresie 9 miesięcy od 5 lipca 2006 r. W przypadku dotychczasowego stanu oznaczało to m.in. kwestie:

- przedmiotu działalności spółdzielni;
- rady nadzorczej (dotychczasowy przepis wskazywał iż nie ma rady w spółdzielni do 15 osób);
- Innych postanowień regulowanych nową ustawą a dotychczas odwołujących się do przepisów o spółdzielniach pracy.

3. Podobnie jak w przypadku dokonywania wpisu do rejestru spółdzielni, spółdzielnia socjalna, wprowadzająca zmiany w swoim statucie w trybie art. 27, zwolniona jest z obowiązku dokonania opłat sądowych od wniosku o wpis zmian swoich statutów do Krajowego Rejestru Sądowego oraz nie uiszczają opłaty za ogłoszenie tego wpisu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

Art. 28. Przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 203a § 7 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, zachowują moc do dnia wejścia w życie rozporządzenia, o którym mowa w art. 6 ust. 2 niniejszej ustawy, nie dłużej jednak niż 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy.

1. Zgodnie z art. 203a § 7 ustawy Prawo spółdzielcze, który został uchwalony w ramach ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, minister właściwy do spraw pracy w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości otrzymał upoważnienie do określenia w drodze rozporządzenia, wzorów dokumentów niezbędnych do utworzenia spółdzielni socjalnej, mając na względzie ułatwienie procedur rejestracyjnych.

2. Minister Gospodarki i Pracy 26 października 2004 r. wydał rozporządzenie określające stosowne wzory zaświadczeń Powiatowego Urzędu Pracy, Centrum Integracji Społecznej oraz Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie¹⁷⁵, które weszło w życie po 14 dniach od dnia ogłoszenia tj. 23 listopada 2004 r. Był to w istocie dzień, od którego mógł się rozpocząć proces rejestracji spółdzielni socjalnych.

3. W art. 6 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych określono nową podstawę prawną do wydania rozporządzenia określającego wzory zaświadczeń dla osób zakładających spółdzielnię socjalną, a które wywodziły się z grona osób, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych, mając na względzie ich ujednoczenie oraz przydatność dla postępowania przed sądem rejestrowym. Jednocześnie w art. 28 ustawy o spółdzielniach socjalnych wskazano, iż przepis wspomnianego rozporządzenia z dnia 26 października 2004 r. obowiązuje do dnia wydania nowego rozporządzenia, wynikającego z nowej podstawy prawnej, lecz nie dłużej niż przez okres sześciu miesięcy.

4. Rozporządzenie z dnia 26 października 2004 r., zostało uchylone 7

¹⁷⁵ Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 26 października 2004 r. w sprawie wzorów dokumentów niezbędnych do utworzenia spółdzielni socjalnej (Dz. U z 2004 r. Nr 240, poz. 2412);

stycznia 2007 r., zgodnie z przepisem art. 28 ustawy o spółdzielniach socjalnych. Nowe rozporządzenie, wydane na podstawie art. 6 ust. 2 ustawy o spółdzielniach socjalnych zostało wydane dopiero 3 sierpnia 2007 r.,¹⁷⁶ i weszło w życie 1 września 2007 r. Tym samym pomiędzy 8 stycznia a 31 sierpnia nie funkcjonował żaden przepis dotyczący wzorów zaświadczeń niezbędnych w procesie rejestracji spółdzielni. Przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2007 r. obowiązują do chwili obecnej.

Art. 29. 1. Spółdzielnia inwalidów lub spółdzielnia niewidomych, która w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy posiadała osobowość prawną, może przekształcić się w spółdzielnię socjalną na podstawie uchwały walnego zgromadzenia o:

1) przekształceniu w spółdzielnię socjalną lub

2) wyodrębnieniu części spółdzielni i przekształceniu tej części w spółdzielnię socjalną.

2. Do przekształcenia, o którym mowa:

1) w ust. 1 pkt. 1, stosuje się odpowiednio przepisy o łączeniu się spółdzielni;

2) w ust. 1 pkt. 2, stosuje się odpowiednio przepisy o podziale spółdzielni.

3. Spółdzielnia socjalnej powstałej w wyniku przekształcenia, o którym mowa w ust. 1 pkt. 1, przysługują wszystkie prawa i obowiązki, które przysługiwały przekształcanej spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych.

4. Spółdzielnia socjalnej powstałej w wyniku przekształcenia, o którym mowa w ust. 1 pkt. 2, przysługują wszystkie składniki majątkowe oraz prawa i obowiązki wynikające z planu podziału spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych, o którym mowa w art. 111 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze.

1. Od czerwca 2004 r. w ustawie Prawo spółdzielcze funkcjonował przepis art. 203a § 6 określający iż, spółdzielnia inwalidów i spółdzielnia nie-

Przekształcenie
spółdzielni
inwalidów
i spółdzielni
niewidomych

¹⁷⁶ Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2007 r. w sprawie określenia wzorów zaświadczeń dołączanych do wniosku o wpis spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego, Dz. U. z 2007 r. Nr 149, poz. 1051

widomych staje się spółdzielnią socjalną na podstawie uchwały walnego zgromadzenia, podjętej zwykłą większością głosów. Przepisy o łączeniu się spółdzielni, więc także połączeniu ze spółdzielnią socjalną, stosowało się odpowiednio. Ustawodawca wówczas zdefiniował tylko sposób w jakim może dojść do przekształcenia pomijając inne aspekty z tym związane.

2. Ustawa o spółdzielniach socjalnych również dopuszcza możliwość przekształcenia dotychczas istniejących spółdzielni inwalidów i spółdzielni niewidomych w spółdzielnie socjalne. Ponadto, na podstawie przepisów ustawy Prawo spółdzielcze w związku z przepisami ustawy o spółdzielniach socjalnych ze spółdzielni inwalidów lub ze spółdzielni niepełnosprawnych wydzielona może zostać spółdzielnia socjalna. Ustawodawca kierował się z pewnością szczególną pozycją osób – członków takich spółdzielni na rynku pracy. Przepis art. 181a ustawy Prawo spółdzielcze określa przedmiot działalności spółdzielni inwalidów i spółdzielni niewidomych. Jednym z zadań takiej spółdzielni jest zawodowa i społeczna rehabilitacja inwalidów i niewidomych przez pracę w prowadzonym wspólnie przedsiębiorstwie. Pokrywa się to z funkcjami i celami działalności spółdzielni socjalnych. Takie przekształcenie podporządkowuje spółdzielnię rygorowi ustawy o spółdzielniach socjalnych. Z jednej strony jednak spółdzielcy uzyskują prawo do refundacji składek, dotacji, a z drugiej strony ogranicza się im w ten sposób udział w nadwyżce budżetowej, o ile korzystają z takiej formy finansowania. Pozwala im to również korzystać z przywilejów dotyczących realizacji zadań pożytku publicznego.

3. Zgodnie z ustawą spółdzielnie inwalidów i niewidomych mogą przekształcić się w spółdzielnie socjalne w wyniku podjęcia uchwały podjętej większością głosów określoną w statucie danej spółdzielni.

Art. 30. Ustawa wchodzi w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia.

Termin
ogłoszenia
ustawy

Przepis ten określa termin wejścia w życie ustawy. Ustawa została ogłoszona w Dzienniku Ustaw z 2006 roku, Nr 94, poz. 651 w dniu 5 czerwca 2006 roku. Tym samym ustawa weszła w życie 6 lipca 2006 roku.

Akty prawne (stan na 30 grudnia 2015 r.)

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.,
2. Projekt ustawy o spółdzielniach socjalnych, druk sejmowy Nr 378 I, IV kadencja Sejmu,
3. Projekt ustawy o spółdzielniach socjalnych, druk sejmowy Nr 49, V kadencja Sejmu,
4. Projekt ustawy o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, druk sejmowy I 136, Sejm VI kadencji,
5. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2007 r. w sprawie określenia wzorów zaświadczeń dołączanych do wniosku o wpis spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego, Dz. U. 2007 nr 149 poz. 1051,
6. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 października 2007 r. w sprawie przyznania osobie niepełnosprawnej środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej, Dz. U. z 2007 r. Nr 123, poz. 776, z późn. zm.,
7. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie przyznawania bezrobotnemu środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych, Dz. U. Nr 30, poz. 155, z późn. zm.,
8. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 lutego 2008 r. w sprawie rodzajów zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych zleczanych fundacjom oraz organizacjom pozarządowym, Dz. U. z 2008 r., Nr 29, poz. 172,
9. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 8 października 2009 r. w sprawie wzoru wniosku spółdzielni socjalnej o zwrot opłaconych składek oraz trybu dokonywania ich zwrotu, Dz. U. Nr 176, poz. 1367,
10. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2000 r.

w sprawie określenia wzorów urzędowych formularzy wniosków o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego oraz sposobu i miejsca ich udostępniania, Dz. U. Nr 118, poz. 1247, z późn. zm.,

11. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD), Dz. U. 2007 nr 251 poz. 1885 z późn. zm.,

12. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 marca 2007 r. w sprawie zaświadczeń o pomocy de minimis i pomocy de minimis w rolnictwie lub rybołówstwie, Dz. U. z 2007 r. Nr 53, poz. 354, z późn. zm.,

13. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1435/2003 z dnia 22 lipca 2003 r. w sprawie statutu spółdzielni europejskiej (SCE), Dz. Urz. UE L 207 z 18.08.2003,

14. Rozporządzenie Rady (WE) Nr 659/1999 z dnia 22 marca 1999 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania art. 93 Traktatu WE, Dz. Urz. UE L 83 z 27 marca 1999,

15. Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską. Tekst skonsolidowany (uwzględniający zmiany wprowadzone Traktatem z Nicei. Traktat o Unii Europejskiej), Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2003,

16. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, Dz. U. nr 16, poz. 93 z późn. zm.,

17. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.,

18. Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych, Dz. U. Nr 94, poz. 1037 z późn. zm.,

19. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Dz. U. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.,

20. Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, tekst jednolity Dz. U. z 2009 r., Nr 153, poz. 1227, z późn. zm.,

21. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, Dz. U. z 2009 r. Nr 157, poz. 1240, z późn. zm.,

22. Ustawa z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, Dz. U. z 2007 r. Nr 168, poz. 1186, z późn. zm.,

23. Ustawa z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu

za pracę, Dz. U. Nr 200, poz. 1679 z późn. zm.,

24. Ustawa z 25 marca 2011 o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców, Dz. U. z 2011 r. Nr 106, poz. 622,

25. Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz. U. z 2011 r. Nr 45, poz. 235, Nr 131, poz. 764,

26. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 13, poz. 123, z późn. zm.,

27. Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, tekst jednolity Dz. U. Nr 74 z 2011 r., poz. 397, z późn. zm.,

28. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, tekst jednolity Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.,

29. Ustawa z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej tekst jednolity Dz. U. z 2007 r. Nr 59, poz. 404, z późn. zm.,

30. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, Dz. U. Nr 99, poz. 1001, z późn. zm.,

31. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, Dz. U. z 2005 r. Nr 179, poz. 1485, z późn. zm.,

32. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.,

33. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, tekst jednolity Dz. U. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.,

34. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, tekst jednolity Dz. U. z 2001, Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.,

35. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, tekst jednolity Dz. U. z 2001, Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.,

36. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590, z późn. zm.

37. Ustawa z dnia 8 października 1982 r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolników, Dz. U. 1982 nr 32 poz. 217, z późn. zm.,

38. Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, Dz. U. z 2010 r. Nr 127, poz. 857, z późn. zm.,

39. Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 97, poz. 481, z późn. zm.,
40. Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 97, poz. 480, z późn. zm.,
41. Ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 73, poz. 323, z późn. zm.,
42. Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 97, poz. 479, z późn. zm.,
43. Ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 73, poz. 324, z późn. zm.,
44. Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 29, poz. 154, z późn. zm.,
45. Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 41, poz. 252, z późn. zm.,
46. Ustawa z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Dz. U. Nr 66, poz. 287, z późn. zm.,
47. Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej. Dz. U. Nr 97, poz. 482, z późn. zm.,
48. Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej. Dz. U. Nr 41, poz. 253, z późn. zm.,
49. Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej. Dz. U. Nr 41, poz. 254, z późn. zm.,
50. Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz. U. Nr 173, poz. 1807, z późn. zm.,
51. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, tekst jednolity Dz. U. z 2007 r., Nr 70,

poz. 473, z późn. zm.,

52. Ustawa z dnia 22 grudnia 1995 r. o wydawaniu Monitora Sądowego i Gospodarczego, Dz. U. z 2006 r. Nr 6, poz. 42 z późn. zm.,

53. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 roku o zatrudnieniu socjalnym, tekst jednolity Dz. U. z 2011, Nr 43, poz. 225, z późn. zm.,

54. Ustawa z dnia 22 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 28, poz. 146 z późn. zm.,

55. Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 91, poz. 742,

56. Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 205, poz. 1211,

57. Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze, tekst jednolity Dz. U. z 2003, Nr 188, poz. 1848 z późn. zm.,

58. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne, Dz. U. 2001 nr 115 poz. 1229, z późn. zm.

Orzecznictwo

1. Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 1962 r., I CR 369/62, NP. 1964, nr 1,

2. Uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2001 r., III ZP 20/01,

3. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 1994 r., I PZP 13/94,

4. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 grudnia 2006 r., II FSK 1113/05,

5. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 15 stycznia 2014 r., II GSK 1762/12,

6. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2002 r., IV CKN 646/00,

7. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2003 r., I CKN 4/01,
8. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2004 r., I CK 198/04,
9. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 sierpnia 2007 r., V CSK 163/2007,
10. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 2008 r., I PK 254/07,
11. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 2009 r., II CSK 513/08,
12. Wyrok Sądu Najwyższego z 18 marca 2010, V CSK 260/2009,
13. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29 kwietnia 1992 r., I ACr 182/92,
14. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 30 września 2010 r., I ACa 455/10,
15. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 lipca 2007 r., sygn. akt U 7/06, Dz. U. Nr 133, poz. 933.
16. Wyrok Wojewódzkiego Sadu Administracyjnego we Wrocławiu z dnia 27 stycznia 2015 r., sygn. akt sygn. akt IV SA/Wr 786/14, orzeczenie nieprawomocne w momencie przygotowywania komentarza, www.orzeczenia.gov.pl,
17. Wyrok Wojewódzkiego Sadu Administracyjnego w Gliwicach z dnia 21 maja 2015 r., sygn. akt IV SA/Gl 895/14, www.orzeczenia.gov.pl,
18. Wyrok Wojewódzkiego Sadu Administracyjnego w Warszawie z dnia 27 października 2015 r., sygn. akt II SA/Wa 432/15, , www.orzeczenia.gov.pl,

Bibliografia

1. R. Bierzanek, Prawo spółdzielcze w zarysie, Warszawa 1962, str. 183-4.
2. Biuletyn 159 posiedzenia Komisji Polityki Społeczne, dostępny na stronach Sejmu, pod adresem: <http://orka.sejm.gov.pl/Biuletyn.nsf/wgsknr6/PSR-159>.
3. P. Blajer, Przywileje mogą skusić każdego, Rzeczpospolita, Nr 160, 11

lipca 2005 r.,

4. J. Blicharz, J. Boć (red.), Prawna działalność instytucji społeczeństwa obywatelskiego, Wrocław 2009,
5. J. Blicharz, A. Huchla, Komentarz do ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Oficyna 2008,
6. C. Borzaga, A. Santuari, Przedsiębiorstwa społeczne we Włoszech. Doświadczenia spółdzielni społecznych, Warszawa 2005,
7. C. Borzaga, R. Spear, Trends and challenges for Co-operatives and Social Enterprises in developed and transition countries, Trento 2004,
8. J. Brzozowska, A. Bulka, Spółdzielnie socjalne, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2006,
9. J. Brzozowska, J. Kluczyńska, A. Sienicka, Spółdzielnia socjalna, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2008,
10. P. Chodyra, A. Trzecicki, Ustawa o spółdzielniach socjalnych. Służba Pracownicza, Nr 1, 2007,
11. M. Chrzczonowicz, B. Kwiatkowska, Jak założyć spółdzielnię socjalną, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2007,
12. H. Cioch, Zarys prawa spółdzielczego, Warszawa 2011,
13. Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości została przyjęta przez Jubileuszowy Kongres Międzynarodowego Związku Spółdzielczego w Manchesterze w dniach 20–22 września 1995 r. Tekst odstępnny na stronie Krajowej Rady Spółdzielczej: <http://krs.org.pl>,
14. M. Denisiuk, A. Trzecicki, Jak założyć i prowadzić spółdzielnię socjalną, Służba Pracownicza, Nr 11, 2005,
15. J. Duraj, Miejsce i rola spółdzielni socjalnej w rozwoju społecznym, w: S. Partycki (red.), Kultura a rynek, t. 2, Lublin 2008,
16. A. Englot, Rachunkowość spółdzielni socjalnej, Warszawa 2012,
17. L. Florek, R. Celeda, K. Gonera, G. Goździewicz, A. Hintz, A. Kijowski, Ł. Pisarczyk, J. Skoczyński, B. Wagner, T. Zieliński, Kodeks pracy. Komentarz, Warszawa 2011,
18. Funkcjonowanie systemu aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i biernych zawodowo w ramach przedsiębiorczości społecznej, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2010.

19. M. Gersdorf, Spółdzielnie socjalne, z zagadnień współczesnego prawa pracy - Księga jubileuszowa Profesora Henryka Lewandowskiego, Warszawa 2009,
20. M. Gersdorf, J. Ignatowicz, Prawo spółdzielcze. Komentarz, Warszawa 1985,
21. M. Gersdorf, Spółdzielcza umowa o pracę, Warszawa 1979,
22. Z. Góral (red.), E. Bielak-Jomaa, A. Drabek, M. Paluszkiwicz, E. Staszewska, M. Włodarczyk, T. Wrocławska, Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Komentarz, Warszawa 2011.
23. Z. Hołda, K. Postulski, Komentarz Kodeksu karnego wykonawczego, Warszawa 2008,
24. H. Izdebski, Polski model spółdzielni socjalnej na podstawie analizy rozwiązań prawno-instytucjonalnych, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2008.
25. H. Izdebski, Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz, Warszawa 2003,
26. W. Janocha, J. Koperek, K. Zielińska-Król, Spółdzielnie socjalne jako instrument polityki społecznej, Lublin 2014.
27. T. Johnson, R. Spear, Włochy: spółdzielnie socjalne, GHK, 2007,
28. M. Juszczak, C. Miżejewski, M. Ołdak, Tworzenie i działalność spółdzielni socjalnej, Zachodniopomorska Biblioteka Ekonomii Społecznej, Szczecin 2009,
29. T. Kaźmierczak, M. Rymśa, W stronę aktywnej polityki społecznej, Warszawa 2003,
30. K. Kwapisz, Prawo spółdzielcze. Komentarz praktyczny, Warszawa 2011,
31. E. Leś (red.), Pomoc Społeczna. Od klientelizmu do partycypacji, Warszawa 2003,
32. J. Marciniuk, Podatek dochodowy od osób prawnych. Komentarz, Warszawa 2001,
33. A. Michnik, Postępowanie o wpis do rejestru przedsiębiorców, Warszawa 2009,
34. L. Mizera (red.), Wyniki ewaluacji stanu spółdzielczości inwalidów. Ocena sporządzona w 2010 r., KZRSiSN, Warszawa 2010,

35. C. Miżejewski, Dlaczego warto założyć spółdzielnię socjalną, Stowarzyszenie Czas Przestrzeń Tożsamość, Szczecin 2010,
36. C. Miżejewski, Historia magistra vitae – jak budować sprawny ruch spółdzielczy?, <http://www.ekonomiaspoleczna.pl>,
37. C. Miżejewski, Uzasadnienie do projektu nowelizacji ustawy o spółdzielniach socjalnych, w: E. Leś i M. Ołdak (red. naukowa), Zeszyty Gospodarki Społecznej, Tom 3 Nowa gospodarka społeczna w rozwoju regionalnym i lokalnym, Warszawa 2008,
38. S. Nałęcz, J. Konieczna, Sektor spółdzielczy – główny pracodawca gospodarki społecznej w Polsce, w: S. Nałęcz (red.), Gospodarka społeczna w Polsce. Wyniki badań 2005-2007, Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2008,
39. Narodowa Strategia Integracji Społecznej, Ministerstwo Polityki Społecznej, Warszawa 2004,
40. Ocena stanu spółdzielczości socjalnej, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Pomocy i Integracji Społecznej, Warszawa październik 2007,
41. M. Ołdak, M. Syty, G. Wojtanowski, Funkcjonowanie ustawy o spółdzielniach socjalnych. Wnioski i rekomendacje, w: J. Tittenbrun (red.), Spółdzielnie Socjalne. Skuteczny mechanizm walki z wykluczeniem społecznym czy ślepa uliczka?, Stowarzyszenie na rzecz spółdzielni socjalnych, Poznań 2010,
42. F. Pazderski, Kooperatywa po polsku – czyli o systemie spółdzielczości socjalnej w III RP, Instytut Spraw Publicznych, marzec 2011,
43. K. Pietrzykowski, Spółdzielnia a spółka handlowa, Przegląd Ubezpieczeń Gospodarczych, Nr 6, 1991,
44. K. Postulski, Komentarz Kodeksu karnego wykonawczego, Warszawa 2010,
45. Z. Radwański, Prawo cywilne – część ogólna, Warszawa 2005,
46. K. Rączka, Czas pracy - nowa regulacja prawna, Praca i Zabezpieczenie Społeczne, nr 4, 2001,
47. I. Rakowska-Boroń, By nie zapłacić podatku zostaną bezrobotnym, Gazeta Prawna, Nr 140, 20 lipca 2005 r.,
48. Rehabilitacja zawodowa osób niepełnosprawnych w spółdzielczych za-

kładach pracy chronionej w perspektywie historycznej oraz ostatnich lat (synteza na podstawie dostępnych informacji), opracowano w Wydziale Analiz i Programów Celowych PFRON, Warszawa listopad 1999,

49. Społeczne aspekty działalności, spółdzielni socjalnych opr. Anna Sobol, Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych Krajowa Rada Spółdzielcza, Warszawa 2009,

50. Spółdzielnie socjalne – ustawa nie w tej kadencji, w: <http://wiadomosci.ngo.pl/wiadomosci/120245.html>,

51. Sprawozdanie z realizacji zadań ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych. Druk sejmowy nr 930 dostępny na stronie: [http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/wgdruk/930/\\$file/930.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/wgdruk/930/$file/930.pdf).

52. L. Stecki, Prawo spółdzielcze, Warszawa 1987,

53. R. Szarfenberg, Polemika z tezami prof. H. Izdebskiego wyrażonymi w tekście „Polski model spółdzielni socjalnej na podstawie analizy rozwiązań prawno-instytucjonalnych” (Instytut Spraw Publicznych), w: <http://rszarf.ips.uw.edu.pl/pdf/polemikaSS.pdf>,

54. Tekst ustawy z dnia 8 listopada 1991 roku nr 381, o spółdzielniach socjalnych (Republika Włoska), w: E. Leś i M. Ołdak (red.), Przedsiębiorstwo społeczne w rozwoju lokalnym, Tom 2 Zeszytów Gospodarki Społecznej, Collegium Civitas, Instytut Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2007,

55. J. Tittenbrun, Własność sily roboczej a spółdzielnie socjalne jako mechanizm walki z wykluczeniem społecznym, w: J. Tittenbrun (red.), Spółdzielnie Socjalne. Skuteczny mechanizm walki z wykluczeniem społecznym czy ślepa uliczka?, Stowarzyszenie na rzecz spółdzielni socjalnych, Poznań 2010,

56. P. Zakrzewski, Cel spółdzielni, Kwartalnik Prawa Prywatnego, nr 1, 2005,

57. P. Zakrzewski, Z zagadnień konstrukcji prawnej spółdzielni, Rejent, nr 9, 2004.

